

T.C.
NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İŞLETME ANABİLİM DALI
İŞLETME BİLİM DALI

YEREL YÖNETİMLERİN TARIMSAL
DESTEKLERİNİN GİRİŞİMCİLİK EĞİLİMİNE ETKİSİ:
KONYA ÖRNEĞİ

Ömer KAYADİBİ
20811101005

YÜKSEK LİSANS TEZİ

DANIŞMAN:
PROF. DR. AHMET DİKEN

KONYA – 2023

T.C.
NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İŞLETME ANABİLİM DALI
İŞLETME BİLİM DALI

YEREL YÖNETİMLERİN TARIMSAL
DESTEKLERİNİN GİRİŞİMCİLİK EĞİLİMİNE ETKİSİ:
KONYA ÖRNEĞİ

Ömer KAYADİBİ
20811101005

YÜKSEK LİSANS TEZİ

DANIŞMAN:
PROF. DR. AHMET DİKEN

KONYA – 2023

T.C.
NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ
Sosyal Bilimler Enstitüsü

Bilimsel Etik Sayfası

Öğrencinin	Adı Soyadı	Ömer KAYADİBİ		
	Numarası	20811101005		
	Ana Bilim / Bilim Dalı	İşletme Anabilim Dalı / İşletme Bilim Dalı		
	Programı	Tezli Yüksek Lisans	☒	
		Doktora	☐	
Tezin Adı	Yerel Yönetimlerin Tarımsal Desteklerinin Girişimcilik Eğilimine Etkisi: Konya Örneği			

Bu tezin hazırlanmasında bilimsel etiğe ve akademik kurallara özenle riayet edildiğini, tez içindeki bütün bilgilerin etik davranış ve akademik kurallar çerçevesinde elde edilerek sunulduğunu, ayrıca tez yazım kurallarına uygun olarak hazırlanan bu çalışmada başkalarının eserlerinden yararlanılması durumunda bilimsel kurallara uygun olarak atıf yapıldığını bildiririm.

Ömer KAYADİBİ
İmza

ÖZET

Öğrencinin	Adı Soyadı	Ömer KAYADİBİ		
	Numarası	20811101005		
	Ana Bilim / Bilim Dalı	İşletme		
	Programı	Tezli Yüksek Lisans	X	
		Doktora		
	Tez Danışmanı	Prof. Dr. Ahmet DİKEN		
Tezin Adı	Yerel Yönetimlerin Tarımsal Desteklerinin Girişimcilik Eğilimine Etkisi: Konya Örneği			

Bu araştırma; yerel yönetimlerin tarımsal faaliyette bulunan çiftçilere sağladıkları çilek fidesi desteğinin girişimcilik eğilimine etkisini ölçmeyi amaçlamaktadır. Nicel bir araştırma deseni kullanılan çalışmanın evrenini yerel yönetim tarafından 2019 yılında çilek desteği verilen çiftçiler oluşturmaktadır. Örneklem ise 2019 yılında Konya'nın 21 ilçesinde bulunan 158 mahallesindeki çiftçilik yapan 1.377 erkek ve 1.214 kadın olmak üzere toplam 2.591 çiftçi arasında kolayda (fırsat) örnekleme yöntemi ile tespit edilen 387 kişidir. Araştırmada elde edilen veriler SPSS 22.0 programı kullanılarak analiz edilmiştir. Veriler analiz edilirken öncelikle örneklem yeterliliği değerlendirmek için Kaiser-Meyer-Olkin değeri hesaplanmış ve yeterli olduğu görülmüştür. Barlett testi ile katılımcılardan elde edilen verilerin faktör analizine uygun olup olmadığı incelenmiş ve faktör analizine uygun olduğu tespit edilmiştir. Ölçek puanlarının normal dağılıp dağılmadığının tespiti için Kolmogrow Smirnow testi yapılmıştır. Faktör yüklerinin incelenmesinin ardından girişimcilik eğilimi ölçeği birkaç alt faktör altından toplanması nedeniyle 3 alt boyutta ve destekler ölçeği de tek alt boyutta incelenmiştir. Kullanılan ölçeğin güvenilirlik analizi için Cronbach's Alpha testi yapılmıştır. Ölçeğin güvenilirlik katsayısının 1'e yakın olarak bulunduğu ve içsel tutarlılıklarının çok iyi olduğu görülmüştür. Yerel yönetim tarafından sağlanan çilek fidesi desteğinin girişimcilik eğilimi alt boyutları ile olan ilişkisinin olup olmadığı basit korelasyon ile test edilmiştir. Yerel yönetim tarafından sağlanan çilek fidesi desteği ile girişimcilik eğilimi arasında "yüksek düzeyde" bir ilişki olduğu tespit edilmesinin ardından girişimcilik alt boyutları üzerine etkisini incelemek için basit doğrusal regresyon analizi gerçekleştirilmiş ve analiz sonuçları istatistiksel olarak anlamlı olarak bulunmuştur. Çalışmanın temel hipotezi olan çilek desteği, kırsal bölgelerde girişimcilik eğilimine olumlu etkisi vardır ifadesi heveslilik, yenilikçilik ve kararlılık alt boyutları ile kabul edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Girişim, girişimcilik kültürü, yerel yönetimler, tarımsal destekler, destek

T.C.
NECMETTİN ERBAKAN UNIVERSITY
Social Sciences Institute

ABSTRACT

Author's	Name and Surname	Ömer KAYADİBİ		
	Student Number	20811101005		
	Department	Business Administration		
	Study Programme	Master's Degree (M.A.)	☒	
		Doctoral Degree (Ph.D.)	☐	
	Supervisor	Prof. Dr. Ahmet DİKEN		
Title of the Thesis/Dissertation	The Effect of Agricultural Supports of Local Governments on Entrepreneurship Tendency: Konya Example			

This research aims to measure the effect of strawberry seedling support provided by local governments for farmers on the idea of entrepreneurship. The population, which was designed with the screening model amongst the quantitative methods, consists of farmers who were given strawberry support by Konya Metropolitan Municipality in 2019. The sample is 387 people among a total of 2,591 farmers determined by convenience sampling method: 1,377 men and 1,214 women, who do farming in the 158 neighbourhoods located in the 21 districts of Konya in 2019. The data obtained in the research have been analysed using the SPSS 22.0 program. While analysing the data, the Kaiser-Meyer-Olkin value was calculated initially to evaluate the sample adequacy and was found to be sufficient. Using the Bartlett test, whether the data obtained from the participants was suitable for factor analysis was examined and it was determined that it was suitable for factor analysis. Kolmogorov Smirnow test was performed to determine whether the scale scores were normally distributed. After examining the factor loadings, the entrepreneurial tendency scale was examined in three sub-dimensions because it was collected under several sub-factors, and the support scale was examined in a single sub-dimension. Cronbach's Alpha test was performed for the reliability analysis of the scale used. It was observed that the reliability coefficient of the scale was close to one and its internal consistency was very good. Whether there is a relationship between the strawberry seedling support provided by the local government and the entrepreneurial tendency sub-dimensions was tested with simple correlation. After it was determined that there was a "high level" relationship between the strawberry seedling support provided by the local government and entrepreneurship tendency, a simple linear regression analysis was performed to examine its effect on the entrepreneurship sub-dimensions and the results of the analysis were found to be statistically significant. The main hypothesis of the study that strawberry support has a positive effect on entrepreneurship tendency in rural areas was accepted with the sub-dimensions of enthusiasm, innovation and determination.

Keywords: Entrepreneurship, entrepreneurship culture, local governments, agricultural supports, types of support

İÇİNDEKİLER

Bilimsel Etik Sayfası	İ
Özet.....	İi
Abstract.....	İii
İçindekiler	iv
Tablolar Listesi	vii
Şekiller Listesi	viii
Kısaltmalar Listesi	ix
Önsöz ve Teşekkür.....	x
Giriş	11

BİRİNCİ BÖLÜM GİRİŞİMCİLİK

1.1. Girişim, Girişimci ve Girişimcilik	13
1.1.1. Girişim	13
1.1.2. Girişimci	13
1.1.3. Girişimcilik	15
1.2. Girişimcilik Eğilimi	16
1.3. Girişimcilik Çeşitleri	17
1.3.1. Bağımsız Girişimcilik	17
1.3.2. Orijinal Girişimcilik.....	18
1.3.3. Yenilikçi (İnovasyon, Yaratıcı) Girişimcilik	18
1.3.4. Çevreci (Ekolojik, Yeşil) Girişimcilik.....	19
1.3.5. İnternet (Sanal veya Elektronik) Girişimcilik.....	19
1.3.6. Girişimci Girişimciliği.....	20
1.3.7. İç Girişimcilik	21
1.3.8. Kamu Girişimciliği	21
1.3.9. Özel Girişimcilik.....	22
1.3.10. Karma Girişimcilik.....	23
1.3.11. Kurumsal Girişimcilik.....	23
1.3.12. Profesyonel Girişimcilik	24
1.3.13. Teknik Girişimcilik	24
1.3.14. Tepkisel (Takipçi) Girişimcilik.....	25
1.3.15. Sosyal Girişimcilik.....	25
1.3.16. Stratejik Girişimcilik	26
1.3.17. Kadın Girişimciliği.....	26
1.3.18. Genç Girişimcilik	27
1.3.19. Yerel, Bölgesel ve Uluslararası Girişimcilik	28
1.3.20. Akademik Girişimcilik.....	29
1.4. Girişimcilerin Özellikleri	29
1.4.1. Kendine Güven	30
1.4.2. Öncü Olma	31
1.4.3. Başarıya İnanma	32
1.4.4. Çalışkan Olma.....	33

1.4.5.	Risk Alma	34
1.4.6.	Hızlı Tepki	35
1.4.7.	Gelecek Endeksli Düşünme	35
1.4.8.	Belirsizlik Toleransı	35
1.4.9.	Kontrol Odağı	36
1.5.	Girişimcilik Fonksiyonları	37
1.5.1.	Mal ve Hizmet Üretimi – Geliştirilmesi	37
1.5.2.	Üretim Yöntemlerinin Geliştirilmesi	38
1.5.3.	Yeni Kaynaklara Ulaşılması	38
1.5.4.	Pazar Bulma	39
1.5.5.	Organizasyonlar Kurmak	39
1.5.6.	Fırsatları Önceden Görmek	40
1.5.7.	İstihdamın Artmasını Sağlamak	40
1.5.8.	Ekonomik Gelişme ve Kalkınma Sağlamak	40
1.6.	Girişimciliğin Tarihsel Gelişimi	41
1.6.1.	Dünyada Girişimciliğin Gelişimi	41
1.6.2.	Türkiye’de Girişimciliğin Gelişimi	43
1.7.	Girişimcilik Kültürü	46
1.7.1.	Girişimcilik Kültürünün Oluşması	46
1.7.2.	Girişimcilik Kültürünün Oluşmasındaki Etmenler	47

İKİNCİ BÖLÜM TARIMSAL DESTEKLER

2.1.	Tarımın Önemi	53
2.2.	Destek ve Tarımsal Destek Kavramı	54
2.3.	Tarımsal Desteklerin Önemi	54
2.4.	Tarımsal Desteklerin Amacı	55
2.4.1.	Tarımsal Desteklerin Makro Amacı	57
2.4.2.	Tarımsal Desteklerin Mikro Amacı	58
2.5.	Tarımsal Destekler	58
2.6.	Türkiye’de Destekleme Politikaları	59
2.7.	Türkiye’de Tarımsal Desteklerin Kökeni	60
2.8.	Tarımsal Destek Türleri	61
2.8.1.	Tarımsal Kredi Desteği	61
2.8.2.	Pazar – Fiyat Desteği	62
2.8.3.	Girdi Destekleri	63
2.8.4.	Doğrudan Gelir Desteği	66
2.9.	Kalkınma Ajansı Destekleri	69
2.10.	Avrupa Birliği Destekleri	70
2.10.1.	Ortak Tarım Politikası	71
2.10.2.	Kırsal Kalkınma İçin Katılım Öncesi Yardım Aracı	72
2.11.	Yerel Yönetim Destekleri	73
2.11.1.	Yerel Yönetim Desteklerinin Kapsamı	74
2.11.2.	Büyükşehir Belediyelerinin Destekleri	74

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM
YEREL YÖNETİMLERİN TARIMSAL DESTEKLERİNİN GİRİŞİMCİLİK
EĞİLİMİNE ETKİSİ: KONYA ÖRNEĞİ

3.1.	Araştırmanın Amacı ve Önemi	77
3.1.1.	Araştırmanın Amacı.....	77
3.1.2.	Araştırmanın Önemi	77
3.2.	Araştırmanın Modeli ve Hipotezleri	78
3.3.	Araştırmanın Yöntemi.....	79
3.3.1.	Evren ve Örneklem	79
3.3.2.	Sınırlılıklar	81
3.3.3.	Veri Toplama Metodu.....	81
3.4.	Veri Analizi.....	83
3.4.1.	Ölçeklerin Geçerlilik ve Güvenirlik Analizi.....	83
3.5.	Elde Edilen Bulguların Değerlendirilmesi	88
3.6.	Bu Alanda Gerçekleştirilmiş Çalışmalar ve Tartışma.....	96
3.7.	Sonuç ve Öneriler.....	99
3.7.1.	Sonuç	99
3.7.2.	Öneriler	101
	Kaynakça	104
	Ekler.....	116

TABLolar LİSTESİ

Tablo 3.1. Çilek Fidesi Desteği Dağıtım Tablosu	80
Tablo 3.2. Evren Büyüklüklerine Karşılık Gelen Örneklem Büyüklüğü Tablosu.....	81
Tablo 3.3. Tek-Örneklem Kolmogorov-Smirnov Testi Tablosu	85
Tablo 3.4. Ölçekte Yapılan Değişiklikler Tablosu	86
Tablo 3.5. Cronbach's Alpha Katsayısının Güvenirlik Derecesi.....	86
Tablo 3.6. Girişimcilik Eğilimi Ölçeği Ait Faktör Yüklerin Tablosu Tablosu.....	86
Tablo 3.7. Destekler Ölçeğine Ait Faktör Yüklerin Tablosu.....	87
Tablo 3.8. Katılımcıların Demografik Özellikleri Tablosu	88
Tablo 3.9. Katılımcıların İş Durumu Demografik Özelliklerine Göre Dağılımı	89
Tablo 3.10. Aritmetik Ortalamalarda Kullanılan Değerlendirme Aralıkları Tablosu	89
Tablo 3.11. Ölçek Değerlendirme Puan Aralıkları Tablosu	89
Tablo 3.12. Girişimcilik Eğilimi Ölçeğine Ait Betimsel İstatistikler Tablosu	90
Tablo 3.13. Destek Ölçeğine Ait Betimsel İstatistikler Tablosu	91
Tablo 3.14. H_1 Hipotezi Regresyon Tablosu	92
Tablo 3.15. H_{1a} Hipotezi Regresyon Tablosu	93
Tablo 3.16. H_{1b} Hipotezi Regresyon Tablosu	94
Tablo 3.17. H_{1c} Hipotezi Regresyon Tablosu	95

ŞEKİLLER LİSTESİ

Tablo 3.1. Araştırmanın Teorik Modeli	78
---	----

KISALTMALAR LİSTESİ

AB	: Avrupa Birliği
ABD	: Amerika Birleşik Devletleri
BİT	: Belediye İktisadi Teşekkülleri
BM	: Birleşmiş Milletler
ÇKS	: Çiftçi Kayıt Sistemi
DAP	: Doğu Anadolu Projesi
DB	: Dünya Bankası
DGD	: Doğrudan Gelir Desteği
DOKAP	: Doğu Karadeniz Projesi
DTÖ	: Dünya Ticaret Örgütü
ENRD	: The European Network for Rural Development
FAO	: Food and Agriculture Organization of The United Nations
FEOGA	: Avrupa Tarımsal Garanti ve Yönverme Fonu (Fonds European d'Orientation et de Garanti Agricoles)
GAP	: Güneydoğu Anadolu Projesi
IMF	: International Monetary Fund
IPARD	: Katılım Öncesi Yardım Aracı (Instrument for Pre-accession Assistance)
İDÇS	: İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesi
KİT	: Kamu İktisadi Teşekkülleri
KOBİ	: Küçük ve Orta Büyüklükteki İşletmeler
KOP	: Konya Ovası Projesi
KP	: Kyoto Protokolü
OECD	: Organisation for Economic Co-operation and Development
OTP	: Ortak Tarım Politikası
RDP	: Rural Development Program
SKA	: Sürdürülebilir Kalkınma Amaçları
TDK	: Türk Dil Kurumu
TKDK	: Tarım ve Kırsal Kalkınmayı Destekleme Kurumu
TMO	: Toprak Mahsulleri Ofisi
TSK	: Teşviki Sanayi Kanunu
TSKB	: Tarım Satış Kooperatifleri Birlikleri
TSM	: Teşviki Sanayi Muvakkati
TŞFAŞ	: Türkiye Şeker Fabrikaları A.Ş.
TÜİK	: Türkiye İstatistik Kurumu
TZDK	: Türkiye Zirai Donatım Kurumu

T.C.
NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ
Sosyal Bilimler Enstitüsü

ÖNSÖZ ve TEŞEKKÜR

“Kırsal Bölgelerde Girişimciliğin Gelişmesinde Tarımsal Desteklerin Etkisi Konya Büyükşehir Belediyesi Bölgesinde Bir Araştırma” adlı araştırmamın her aşamasında yardımcı olan ve geniş görüşlülük katan çok değerli hocam tez danışmanım Prof. Dr. Ahmet DİKEN ’e, yüksek lisans eğitimim boyunca benden desteklerini esirgemeyen sevgili eşim Alime KAYADİBİ ile çocuklarım Ahmet Emir, Mahmut Selim ve Zehra KAYADİBİ ’ye teşekkür ederim.

Ömer KAYADİBİ
KONYA – 2023

GİRİŞ

İnsanlık tarihinin başından itibaren son iki yüzyıla gelene kadar iş türleri, işleri gerçekleştirme yöntemleri hemen hemen aynı iken özellikle son yüzyılda yaşanan teknolojik gelişmeler dijitalleşmeyi hayatımıza hiç çıkmayacakmış gibi dahil etti. Bunun sonucunda iş türlerinde ve geleneksel olarak hâlâ yapılmaya devam eden işlerin ve üretilen ürünlerin mamul haline gelme sürecini neredeyse kökünden değiştirdi. Söz konusu değişiklikler ve yenilikler insanlığın gıda ihtiyacını karşılamakta yetersiz kalmıştır. Nüfusun artması ile gıda ihtiyacının artış göstermesi geleneksel yöntemlerle üretim anlayışının terk edilerek yeni bir anlayışın benimsenmesi ihtiyacını gündeme getirmiştir.

Bu değişim sürecindeki gelişmelerin etkisi yönetim alanında da kendini göstermiş, gelişmelere bağlı olarak değişim ve dönüşüm yönetim anlayışında da belirginleşmeye başlamıştır. Özellikle içerisinde bulunduğumuz XXI. yy 'da şehirler ekonomik, politik, sosyolojik ve kültürel açıdan bir değişim ile yüz yüzedirler. Bu değişimin etkisi her alanda kendini göstermekte, hayatın akışı içerisinde her şeyi kendine çekme ve dönüştürme potansiyeline haiz bulunmaktadır. Hükümetler sahip olduğu değerleri ve alt yapılarını dikkate alarak değişim ve dönüşümün etkisi ile kendine özgü bir yönetim modeli oluşturmaktadır. Kuruluşundaki iradeye uygun olarak Türkiye üniter ve merkeziyetçi bir yönetim yapısına sahiptir. Fakat değişim ve dönüşümün etkisi ile 2000'li yıllar itibariyle yönetim daha esnek ve yerinden yönetimi önceleyen bir yapıya dönüşmeye başlamış bunun için farklı kanuni düzenlemeler gerçekleştirilmiştir.

Artan nüfusun gıda ihtiyacını karşılama gerekliliği merkeziyetçi yönetimden âdem-i merkeziyetçiliğe geçiş yapan yönetim anlayışında yerel yönetimlere daha fazla sorumluluk yüklemiştir. 2012 yılı Kasım ayında yürürlüğe giren 6360 Sayılı On Üç İlde Büyükşehir Belediyesi ve Yirmi Altı İlçe Kurulması ile Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun büyükşehir belediyeleri tanımında değişikliğe gidilerek, orta büyüklükteki 13 şehrin büyükşehir belediyesi olmalarını sağlanmış ayrıca yeni kurulan büyükşehir belediyelerinin sınırları il mülki sınırlarına çıkarılarak sorumluluk alanları tüm ili kapsayacak şekilde

genişletmiştir. Buna ilave olarak 2004 yılı Temmuz ayında yürürlüğe giren 5216 Sayılı Büyükşehir Belediyesi Kanunun nc Bölümündeki 7. Maddede “Büyükşehir ve ilçe belediyelerinin görev, yetki ve sorumlulukları” başlığı altındaki “i” fıkrası tarım alanlarının korunması görevini büyükşehir ve ilçe belediyelerine verirken ek fıkrayla ilave olarak “büyükşehir ve ilçe belediyeleri tarım ve hayvancılığı desteklemek amacıyla her türlü faaliyet ve hizmette bulunabilirler” diyerek sadece tarım alanlarının korunmasını sağlamakla kalmayıp bu alanda faaliyette bulunma sorumluluğunu yüklemiştir (5216 Sayılı Büyükşehir Belediyesi Kanunu, 2012).

Bu çalışmanın amacı yerel yönetimlerin kanunların amir hükmünü gerçekleştirmek üzere giriştiği tarım alanındaki en yaygın destekleme faaliyetlerinden olan altyapı, üstyapı, makine, teçhizat, hayvan, tohum, fide ve fidan gibi tarımsal desteklerin kırsal alanlarda tarımsal faaliyetlerin incelenmesi ve ayrıca bu desteklerin girişimcilik eğilimini etkileyip etkilemediğinin ölçülmesidir.

Çalışmanın birinci bölümünde girişimcilik konusu kavramsal olarak incelenmiş, ikinci bölümünde tarımsal destek türleri, destek veren kurumlar ve yerel yönetimlerin destek türleri incelenmiştir.

Çalışmanın nc bölümünde ise desteklerin girişimcilik eğilimini olumlu ya da olumsuz etkileyip etkilemediğini ölçmek amacıyla Konya Büyükşehir Belediyesi tarafından ilek fidesi dağıtımının gerçekleştirildiği ilçelerde çiftçilerle görüşülerek veriler elde edilmiş, bu veriler de istatistiksel yöntemler kullanılarak analiz edilmiş ve elde edilen bulgular çalışmada yer almıştır. Çalışma alanı olarak ilek fidesi desteği sağlanan çiftçiler hedef kitle olarak belirlenmiştir. Yalnızca 2019 yılı değerlendirilmeye alınmış, 2019 yılı içerisinde destek alan bütün çiftçiler değil örneklem metodu ile çiftçilerin istatistiksel olarak anlamlı bir kısmı değerlendirmeye alınmış, verilerin elde edilmesi ve değerlendirilmesinde de anket sonuçları etkili olmuştur.

BİRİNCİ BÖLÜM

GİRİŞİMCİLİK

1.1. Girişim, Girişimci ve Girişimcilik

Girişim üretim faktörlerinin kullanılarak mal ve/veya hizmet üretilmek suretiyle kâr elde edilen birimi, girişimci bu birimi kuran kişiyi ve girişimcilik ise mal ve/veya hizmet üretmek için sarf edilen çabanın bütünü ifade etmek için kullanılan kelimeler veya kavramlardır (Ürper vd., 2015, s.2-21). Çalışmanın ana iskeletini oluşturan bu kavramlar aşağıda daha yakından incelenecektir.

1.1.1. Girişim

Girişimcilerin hedefleri doğrultusunda varılmak istenilen sonuca götürmek amacıyla kurulan ekonomik yapılardır. Fakat girişimlerin varoluş sebebi sadece belirli ticari faaliyetler değil aynı zamanda kâr ve zarar dengesini koruyarak varlığını sürdürebilmektir. Kâr ve zarar dengesi söz konusu olduğu için ülkenin güvenlik, adalet gibi alanlarda oluşturulan yapıları tanımlamak için girişim ifadesi kullanılmaz (Kamışlı vd., 2019,s.4).

1.1.2. Girişimci

Kelimenin kökenini Latince “intare” kelimesinden türetilen; Fransızca da ise “iş yapmak üstlenmek, yüklenmek” anlamına gelen “entreprendre” oluşturmaktadır. Kelimenin son hali ise ilk girişen, başlayan anlamına gelen “entrepreneur” olarak şekillenmiştir ve Orta Çağ’da da “aktif olan, iş yapan” anlamında da kullanılmıştır. Türk işletmecilik literatürüne önceleri “müteşebbis” olarak çevirisi yapılan bu kelime Arapça “teşebbüs” kelimesinden türetilmiştir. Türkçede kelimeye son hali ise “girmek” ve “girişmek” kelime köklerinden türetilerek verilmiştir (Aydınlık, 2015,s.7). Türk Dil Kurumu da girişimciyi, “üretim için bir işe girişen, kalkışan kimse, müteşebbis, ticaret, endüstri vb. alanlarda sermaye koyarak girişimde bulunan kimse” şeklinde tanımlanmaktadır. Yani inisiyatif alma arzusu ve istekliliği olarak da tanımlanabilir.

Scarborough & Zimmerer, girişimci kimdir diye sorarak başladığı konuyu şu şekilde açıklamaktadır. Geçtiğimiz birkaç on yılda araştırmacılar girişim ve girişimci kişiliği üzerine çalışmış berrak ve net bir fotoğrafını çizebilmek için araştırmalar gerçekleştirmiş olduğunu belirtmektedir. Bu çalışmalar neticesinde girişimcilerin şu özellikleri taşıdığını ileri sürmektedir. Aşırı uçlarda olmayan risk tercihi, başarılı olmak için kendi yeteneklerine ve kendine güven, sabretme yeteneği, hızlı geri bildirim alma isteği, yüksek seviyede seyreden enerjiye sahip olması, rekabetçilik kişilik yapısı, gelecek endeksli olma, organizasyon yapma becerisi, başarının parayla ölçülmesi, yüksek düzeyde bağlılık, belirsizliğe karşı tolerans gösterebilme, esneklik ve çalışma azmi gibi başlıklarla girişimci tanımlanmaktadır (Scarborough & Zimmerer, 2006, s.4-8).

Girişimci diğer üç üretim faktörü olan emek, sermaye ve toprağı bir araya getirerek mal ve/veya hizmet üretmek amacıyla gerekli girişimi başlatan kişidir. Buna ilave olarak üretimin gerçekleşmesi ve devamı için gerekli finansman kaynaklarını bulan ve üretimin değerlendirileceği pazarları tespit eden kişidir (www.ziraatweb.com, 2020). Girişimcinin özellikleri ve üstlendiği sorumluluklarla ilgili şunlar söylenebilir (Tekin, 2019, s.51-53).

- Girişimci, mal ve/veya hizmet üreten ile tüketen arasında koordinatörlük rolü üstlenen kişidir.
- Girişimci, üretim faktörlerini örgütleyerek süreci düzenleyen ve üretim faktörlerinden dördüncüsü ve vazgeçilmezi olan özel veya tüzel kişilikleri ifade etmektedir.
- Girişimci, fırsatları önceden görebilen, üretim fikrine dönüştürebilen, yetenekleriyle değer katan ve bunları gerçekleştirmek için risk üstlenen kişidir.
- Girişimci, olayları ve gelişmeleri çevresindeki insanlardan farklı olarak analiz edebilen farklı bir algılama becerisine sahip kişidir ve bu sebeple farklı kararlar alabilecek kişidir.
- Girişimci, yeni bir süreç ya da organizasyon oluşturma sürecinde sorumluluk alan kişidir.

1.1.3. Girişimcilik

Girişimciliğin sanayi devrimi sonrasında oluşan bilgi toplumuna geçişle birlikte globalleşen dñnyada daha da önem kazandığı söylenebilir. Bilgi devriminin ardından üretim süreçlerinde emek yoğun anlayıştan teknoloji/bilgi yoğun anlayışa geçildiği gözlemlenmektedir (Papatya, 2018, s.223-224). Girişimcilik bu dönemde artık sadece üretim faktörlerinin bir araya getirilmesinden ziyade yenilik, yaratıcılık ve yönetim faaliyetlerinin bütünleyicisi olarak belirginleşmeye başladığı söylenebilir. Girişimcilik üretim faktörlerini bir araya getirerek mal veya hizmet üretimi için yeni bir organizasyonun kurulmasını sağlamak veya hâlihazırda üretim yapan bir organizasyonun farklı bir mal ve/veya hizmet üretimi için dönüştürölme süreci olarak nitelenebilir (Onay, 2018, s.87).

Girişimcilik konusu işletme disiplini içerisinde uzun yıllardır bilinmesine rağmen son dönemlerde bu kavramın daha da önemli bir hale geldiği gözlemlenebilmektedir. Dünya genelinde ve özellikle ölkemizde kendi sahalarında öne çıkmış girişimcilerin varlığı ve bu kişilerin kariyer basamaklarını çok hızlı bir şekilde kat etmeleri konuyu daha da ilgi çekici kılmaktadır. Bu başarılar gerek akademisyenleri gerek uygulayıcıları girişimcilik kavramının ne olduğu veya ne olmadığı hususunda daha detaylı ve derinlemesine araştırmalar yapmaya zorlamaktadır (Bayraktaroğlu, 2014, s.3).

Girişimcilik hayallerle başlayan ama çaba, gayret ve disiplinli çalışma sonucunda bu hayalleri gerçeğe dönüştürme sürecidir. Girişimcilik hem soyut hem de somut bir süreci içermektedir. Girişimcilikte hem zihinsel aktivite hem de bedensel aktivite vardır. Girişimcilik süreçlerindeki süreklilik başarıya ulaşılmasını sağlar. İnsanoğlu yeryüzündeki ilk dönemlerinden günümüze bir şekilde çeşitli süreçleri takip ederek girişimcilik yapmıştır. İnsanın yaşamında karşılaştığı güçlükleri ortadan kaldırmaya dönük her çaba girişimciliğin paydaşı olmuştur. Bu açıdan bakıldığı zaman pek çok disiplin, girişimciliği benzer ya da farklı şekillerde tanımlamıştır (Ürper vd., 2015, s.2-21). Hâlihazırda mevcut olmayan, eldeki imkânlar dâhilinde üretim faktörleri aracılığı ile değer olan bir mal ve/veya hizmet meydana getiren insana özgü, yaratıcı bir çabadır (www.ziraatweb.com, 2020).

Girişimcilik etkinliğinin sonucunda girişimi gerçekleştiren özel ve/veya tüzel kişiliklerden toplumun beklentileri şu şekilde özetlenebilir.

- **Refah Yaratma:** Girişimcilik, kâr etme hedefi doğrultusunda gerçekleştirilecek üretim sürecinde yüz yüze gelinecek riskleri üstlenmeyi gerektirmektedir.
- **Teşebbüs Yaratma:** Girişimcilik, hali hazırda mevcut olmayan bir girişimin başlatılmasını gerektirmektedir.
- **Yenilik Yaratma:** Girişimcilik, mevcut mal ve/veya hizmet ile süreçleri dönüştürerek yeni kombinasyonlar oluşturmayla ilgilidir.
- **Değişim Yaratma:** Girişimcilik, çevredeki hali hazırdaki fırsatları değerlendirmek amacıyla kişinin donanımını, yaklaşımlarını ve becerilerini ayarlaması, uyumlulaştırması ve ıslah etmesi yoluyla değerim meydana getirmeyi kapsar.
- **İstihdam Yaratma:** Girişimcilik, emeği de içine alacak şekilde üretim faktörlerinin kullanılması, yönetilmesi ve geliştirilmesi ile de yakından ilgilidir.
- **Değer Yaratma:** Girişimcilik, henüz el atılmamış bakir alanlardaki fırsatların kullanılması yoluyla müşterilere ve topluma yönelik değer yaratma sürecidir.
- **Büyüme Yaratma:** Girişimcilik pazar payında, satışlarda, kâr ve gelirlerde, varlıklarda ve istihdama yönelik büyümeye ilişkin güçlü ve artı bir eğilim olarak tanımlanmaktadır (Onay, 2018, s.16).

1.2. Girişimcilik Eğilimi

Girişimcilik eğilimi en genel ifade ile yeni bir iş kurma veya yeni bir girişim başlatma davranışı olarak değerlendirilmektedir (Uygun, Mete, & Güner, 2012, s.145-156). Literatürde yeni bir iş kurma veya yeni bir girişim başlatma olarak nitelendirilen girişimcilik eğiliminin temelinde kişilerin psikolojik özelliklerinin yattığını ileri sürenler bulunmaktadır (Yüksel, Cevher, & Yüksel, 2015, s.143-156.) aynı zamanda çevresel faktörlerin de önemli olduğunu savunanlar da mevcuttur (Carniel, & Timmins, 2023, s. 157-170). Yeni bir girişimin başlatılmasında kişilik

yapılarının ve psikolojik arka plânlarının etkisinin olduğu kabul edilip sosyal ve çevresel faktörlerin varlığı inkâr edilemez. Aynı kişilik yapısı ve psikolojik arka plâna sahip kişiler girişim başlatır ya da girişim başlatmaz demek doğru olmayacaktır. Girişimcilik eğiliminin oluşmasında çevresel ve sosyal faktörlerin her ikisi de aynı derecede önemli rol oynamaktadır (Lachman, 1980, s.108–116).

Girişimcilik eğiliminde etkisi olduğu ileri sürülen ve literatürde geçen kişilik özelliklerinden kendine güven, öncü olma, başarıya inanma, çalışkan olma, risk alma, hızlı tepki, gelecek endeksli düşünme, belirsizlik toleransı, kontrol odağı ve çevresel faktörlerden olan demografik yapı, kültürel yapı, aile yapısı, eğitim kurumları ve din olgusu ilerleyen bölümlerde geniş bir şekilde incelenecektir.

1.3. Girişimcilik Çeşitleri

Girişimcilik çeşitleri, genel kabul görmüş hali ile 20 farklı kavramla açıklanmış olduğu kaynaklarda görülmektedir. Demirdöğen & Küçük çalışmalarında 3, Cevher & Yüksel çalışmalarında 4, Ürper vd. çalışmalarında 7, Ballı çalışmasında 8, Kamışlı vd. çalışmalarında 12 ve Doğan ise çalışmasında 13 başlıkta girişimcilik çeşitlerini açıklamıştır. Girişimcilik çeşitleri adı geçen kaynakların dışında makale ve sempozyum gibi akademik çalışmalardan elde edilen bilgilerle aşağıda irdelenmeye çalışılmıştır.

1.3.1. Bağımsız Girişimcilik

“Girişimcilik” ya da “bağımsız girişimcilik” hâlihazırda operasyonlarını yürüten bir işletme dışında, girişimciliğin bireysel düzeydeki çabalarını tanımlamak amacıyla kullanılır. Tanım analitik olarak bileşenlerine ayrılarak incelenecek olursa kullandığı kaynaklar, uyguladığı ve takip ettiği stratejiler ile finansal performans seviyesi bağımsız girişimciliğin belirleyici özellikleri durumundadır. Bağımsız girişimcilikte sermaye, risk sermayesi firmalarının desteğine muhtaç bir şekilde yol almak durumundadır. Bu ihtiyaç durumu girişimin gelişim aşamasında da devam etmektedir. Yönetimsel açıdan daha otonom, bürokratik atalete boğulmamış ve hızlı hareket kabiliyetine sahip bulunmaktadırlar. Yönetimsel güdülenmeleri, girişimin sonunda elde edilecek başarıya endekslidir. Bu başarı olmazsa olmazı durumundadır çünkü başarısızlık girişimin tamamen sona ermesi ile sonuçlanabilir. Bu sebeple

beklenti açık, belirli hedefler doğrultusunda mutlak başarı odaklıdır. Personel ve fonksiyonel açıdan yönetim kademesi genellikle teknik bilgi birikimi olan çalışanlardan oluşmakta ve yöneticiye ulaşım daha kolay olmaktadır (Ağca & Yörük, 2006, s.155-173).

1.3.2. Orijinal Girişimcilik

İlk olması ve orijinal olması bu girişim türünün belirgin özelliğidir (Kamışlı vd., 2019, s.7). Girişimci kendi donanımı, yetenek, algı, sezgi ve deneyimleri çerçevesinde kendi hayallerini hayata geçirme amacıyla girişimi başlatmaktadır (Tekin, 2019, s.61). Bu kavram girişimcinin bir işi sıfırdan kurmasını kimi zaman deneme yanılma yöntemiyle hatalarından ders çıkararak geliştirdiği ve sürdürülebilirlik kazandırdığı girişimi tanımlamak için kullanılmaktadır. Girişimin devamlılığını sağlamak ve ömrünü uzatmak için kullanılan yöntemleri girişimci kendisi belirlemekte ve uygulamaktadır (Cevher & Yüksel, 2014, s.97-112).

1.3.3. Yenilikçi (İnovasyon, Yaratıcı) Girişimcilik

Yenilik kavramı, sosyal, kültürel, ticari ve idari alanlarda yeni yöntemlerin kullanılması anlamına gelirken en basit ifadeyle bilginin faydaya dönüştürülmesidir. Aynı durumlara ve sorunlara farklı bir perspektiften bakarak farklı ve daha etkili çözümler bulmak olarak da tanımlanabilmektedir. OECD'ye göre ise yenilik, "fikri uygulanabilir bir sürece çevirebilme" şeklinde tanımlanmaktadır. Yenilikçilik ise donanım ve fikirleri faydalı sonuçlar vücuda getirecek şekilde değerlendirme sürecini ifade eder (Cansız, 2013, s.16). Yenilikçi girişimcilik, yeni bir buluşu, fikri ya da hali hazırda elde olan bir mal ve/veya hizmetin tasarımı, fiyat, kalite gibi yönlerinde iyileştirme sağlayarak pazara sunulmasıdır (Demirdöğen & Küçük, 2014, s.16).

Girişimde yeniliğin mal ve/veya hizmet üretiminde operasyona ait faaliyetlerde fikir ve uygulamalara ait olarak, satın almadan üretim sürecine, pazarlamadan dağıtıma, personel rejiminden yönetsel işlere, muhasebeden depo işlerine, üretim merkezinden kullanılan teknolojiye kadar her işletme ile ilgili her alanda gerçekleştirilmesi ile ilgili olabilmektedir (Cevher, 2016, s.1-17). Yenilikçi girişimcilik, işletmenin bütün alanlarını etkileyen bir kavram olmakla üretimde

inovasyon, hizmetlerde inovasyon, süreçteki inovasyon ve yönetimde inovasyon olmak üzere dört ana başlıkta incelenmektedir. Yenilikçi yani inovatif girişimcilikte ana amaç inovasyon aracılığı ile maliyetleri düşürmek verimliliği artırmak fiyat ve kalite avantajı sağlamaktır. Sağlanan bu avantaj üreticiye pazar payı ve kâr artışı olarak dönme imkânı sağlarken tüketiciye de daha kaliteli ürüne daha uygun fiyata sahip olma imkânı sağlayabilmektedir (Keskin, 2018, s.186-193).

1.3.4. Çevreci (Ekolojik, Yeşil) Girişimcilik

Hali hazırda kullanılan girişimcilik kavramlarının yanında yeni bir kavram olarak literatüre çevreci girişimcilik kavramı kazandırılmıştır. Kimi kaynaklarda İngilizce kökenli olarak ekolojik girişimcilik kullanılırken doğaya atfen yeşil girişimcilik kavramları da eş anlamlı olarak yerini almıştır. Bu kavram sanayi devrimi sonrasında doğaya verilen zararları en aza indirmek amacıyla üretim, pazarlama, yönetim ve değer üretme sürecini çevreye zarar vermeden yürütmek amacıyla kullanılmaya başlanmıştır (Efeoğlu, 2014, s.103-118).

Girişimler yeşil girişimler ve yeşil yeşil girişimler olmak üzere iki gruba ayrılmaktadır. Girişim başlangıçta çevre odaklı başlamadığı halde pazar, fiyat ve yenilik avantajının etkisi ile çevreye duyarlı bir dönüşüm geçirmişse bu girişim yeşil girişim olarak adlandırılmaktadır. Bir girişim kuruluş aşamasında çevre hassasiyeti taşıyarak planlanmış ve faaliyetlerine başlamışsa bu girişim yeşil yeşil girişim olarak nitelendirilmektedir (Aykan, 2021, s.195-212). Hükümetler de bu alanda çeşitli düzenlemeler yapmaktadırlar. Henüz ekolojiyi önceleyen kanunlar yürürlüğe girmese de mevcut kanunların izin verdiği ölçüde girişimciler yönlendirilmeye çalışılmaktadır. Örneğin Almanya'da enerji vergileri düşürülüp çalışma vergilerinin artırılmasıyla emisyon oranlarında düşüş hedeflenmiştir, İsveç'te ise çevreyi kirleten fabrikaların vergi oranları artırılıp çevreye duyarlı fabrikalara ise teşvikler verilerek çevreci üretim yapmaya yönlendirilmektedir (Aydın, & Çakar, 2013, s.53-61).

1.3.5. İnternet (Sanal veya Elektronik) Girişimcilik

Teknolojide yaşanan baş döndürücü hızdaki gelişmelerin bir yansıması olarak internetin de gün geçtikçe yaygınlaşmasına ve daha çok hayatın içerisinde olmasına

sebepe olmuştur. Bu sayede iletişim, eğitim, ticaret, finans gibi birçok alanda, kamu ya da özel yaşamımızda yeni açılımların ortaya çıkmasına sebep olmuş ve internet içinde bulunduğumuz yüzyıla şekil veren ana etkenlerden birisi haline gelmiştir. Bunun yansıması elbette girişimcilik boyutunda da kendisini göstermiştir (Özdemir, 2018, www.sbb.gov.tr). İnternet üzerinden gerçekleşen elektronik ticaret, son dönemlerde iş dünyasında yaşanan en dikkate değer gelişmelerden bir tanesidir. Sanal ticaret, işletmeden müşteriye olduğu gibi işletmeden işletmeye ve hatta tüketiciden tüketiciye boyutlarını kapsayarak sanal ortamda mal ve hizmet değişim süreci olarak tanımlanabilir (Serhateri & Coşkun, 2017, s.111-117).

Özellikle son dönemde yaşadığımız Covid – 19 salgını sebebiyle internet girişimciliği ön plana çıkmış bu alanda faaliyet gösteren firmaların sayısında artış görülmüş ve pazardaki payları buna paralel olarak artmıştır. Özellikle insanların kalabalık yerlerde bulunmaktan çekinmeleri ve şirketlerin kendilerini uzaktan alışveriş yapmak için daha elverişli hale getirmeleri de bu sürece katkı sağlamıştır. Bu süreç eğitimden giyime, yiyecek içecekten market alışverişine kadar internet girişimciliğinin önünü geniş bir alanda faaliyet gösterecek şekilde açmıştır (Sarıoğlu, 2020, s.54-77).

1.3.6. Girişimci Girişimciliği

Bu kavram deneyimi ve tecrübesi olan girişimcilerin gerçekleştirdikleri girişimleri tanımlamak için kullanılmaktadır. Sürekli aynı iş üzerinde devam ederek aynı girişimle ilgilenmek istemeyen girişimciler sürekli yeni alanları ve fikirleri takip ederek bu alanlara yatırım yapmaktadırlar. Bu alanlara yatırım yapmanın riski fazla olmakla birlikte getirisi de yüksektir. Özellikle hızla büyüyen sektörlerde bu tip girişimcilik sık görülebilir, tecrübeli girişimciler sektörde yeni kurulmuş girişimleri satın alırlar. Sektörde yeni olup rekabette zorlanan girişimlere ciddi bir avantaj sağlayabilmektedir. Ayrıca bu tip girişimcilik türü, ortak iş yapma kültürünün de gelişmesine katkı sağlamaktadır (Kamışlı vd., 2019, s.9).

1.3.7. İç Girişimcilik

İç girişimcilik hali hazırda faaliyetteki bir işletmedeki girişimcilik olarak tanımlanabilir. İç girişimciyi (intrapreneur) The American Heritage Dictionary of the English Language, “büyük bir firma içinde bir fikri, risk alma ve yenilik yapma yoluyla kârlı nihai bir ürüne dönüştürme sorumluluğunu üstlenen kişi” şeklinde tanımlamaktadır (Ağca & Yörük, 2006, s.155-173). Günümüzde bu girişimcilik türünün artmaya başladığı söylenebilir. Çünkü iç girişimcilik, işletme, girişim ve diğer örgütlerin yaşamını sürdürmesini sağlayan itici bir güçtür. İç girişimciliği desteklemeyen işletmeler yaşam, gelişme ve olumsuzluklara direnme güçlerini yitirdikleri için yaşamlarını sürdürmekte zorlanırlar ve hatta bir süre sonra da yok olabilirler (Ürper vd., 2015, s.9).

1.3.8. Kamu Girişimciliği

Sermayesinin tamamı kamuya ait olan girişimlerdir (Bayraktaroğlu, 2014, s.22). Adalet, güvenlik gibi alanlardaki kuruluşlar girişim olarak nitelendirilemez çünkü girişim olarak değerlendirebilmek için kâr ve zarardan bahsetmek gerekir (Akkoyunlu, 2014, s.45-46). Kamu girişimleri Kamu İktisadi Teşekkülleri ve Belediye İktisadi Teşebbüsleri aracılığı ile başlatılmaktadır.

Kamu İktisadi Teşekkülleri

Kamu İktisadi Teşekkülleri kavramı ilk olarak 1964 yılında çıkarılan 440 sayılı İktisadi Devlet Teşekkülleriyle Müesseseleri ve İştirakler hakkında Kanun içerisinde kullanılmaya başlamıştır. Bu işletmeler kanun çıkmadan önce İktisadi Devlet Teşekkülü (İDT) ve Kamu İktisadi Kuruluşları (KİK) olarak anılmaktaydılar. Kamu İktisadi Teşekküllerinin kuruluşunda iç ve dış sebepleri bulunmaktadır. İç sebep olarak Cumhuriyetin kuruluş yıllarında sermaye sıkıntısından dolayı özel sektörün yatırım yapamadığı dönemlerin yaşanması olarak gösterilebilir. Ayrıca amacın kâr değil toplum refahının artırılması, ülkenin gelişmişlik farkının ortadan kaldırılması gibi etkenler iç sebepler olarak belirtilebilir. 1929 yılında yaşanan ekonomik buhran sebebiyle uluslararası sermayenin Türkiye’ye gelmemesi dış sebepler arasında sayılabilir. Sümerbank, PTT, Etibank, Türk Hava Yolları gibi

kuruluşlar başta olmak üzere 25 adet Kamu İktisadi Teşekkülü 1924 – 1950 yılları arasında kurulmuştur. İlerleyen yıllarda verimsizliği, zarar etmesi, özel girişimin artması gibi sebeplerin de etkisi ve liberal ekonominin benimsenmesi sonrası özellikle 1980 sonrası Kamu İktisadi Teşekkülleri özelleştirme kapsamına alınmıştır. Hala hayatiyetini sürdüren KİT'ler devletin öncelediği bir yatırım şekli olma hüviyetini yitirmiştir (Övgün, 2009, s.21-150)

Belediye İktisadi Teşebbüsleri

Belediye İktisadi Teşebbüsleri hukuki dayanağını 1930 yılında çıkarılan 1580 Sayılı Belediye Kanunu, 2005 yılında çıkarılan 5393 Sayılı Belediye Kanunu, 1984 yılında çıkarılan 3030 Sayılı Büyük Şehir Belediyelerinin Yönetimi Hakkında Kanun Hükmünde Kararnamenin Değiştirilerek Kabulü Hakkında Kanunu, 2004 yılında çıkarılan 5216 Sayılı Büyükşehir Belediye Kanunu ve 1957 yılında yürürlüğe giren Türk Ticaret Kanunlarından almaktadır. Belediye İktisadi Teşebbüslerinin kurulmasında çeşitli nedenler olmakla birlikte temel olarak yerel halka hizmetin daha verimli bir şekilde sunulabilmesidir. Bunun yanında kanunlarla yerel yönetimlere yüklenen sorumlulukların artmasına rağmen bütçelerinin paralel oranda artmaması hizmetlerin aksamasına neden olmuştur. Belediye iktisadi teşebbüsleri de belediyelerin ihtiyaç duyduğu bütçeyi sağlama noktasında katkı sağlamıştır (Özdemir, 2011, s.59-84).

1.3.9. Özel Girişimcilik

Söz konusu girişim için gerekli olan sermayenin tamamının özel girişimciler tarafından karşılanması esastır. Özel girişimciliği tarımdan eğitime, sağlıktan sanayiye kadar birçok alanda görebiliriz. Ekonominin sağlıklı yürüyebilmesi için ekonominin tamamına yakınının özel girişimciler tarafından domine edilmesi beklenmektedir. Bazı özel durumlarda, devletin stratejik olarak önem verdiği konularda kamu girişimciliğinden bahsedilebilir (Bayraktaroğlu, 2014, s.24).

T.C. Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı yayını olan 2022 yılı Cumhurbaşkanlığı Yıllık Programında 2021 yılında kamu iktisadi teşekküllerinin ürettiği değer GSYH'a oranının binde iki olacağını öngörüldüğü belirtilmektedir.

Bu da demek oluyor ki özel sektör yatırımlarının ürettiği değerin GSYH'a oranı binde dokuz yüz doksan sekizdir (Özdemir, 2018).

1.3.10. Karma Girişimcilik

Sermayesinin bir kısmının kamuya bir kısmının da özel girişimcilere ait olan girişimcilik türüdür. Bu tür girişimler genelde az gelişmiş veya gelişmekte olan toplumlarda görülebilmektedir. Özel girişimcilerde gelişmesi istenilen alanlara yatırım yapabilecek finansal güç olmaması durumunda kamunun devreye girerek girişime belirli oranda ortak olmasıdır (Bayraktaroğlu, 2014, s.24). Karma girişimler, özel ve kamu sermayesiyle kurulmakta ve kesinlikle “şirket” biçiminde kurulmaktadır. Hemen hemen bütün ülkelerde karma girişimler anonim şirket olarak kurulmaktadır. Bazı nedenlerden dolayı karma girişim modelinde diğer şirket örnekleri uygulanmamaktadır (Aktan, 2010, s.85-100).

Türkiye’de kamu ve özel sektör işbirliği ile yürütülen projeler bulunmaktadır. Kamu özel işbirliği ile yürütülen projeler yap-işlet, yap-işlet-devret, yap-kirala-devret ve işletme hakkı devri olmak üzere dört başlıkta sınıflandırılmaktadır. Yap-işlet modeline elektrik enerjisi üretim tesislerinin kurulması ve işletilmesini, yap-işlet-devret modeline Karayolları Genel Müdürlüğünün dışındaki kuruluşların erişime engelli yol yapmasını, yap-kirala-devret modeline hastane yaptırılması ve işletilmesi, okul yaptırılarak derslikler dışında kalan yerlerin işletilmesini, işletme hakkı devrine örnek olarak da gümrük kapılarının işletilmesi verilebilir (Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı Raporu, 2019, s.24-26).

1.3.11. Kurumsal Girişimcilik

Genel kabul görmüş tanımıyla kurumsal girişimcilik, performans ve büyüme amacıyla alanındaki fırsatları gözlemleyip değerlendirerek risk alma, inovasyon, proaktivite ve saldırgan rekabetçiliğe yönelik işletme genelindeki eğilim ve davranışların bütünüdür (Bulut vd., 2008, s.1389-1416). Kurumsal girişimciliğin diğer girişimlerden ayrılan özelliği proaktif davranıştır, girişimcilerde fırsatları önceden görme, fark etme, peşinden koşma, yeni pazar arayışları ve katılımın da içinde bulunduğu girişimsel niyet olarak tanımlanabilir. Proaktif girişimciler, yeni

fırsatların sermayeye dönüştürülmesinde, kazanç sağlanmasında ve gelişmesinde neyin ne için gerekli olduğunu herkesten önce algılayanlar olarak öne çıkmaktadırlar (Aydınlık, 2015, s.196).

1.3.12. Profesyonel Girişimcilik

Şirketlerin bünyesinde çalışan olarak işlev gören profesyonel yöneticilerce yeniden yapılandırılarak devredilmesi veya devralınması şeklindeki girişimcilik türü olarak nitelendirilebilir (Ballı, 2017, s.143-166). Hali hazırda devam eden kuruluşların yine kuruluş içerisinde seçilen ve işinde uzman kişiye veya kuruluşun dışından işinin uzmanına devir edilmesi yahut da satılmasıdır. Profesyonel bir görüşe sahip girişimcinin mevcut işletmesinden vazgeçip farklı bir girişimciye işletmeyi devretmesidir. Bu tür firma devirleri genel olarak risk sermaye şirketlerinin kredi ve finans destekleriyle gerçekleşmektedir (Tekin, 2019, s.65).

Profesyonel girişimcilik küçük işletme ve girişimlerin kurumsallaşma dönüşümleri için gerekli bir süreçtir. Kurumsallaşma işletmenin büyümesi ve bir sonraki nesle aktarılabilmesinin gereklerindedir. Türkiye’de faaliyete başlayan işletmeler genel olarak küçük aile işletmeleridir. Bu tip girişimler ve firmalar büyüme sürecinde ortaya çıkan sorunların üstesinden kurumsallaşma ile gelebilmektedirler. Kurumsallaşma sürecinin iyi yönetilebilmesi işletmenin büyümesinin ve bir sonraki nesle bırakılabilmesinin önünü açmaktadır. Kurumsallaşma sürecinin tamamlanabilmesi finansal, siyasi, sosyolojik ve örgütsel olarak iyi irdelenmesine ve sürecin doğru yönetilebilmesine bağlı olmaktadır. Kurumsallaşma sürecini tamamlamaya çalışan girişimlerdeki profesyonel yöneticilerin adillik, şeffaflık, hesap verilebilirlik ve sorumluluk ilkelerine sıkı sıkıya bağlı olması gerekmektedir (Diken, 2020, s.141-146).

1.3.13. Teknik Girişimcilik

Teknik girişimcilik, teknoloji alanında yenilikçilik, inovasyon ve Ar-Ge faaliyetlerini finansal açıdan destekleyen ve yönetilmesini de içeren girişimcilik olarak adlandırılabilir. Teknik girişimcilik yazılım ve savunma sanayi gibi alanlarda mühendislik alanında donanımlı girişimcilerin kullandıkları girişimcilik türüdür

denilebilir (Kamışlı vd., 2019, s.9). Teknoloji odaklı girişimciler, yeni bilimsel gelişmelerden, özellikle de mühendislik sahalarından bilişim teknolojisi ve biyoteknoloji gibi hayatı kolaylaştırmada avantaj sağlayan ve sağladıkları faydaları geniş bir alana sunan kişilerdir. Teknik girişimcileri, girişimci olmadan önce elde ettikleri donanım ve tecrübelerine göre de araştırmacı, üretici, kullanıcı ve fırsatçı olmak üzere dört gruba ayrılırlar (Doğan, 2015, s.62).

1.3.14. Tepkisel (Takipçi) Girişimcilik

Yenilikçilik başarılı bir girişimci için vazgeçilmez özelliklerden birisidir. Fakat risk yüksek olduğu için ve maliyet unsuru da işin içine girdiğinden dolayı yeniliklere karşı her zaman istekli olmayabilirler. Risk ve maliyet unsurları sebebiyle tercih etmedikleri yenilikçilik yerine sektörde faaliyet gösteren yaratıcı ve yenilikçi girişimcilerin uygulamalarına yatırım yapmayı tercih edebilirler. Tepkisel girişimcilik, rakip girişimler tarafından denenmiş yeniliklere bağlı olarak tüketici taleplerinde ve tüketici çevresinin baskısına bağlı olarak şekillenmektedir (Kamışlı vd., 2019, s.11). Piyasadaki gelişmeleri geriden izlemekle yetinen, cereyan eden bu gelişmelere göre davranan, yenilikçi girişimcilerin yolundan gitmeyi esas alan bir girişimcilik türüdür (Demirdöğen & Küçük, 2014, s.16).

1.3.15. Sosyal Girişimcilik

Sosyal girişimcilik, toplumsal etkisi olan, girişimcilik, yenilikçilik, sürdürülebilirlik ve büyümeyi temel alan; fakirlik ve yoksulluk gibi alanlardan sağlığa, çevreden insan haklarına, birçok farklı sahadaki problemlerden yola çıkarak uzun vadeli ve çözüme yönelik projeleri hayata geçirme işlevine sahip girişimcilik olarak tanımlanmaktadır (Ballı, 2017, s.143-166). Kâr amaçlı olmak ve sosyal bir değer oluşturma iki farklı kavram gibi görünse de sosyal değer yaratmak için kimi işletmeler önceliğini kâra vermeden ama sürdürülebilir bir kurum oluşturmak için belirli oranda kâr yaparak sosyal problemlere çare üretmek için varlıklarını sürdürmektedirler. Bu tür girişimler genelde vakıf, dernek, yardım kuruluşları gibi sivil toplum kuruluşlarının bir girişimi olarak karşımıza çıkmaktadır (Aydınlık, 2015, s.236).

1.3.16. Stratejik Girişimcilik

Stratejik girişimcilik, stratejik yönetim ile girişimcilik tecrübe ve bilgisinin bir araya getirilmesiyle ortaya çıkan bir kavramdır. Bu özelliklerin girişim lehine rekabet avantajı oluşturmaya dönük davranışlar sergileyerek, performansı üst düzeyde olan bir işletme oluşturmaya yönelik süreçlerden meydana gelmektedir. Stratejik girişimcilik, ürün ve hizmeti fırsatlara odaklanarak strateji ve girişimcilik özelliklerini birleştirerek bu doğrultuda sunulmasıdır. Yenilikçilik, fırsat ve tehditlerin doğru analiz edilmesi risk almak, kaliteye önem vererek çevreyi de ihmal etmeden girişimde bulunmak stratejik yönetim ve girişimcilik kavramlarının ortak olduğu kavramlardır. Ekonomik olarak işletmeye ve topluma katkı sağlamak üzere rekabet üstünlüğü oluşturacak şekilde ele alınmasıdır (Tekin, 2019, s.70).

1.3.17. Kadın Girişimciliği

1980'li yıllar itibariyle hem batıda hem de Türkiye'de liberal ekonominin etkisiyle girişimcilik kültürü genişlemeye başlamış ve batıda özellikle kadın girişimcilerin sayısı erkek girişimcilere oranla daha fazla artış göstermiştir (Soysal, 2010, s.83-114). Teknolojik ve kültürel değişimler, modernleşme girişimleri, ekonomik sorunlar ve okuma yazma oranlarındaki gelişmelerin etkisiyle kadınlar hayatın her alanında daha görünür olmaya ve daha çok yer almaya başlamıştır. Ev hanımı konumundaki kadın, maddi olarak güçlenmekle birlikte almış olduğu eğitimlerin de etkisi ile kendi ayakları üzerinde durma isteği, risk alma ve kendi girişimlerini başlatma arzusu duymaya başlamıştır (Tekin, 2019, s.72). Bir girişimi kadın girişimi olarak niteleyebilmek için, ev dışı bir mekânda, kendi adına iş kurması, tek başına ve/veya çalıştırdığı kişilerle birlikte, sahibi ya da ortağı sıfatı ile girişimle ilgili kamu ve özel kurumlarla temasa geçmesi, girişimin geleceği adına planlar yapması, elde ettiği kazancı, yatırım, tasarruf ve kullanım alanları üzerinde söz sahibi olması, işletmesi adına da tüm riski üstlenebilmesi beklenir (Soysal, 2010, s.83-114). Destekleri kamu kurumlarının yanında özel sektörden de bulabilmektedirler. Destekler de nakit para desteğinin yanında eğitim desteği, uzmanlık desteği, araştırma geliştirme desteği gibi farklı alanları da kapsayacak şekilde olabilmektedir. Aşağıda kadın girişimcileri desteklemek amacıyla sağlanan destek türü ve destek veren kurumlara dair örnekler verilmiştir.

KOSGEB 'in “Mikro ve Küçük İşletmelere Hızlı Destek Projesi” kapsamında vereceği yeni istihdam desteği şartları arasında, işletme sahibi kadın ise veya işletmenin %51 ve üstü hissesi tek başına bir kadın ortağa ait ise ya da işe alınan personel kadın ise geri ödemeli destek tutarının miktarını artırmaktadır (www.kosgeb.gov.tr, 2023).

TOBB “Kız Kardeşim” projesi kapsamında gıda sektöründe faaliyet gösteren 30 kadın girişimciyi desteklemek amacıyla hibe destek programı açıklamış ve bu kapsamda 765.000,00 TL iş geliştirme hibe desteği sağlamıştır (www.tobb.org.tr, 2023).

Türkiye'nin önemli bankalarından olan Halkbank “Güçlü Türkiye'nin Güçlü Kadınları” projesi kapsamında hâlihazırda girişimci olan ya da yeni girişimci olacak kadınların finans ihtiyacını karşılamak amacıyla bu projeyi başlattığını duyurmaktadır (www.halkbank.com.tr, 2023).

Türkiye'nin önde gelen beyaz eşya firmalarından olan BEKO ekonomide kadın temsilini artırmak amacıyla “100 Kadın Bayi Arıyor” isimli bir proje başlatmıştır. Bu proje kapsamında kadın girişimcileri kira desteği, uygun yer bulma desteği, yöneticilik, kontrol ve yol göstericilik, ürün eğitimleri, mağaza dekorasyonu gibi konularda kadın girişimcilere destek sağlamaktadır (www.beko.com.tr, 2023).

1.3.18. Genç Girişimcilik

Türkiye’de ebeveynler daha garanti olduğu düşüncesiyle çocuklarının devlet kurumlarında iş bulmasını istemektedir. Bunun yolunun ise eğitimden özellikle üniversite eğitiminden geçtiği düşüncesi hâkimdir. Üniversite eğitimi alan gençler kamu kurumlarında iş bulamadıkları takdirde özel şirketlerde iş aramaktadır. Türkiye’de özel girişimlerin yaklaşık yüzde 80’inin ise üniversite mezunu olmadığı görülmektedir. Türkiye’de üniversite eğitimleri sırasında veya lisans eğitimi sonrasında risk alma ve girişim kurma ile ilgili cesaretlendirici uygulamalarla desteklenmeleri gerekmektedir (Ürper vd., 2015, s.14). Teknolojinin gelişmesi ile birlikte sanal ortamlar, sosyal medya uygulamaları insanların daha fazla iletişim halinde olmasının önünü açmış ve dünyayı küresel bir köy haline gelen dünya kargo

ve lojistiğin gelişmesi ile de girişimciler için elverişli bir ortamın oluşmasının önü açılmıştır. Bu elverişli ortamdan risk alma ve sorumluluk üstlenme konusunda daha cesur olan gençler de payına düşeni almaktadır (Alan, 2020, s.997-1028).

Son dönemlerde girişimciliğe özendirme amaçlı kamu kurumları ya da özel kurumların gençlere verdikleri destekler yanında hükümet vergi kanununda düzenleme yaparak genç girişimciliği teşvik etmektedir. Bu amaçla yapılan düzenleme ile Gelir Vergisi Kanunu 20nci maddesi ile mevzuata giren “Genç Girişimci Kazanç İstisnası” kapsamında yer alan girişimcilerin BAĞ-KUR sigorta primleri mükellefiyet başlangıç tarihinden itibaren 1 yıl süreyle Hazine tarafından karşılanmaktadır (Şahan & Saraç, 2022, s.115-129). Vergi desteği haricinde kamu kurumları ve özel kurumlar aracılığı ile genç girişimcilere verilen destekler genel olarak aşağıdaki başlıklarda olmaktadır;

- İşletme kuruluş desteği
- Kuruluş dönemi makine, teçhizat, ofis donanım ve yazılım desteği
- İşletme giderleri desteği
- Sabit yatırım desteği

1.3.19. Yerel, Bölgesel ve Uluslararası Girişimcilik

Kavramlardan da anlaşılacağı üzere nitelermeler daha çok coğrafi boyutla değerlendirilmektedir. Coğrafi boyut iş hacminin de belirlenmesinde önemli bir rol oynamaktadır.

Yerel Girişimcilik: Girişimin yeni kurulduğu ve başlangıç aşamasında olan bir türdür. İşletme sermayesi ve mal ve/veya hizmet üretimi sınırlıdır.

Bölgesel Girişimcilik: Yerel girişimin bir sonraki aşaması olup hem sermaye hem de mal ve/veya hizmet üretimi daha fazladır.

Uluslararası Girişimcilik: Bu boyuttaki bir girişimcilikte, bir girişimci olabileceği gibi birden fazla girişimcinin bir araya gelerek bir işletme kurması beklenir. İşletmenin sermayesi, mal ve/veya hizmet üretimi ile çalışan sayısı çok büyüktür (Bayraktaroğlu, 2014, s.24).

1.3.20. Akademik Girişimcilik

Dünya genelinde bilgi toplumuna doğru evirilen süreç ile üniversitelerin girişimci yönlerinin ön plana çıkması akademik girişimciliğin derinleşmesini sağlamıştır. Hâlihazırda akademik girişimcilik önemini artırmaya devam etmektedir. Türkiye’de ise 2000’li yılların başlarından itibaren akademik girişimcilikle ilgili farkındalık oluşması amacıyla çeşitli girişimlerde bulunulmuş ve akademik girişimciliğin kapasitesinin gelişmesine olanak sağlanmıştır (Cansız, 2016, s.20).

Akademik girişimcilik, akademik personel tarafından geliştirilen fikir ve düşüncelerin üniversitelerden sanayiye teknoloji transfer edilmesidir. Akademik girişimci de akademik faaliyetler sonunda ortaya çıkan çalışmanın ticari bir ortama sunan bilim insanıdır. Akademik girişimden beklenen ise akademik çalışmaların ekonomik olarak katma değere dönüştürülmesidir. Bu şekilde ekonomiye kazandırılan akademik fikir ve düşüncelerin istihdama katkı sağlaması yerel, bölgesel ve küresel büyümeye itici güç olması beklenmektedir. Akademik kurumlar ortaya koymuş oldukları teknolojileri ekonomik değer oluşturmak için ticarileştirmektedir (Tekin, 2019, s.83). Akademik girişimlerde son dönemlerde daha sistemli bir yol takip edilmektedir. Genel olarak üniversiteler ve üniversitelere bağlı olarak faaliyet gösteren Teknoparklar, Ar-Ge, Tasarım, Teknoloji ve Kuluçka merkezleri aracılığı ile üretilen teknolojik ürünler ve iş fikirleri bakanlıklar ve üniversitelerin destekleri ile hayata geçmektedir. Akademik girişimler desteklerin oranları ve alanları değişmekle birlikte sigorta prim desteği, damga vergisi istisnası, kurumlar vergisi istisnası, satıştan doğan ve makine alımdan kaynaklı KDV istisnası, gelir vergisi stopajı ve gümrük vergisi istisnası ile temel bilimler personel hizmet desteği gibi destekler ve istisnalarla teşvik edilmektedirler (Erdil, Ş. T., 2022, s.1-9).

1.4. Girişimcilerin Özellikleri

Bir mal ve/veya hizmet üretebilmek için üretim faktörlerinden doğal kaynaklar, sermaye ve emeğin bir araya getirilmesi gerekmektedir. Söz konusu bu üç üretim faktörünü bir araya getirerek üretimin gerçekleşmesini sağlayan ve üretim faktörlerin dördüncüsü olarak anılan kişi girişimcidir (Doğan, 2015, s.11).

Literatür incelendiği zaman girişimci özelliklerinin çok farklı tanımlamalarla ortaya koyulduğu görülmektedir ki bu da girişimcilerin bir birinden farklı olduğunu göstermektedir. Girişimci toplumun her kesiminden gelebileceği gibi eğitilmiş, eğitimsiz, zengin, fakir, köylü, şehirli tiplerden olabilmekte ve bununla bağlantılı grup ve alt gruplarla sınıflandırmalar yapılabilmektedir. Bu farklılıklar girişimcilerin tanımlanmasında da psikolojik, demografik, coğrafi, sosyolojik gibi özelliklerin ele alınmasından kaynaklanmaktadır (Ballı, 2017, s.143-166).

Girişimci kişilik özelliklerinin çalışmalarda ele alınmasının ne denli önemli olduğu gerçekleştirilen çalışmalarda ortaya konmuştur. İşletme sahibi yöneticilerle gerçekleştirilen görüşmeler neticesinde ortaya çıkan sonuçta görülüyor ki girişimci kişilik özellikleri ile girişimi başlatma ve başarılı bir şekilde sürdürülebilirliğini sağlama arasında pozitif yönde bir ilişki olduğu görülmüştür (Yıldırım vd., 2011, s.189-200). Bazı çalışmalarda genellemeler yapılarak kişilik özellikler ve davranışsal özellikler tanımlamaları kullanılmıştır. Kişilik özelliklerini diğer insanlardan farklı olarak doğuştan gelen bazı niteliklere vurgu yapılmış ve davranışsal özellikler de ise herhangi bir iş fikrinin bulunması ve hayata geçirilmesinde diğer insanlardan farklı davranış şekilleri olduğu iddia edilmiştir (Tekin, 2019, s.46). Yine bir diğer tanımlamada da girişimcinin, doğuştan getirdiği “bireysel beceriler”, sonradan eğitimle elde ettiği “teknik beceriler” ve hem eğitimle kazanılan hem de kısmen doğuştan gelen “yönelimsel beceriler” tanımlamaları kullanılarak girişimcinin ayırt edici özellikleri açıklanmaya çalışılmıştır (İşcan vd., 2020, s.16).

Girişimci özellikleri, çalışmada ele alınan ve incelenen kaynaklar dâhilinde ders kitabı, makale ve inceleme yazılarındaki girişimci konusunun ele alındığı kaynakların hemen hemen hepsinde yer alan bir başlıktır.

1.4.1. Kendine Güven

Her işte olduğu gibi girişimde de inanç temel dayanak noktalarından, anahtar özelliklerinden birisidir. Ürettiğiniz mal ve/veya hizmete bütün dünyanın ihtiyaç duyulduğuna inanılması gerekir (Onay vd., 2018, s.68). Eğer inanılmıyorsa inandırıcı da olunamaz. Girişimcinin belirlenen hedeflere ulaşabileceğine öncelikle kendisi inanmalıdır. Kendine güvendikleri takdirde hem işine hem kendisine olan saygısı

yüksek olur. Bunun sonucunda da işlerinin takibinde daha hassas olur ve işlerin sonuçlarına kendilerinin etki ettiklerine inanırlar (Yılmaz, 2019, s.17).

Girişimcilerin başarılı olacaklarına olan inançları girişimcinin tipik bir girişimci özelliğine sahip olup olmadığını belirler. Tipik bir girişimci yeteneklerinin çok olmasına güvenir. Girişimciler başarı şanslarının yüksek olduğuna inanırlar ki bu inanç, yapılan bir araştırmada da ispatlanmış bir gerçektir. ABD’de gerçekleştirilen bir araştırmadaki deneklerden başarılı olacaklarına yüzde yüz inananların sayısının üçte bir olduğu görülmüştür. Bu yüksek başarıya rağmen başarılı girişimciler birkaç defa başarısız olmuşlardır (Demirdöğen & Küçük, 2014, s.14).

İş hayatında çeşitli olumsuzluklarla karşılaşmak, engelleri aşmaya çalışmak günlük en çok karşılaşılan durumlardandır. Kurumlarla, iş görenlerle, müşterilerle, tedarikçilerle, araçlarla, lojistikçilerle ve buna benzer birçok alanda sorunlarla karşılaşmanız muhtemeldir ve bunlarla başa çıkmanız gerekir. Girişimcinin kendine olan güveni işte bu sorunların çözümünde de önemli bir rol oynar. Sorunların üstesinden gelmek yüksek bir iç enerji gerektirir. Kendine güvenen girişimcilerin iç enerjileri yüksek olur ve yeteneklerini kullanmayı da etkiler. Sonuç olarak kendine güvenmek, girişimcilerin işlerini kurarak belirlenen hedefe varmalarına yardımcı olur (Bozkurt & Erdurur, 2014, s.11-56).

1.4.2. Öncü Olma

Öncü olmak bir girişimci için vazgeçilmez özelliklerinden ve girişimciliğin önemli kavramlarından birisidir. Öncü olmak hem var olan mal ve/veya hizmetlerin kendisinde, üretiminde veya sürecinde daha verimli ve etkin olacak şekilde yeniliğe gitmeyi ifade ederken hem de henüz var olmayan mal ve/veya hizmetin kendisini, üretim şeklinin veya üretim sürecinin ortaya konulması anlamını taşır. Yani öncü olmanın yenilik veya icat etme yönü vardır (Akkuş vd., 2019, s.1-13).

Öncü olma kavramı sadece bir fikir veya düşüncenin ortaya atılmasından ibaret olmayıp fiiliyata dönüşme, uygulamaya koyulma, aksiyona dönüşme şartı vardır. Yenilikçi bir fikrin zaman kaybetmeden sorumluluk üstlenilerek harekete geçirilmesini ifade etmektedir (Onay vd., 2018, s.67). Girişimci özelinde yenilik,

girişimin ekonomik ve sosyal etkilerinde belirli amaçlar doğrultusunda değişimler, yenilikler gerçekleştirme faaliyetidir. Yenilikçilik girişimcilerin sahip olduğu varsayılan kişilik özelliklerinden en fazla üzerinde mutabık kalınandır. Girişimci tanımlarında yenilikçi olma ve riske girme özelliği ön plana çıkmaktadır (Yılmaz, 2019, s.9).

Yenilikçilik girişimciliğin odak noktası olarak tanımlanabilir. İşletmelerde hali hazırda bulunan kaynakları genişleterek veya onlara yenilerini dâhil ederek istihdam olanakları oluşturmaktır. Fırsatları değerlendirerek hali hazırda kullanılan teknolojiyi geliştirmek ve etkin bir şekilde yararlanmaya olanak sağlayan yoldur. Teknolojiyi mal ve/veya hizmetlerin üretiminde, sürecinde ve iş modellerinin oluşturulmasında ön plana çıkarmaktır (Bozkurt & Erdurur, 2014, s.33-56).

Yaratıcı olma sorunlara ve ihtiyaçlara alışılmamış ve yeni çözümler getirmeyi ifade eder. Yaratıcılık, icat etmenin mucitliğin anahtarıdır. Yaratıcılık, yeni bir düşünce veya fikir yaratma yeteneğidir. Girişimciliğin en belirgin ve öne çıkan yönü, yaratıcılık yeteneği ve bu süreç neticesinde vücuda gelen yeniliktir. Girişimci olarak adlandırılabilmek için yaratıcı fikri, fikir olmaktan ileriye götürerek akla uygun, sistemli ve uygulanabilir hale getirebilmesi gerekmektedir. Günümüz dünyasında girişimci bireyin değişimlerle başa çıkabilmesi ve küreselleşmenin sonucu olan rekabet ortamından başarı ile çıkabilmesi için devamlı gelişim halinde olmalıdır (Onay vd., 2018, s.67).

1.4.3. Başarıya İnanma

Duygusal zekâları kuvvetlidir. Bu onları karşılaştığı engelleri aşmada güdülenmede, sorunlarla mücadele etmede, becerileri açısından kendine güvenmede, kişisel olarak kendine yatırım yaparak gelişim sağlamada, rekabet edebilmede, kaynakları yönetebilmede fark ortaya koyabilmeyi sağlar. Başarıya olan inanç, kişilerin girişimci davranışlar göstermesine sebep olabilir. Kimi çalışmalarda girişimcilik ile başarıya olan inanç arasında pozitif yönde ilişki olduğu öne sürülmekte olsa da kimi çalışmalarda aksi iddia edilmektedir. Girişimciler işlerinde başarılı olma güdüsünün etkisindedirler. Bu onları başarı ile bütünleşme ve başarıya olan açıklarını doyurma eğilimine iter. Girişimcileri yöneticilerle mukayese edecek

olursak girişimciler daha fazla başarılı olmaya motivasyonludurlar. Bu tip kişiliğe sahip olanlar bilinen işlerden pek hoşlanmazlar, yenilik yapmayı, yeniliklere yatırım yapmayı tercih ederler (Yılmaz, 2019, s.17).

Girişimcilerin para kazanma ya da maddi varlıklarını artırma amacıyla iş yaptıkları ile ilgili kanaat yanlıştır. Onların temel amacı başarılı olmaktır ama başarının ölçütü para olduğu için para kazanmak amacıyla gayret ve çaba gösterdikleri bir işe giriştikleri yanılması normaldir. Para kazanmanın aksine başarıma hissi onlar için en önemli itici güçtür (Demirdöğen & Küçük, 2014, s.15). Kimi iddia sahiplerinin öne sürdüğü gibi insan davranışlarını etkileyen en güçlü psikolojik faktör başarıma ihtiyacıdır. Kişiler başarıya ulaşmak için güçlü bir istek duyarlar ve bu başarıya da kendi çaba ve gayretleri neticesinde ulaşmayı tercih ederler. Başarı güdüsü toplumun kalkınması, refah düzeyinin artması, ekonomik olarak ilerleme ve girişimlerin büyümesi için hayati öneme sahiptir. Hayati öneme sahip olan bu başarı güdüsü de girişimciliğin ayırt edici unsurlarının başında gelmektedir (Bozkurt & Erdurur, 2014, s.33-56).

1.4.4. Çalışkan Olma

Girişimciler yaptıkları işe, vücuda getirdikleri ürüne tutkulu bir hisle bağlıdırlar. Bu da onları çalışkan olmaya iter. Çalışkan olmak için özel bir çaba veya gayret sarf etmek zorunda hissetmezler. Ürettikleri mal ve/veya ürünün dünyada insanların hayatında fark yaratacağına olan inançları karşılaştıkları sorunları daha kolay aşmalarını sağlar (Onay vd., 2018, s.14). Karşılaştıkları engellerle veya başarısızlıklar girişimciyi çıktığı yoldan alıkoyamaz, onun için her başarısızlık yeni bir şey öğrenme sebebidir. Gerçek bir girişimci ruha sahip birey azimli olur (Demirdöğen & Küçük, 2014, s.16). Başarısızlıkların tekrar etmesi onun vazgeçmesine bahane oluşturmaz, tekrar etse de bunu başarıya giden yolda bir öğrenim süreci olarak görür ve bazen bu durumla sıklıkla karşılaşır (Onay vd., 2018, s.14). Girişimci bu olumsuzluklarla mücadele için yüksek bir enerji düzeyine sahip olmalıdır. Sadece olumsuzluklarla mücadele için değil aynı zamanda işletmesinde çalışan iş görenleri de motive etmek ve onları da teşvik etmek için sıradan bir kişiden daha yüksek bir enerji seviyesine sahiptir. Uzun çalışma süreleri ve zor şartlar girişimciler için olağan bir durumdur (Demirdöğen & Küçük, 2014, s.27).

1.4.5. Risk Alma

Risk gerçekleştirilmesi plânlanan faaliyetlerin sonuçlarının belirsizliğini ifade etmektedir. Beklenmeyen sonuçların görülme sıklığı da denilebilir. Bütün canlılar yaşam süreçleri boyunca çeşitli risklerle her zaman yüz yüze gelmektedir. Bu riskler sistematik veya genel risk olarak nitelendirilmektedir. Girişimci olabilir veya olmayabilir insanların hepsi bu risklere maruz kalabilmektedir. Fakat girişimci kişiliğe sahip olanlar diğer insanlara göre daha fazla risk alma eğilimindedir (Bozkurt & Erdurur, 2014, s.33-56). Girişimci ile risk hep yan yana düşünülmüş, biri anıldığında diğeri akla gelen birbirini tamamlayıcı iki kavram olmuştur. Girişimci sistematik veya genel risk olarak adlandırılan risklere ek olarak başka riskleri de üstlenmek zorundadır. Girişimciler bu ek riskleri üstlenmeden fikirlerini hayallerini gerçekleştirmesi hayata geçirebilmesi mümkün görünmemektedir. Söz konusu ek riskler finansal, itibari, psikolojik, fizyolojik risklerdir. Örneğin girişimci gelecekte kazanmayı öngördüğü kârı da riske atarak girişimi için gerekli olan finansmanı kredi ile elde etmektedir (Akkuş vd., 2019, s.1-13).

Risk alma eğilimi belirsizlik altında karar verme durumunda kişinin risk almaya olan yatkınlığı olarak açıklanabilir. Risk almaya olan yatkınlık veya risk alma eğilimi yöneticileri girişimcilerden ayıran önemli etkenlerden birisidir. Girişimcilik öncelikle riski ölçmeyi ve riski almayı kapsamaktadır. Girişimci kişiliğe sahip olmak zararı ve sosyal başarısızlığı göze almak demektir. Risk alma eğilimini belirleyen birçok unsur vardır. Bu unsurlar kişiden kişiye değişiklik göstermektedir. Kişinin deneyimleri, yaşı, cinsiyeti, sosyoekonomik statüsü, cinsiyeti, aile yapısı gibi unsurlar herkeste farklı etkiye sahiptir o yüzden genel bir kanaate varmak zordur. Risk alma eğilimini belirleyen temel neden başarı güdüsü olabileceği gibi saygınlık kazanma da olabilir (Yılmaz, 2019, s.16).

Riski girişimcinin kontrol edemediği faktörlerin olumsuz sonuçlara sebep olma olasılığı olarak nitelendirebiliriz. Girişimci açısından herhangi bir riski üstlenmek, önemli bir potansiyeli kabul edilebilir risk düzeyine sahip fırsatlarla buluşturma yeteneğidir. Riski üstlenme sürecinin belirleyicileri ise ortaya çıkarma ve getiri fırsatı boyutu, algısal ve gerçek değer, girişimcinin yetenekleri ve hedefleri ile uyumluluk ve rekabet alanıdır (Onay vd., 2018, s.38).

Girişimciler makul ve ölçülebilir riski almayı yeğlerler. Aşırı ya da ölçülemeyen risklerden ziyade risklerin hesaplanabilir olanını tercih ederler. Kimi riskler girişimci olmayanlar açısından göze alınmaya değmez görülebilir fakat girişimci kişiliğın özelliklerinden olan başkalarının göremediğı fırsatları görebilme yeteneğı riskin göze alınıp alınamayacağını da belirler (Demirdöğen & Küçük, 2014, s.15).

1.4.6. Hızlı Tepki

Girişimciler değışen şartlara ayak uydurmak için hızlı tepki vermek zorundadırlar. İş hayatında rakiplerle başa çıkabilmek, hayatta kalabilmek kolay değildir. Koşullara hızlı ayak uydurmak ciddi bir avantaj getirebilmektedir. Her hangi bir şeyin sonuç getirmediğini gördüğü zaman hemen farklı bir karar alıp yeni bir şeyler denemekte tereddüt etmemesi gerekir (Onay vd., 2018, s.80). Girişimciler aynı zamanda hızlı geri dönüş de almak ister. Yeni kararlar alma noktasında geri dönüşler geç olursa karar vermekte gecikir ve her gecikme işletmeye fazladan maliyet olarak dönme ihtimali vardır (Demirdöğen & Küçük, 2014, s.15).

1.4.7. Gelecek Endeksli Düşünme

Girişimciliğın bir diğeri önemli unsuru da gelişmelerin gelecekte ne gibi değışimlere neden olacağı, insanların tüketim alışkanlıklarında ne gibi farklılıklar oluşturacağı ile yakından ilgilidir. Gelecekle ilgili zihninde oluşturduğu vizyona uygun olarak iş görenlerini motive etmeli eğer yatırımcısı varsa onlara iyi aktarabilmelidir (Onay vd., 2018, s.205). Girişimciler değışen şartların ne gibi fırsatlara gebe olduğunu belirleyebilmelidir. Dün yapılanla değil yarın neler yapılması ile ilgilenmelidir. Yarının ne gibi iş fırsatları doğurabileceğini iyi analiz edebilmelidir. Herkesin gözü önünde cereyan eden olaylar onların zihin süzgecinden geçtiğide farklı bir vizyon ortaya koymalıdır (Demirdöğen & Küçük, 2014, s.99).

1.4.8. Belirsizlik Toleransı

Belirsizlik toleransı her ne kadar risk kavramına yakınmış gibi görünse de birbirinden farklı durumları ifade etmek için kullanılır. Belirsizlik toleransı yeterli veri olmayan durumların tam olarak yapılandırılmaması ve sınıflandırılmamasıdır.

Yeterli detaya sahip değilsek bu belirsiz bir durumdur ve bu belirsiz duruma olumlu tepki verebilme yeteneği belirsizlik toleransıdır. Girişimcilerin elbette belirsizliğe karşı toleransları daha yüksek olması beklenir ve önemli özelliklerden sayılır. Bunun sebebi yeni bir işe girmekten daha fazla belirsizlik içeren çok az durum vardır. Gelecekle ilgili kararlar hep belirsizlik altında verilir (Yılmaz, 2019, s.16).

Girişimciler işletmelerinin faaliyet gösterdiği alanlarda devamlı meydana çıkan değişikliklere ve belirsizliklere karşı tolerans göstermek zorundadırlar. Girişimcilerde olmadığı takdirde ciddi sıkıntılar yaşamasına neden olacak hatta girişimin başarısız olmasıyla sonuçlanabilecektir. Girişimciler tespit edilemeyen belirlenemeyen kaynaklardan gelen yeni bilgileri kullanarak hatta aynı durumla ilgili farklı kaynaklardan çelişkili olarak gelen bilgileri de kullanarak karara ulaşırlar (Demirdöğen & Küçük, 2014, s.15). Yeterli ipuçlarına sahip olunmadığı takdirde yeterli ölçüde yapılandırılmamış veya sınıflandırılmamış olay veya durumlar olarak ifade edilebilir. Belirsiz durumlarda ve ortamlarda alınacak kararlarda daha detaylı bilgi aranmaksızın hoşgörü göstererek yeni şeylerin düzene girmesine sağlar. Belirsizlik girişimci davranışlarında önemli etkilere sahip olsa da karşılaşılan zorluklar veya belirsizlikler karşısında emin olmalı ve ısrarcı davranabilmelidirler (Bozkurt & Erdurur, 2014, s.33-56).

1.4.9. Kontrol Odağı

Girişimciler faaliyete geçirdikleri işletmenin eylemlerinden, mal ve/veya hizmetlerinden kaynaklanan sonuçlarla ilgili kişisel olarak sorumluluk duygusu içindedirler. Kaynakları ve karar mekanizmalarını kendileri kontrol etmek isterler ve hedefleri doğrultusunda bu kaynaklardan yararlanmayı tercih ederler (Demirdöğen & Küçük, 2014, s.17). Kontrol hissi genel olarak bireyin eylemleri neticesinde elde ettiği ödülleri veya ödemek zorunda kaldığı cezaları nasıl algıladıklarını ifade eder. Kontrol hissi içsel ve dışsal olmak üzere iki başlıkta incelenir. İçsel kontrol hissine sahip olanlar, hayatlarında cereyan eden olayları ve gelişen durumları kendi kontrolleri altında ilerlediğine inanmakta iken dışsal kontrol hissine sahip olanlar gelişmeleri dış faktörlere dayandırmaktadırlar. Şans, kısmet, talih gibi faktörlerin önemli olduğuna inanmaktadırlar (Bozkurt & Erdurur, 2014, s.33-56). Kontrol hissi başarılı olan ya da başarısız olan girişimci bireylerin ayırt edilmesini sağlar.

Girişimcinin tipik özelliği içsel kontrole sahip olmalarıdır. Şansa veya kısmete inanmak yerine gelişmelerin kendi kararları doğrultusunda olduğu kanaati hâkimdir ve bu gelişmelerle ilgili kendilerinin sorumlu olduğuna inanırlar. İçsel kontrole sahip bireyler daha fazla sorumluluk alarak daha girişimci olmaya ve daha fazla üretici olmaya eğilimlidirler. Bu yüzden genel olarak literatüre giren çalışmalar içsel kontrol hissinin girişimci kişilik hissi olduğunu öne sürülmektedir (Yılmaz, 2019, s.17).

1.5. Girişimcilik Fonksiyonları

Girişimcilik fonksiyonlar genel olarak 4 ana başlıkta incelendiği görüldü. Bunlar; mal ve hizmet üretimi, üretim yöntemlerinin geliştirilmesi, yeni kaynaklara ulaşmak ve ürünün satılması için pazar bulunması. Aşağıda bu başlıklar ve kaynaklarda yer bulan diğer başlıklarla beraber toplam 8 başlık çalışmaya alındı.

1.5.1. Mal ve Hizmet Üretimi – Geliştirilmesi

Girişimciler mal ve hizmet üretimi ya da geliştirilmesi fonksiyonunu etkin ve verimli şekilde değerlendirebilirlerse kâr oranları yükselecek, rekabet üstünlüğü elde edeceklerdir. Ama yeni ürün geliştirmek ve bu ürünle pazara girmek riskli bir seçenektir (Tekin, 2019, s.53). Rekabet üstünlüğünü elde edebilmek için hali hazırdaki mal veya hizmetlerin nitelik ve kalitelerini artırmaları gerekmektedir (Demirdöğen & Küçük, 2014, s.7). Yeni teknolojiler geliştirmek ve kullanmak kullanılan üretim teknolojilerinin gelişmesine itici güç olur. Bu şekilde girişimciler ileri teknoloji kullanarak daha kaliteliyi daha ucuza mal ederek fiyatlarda avantaj sağlayabilirler (Bayraktaroğlu, 2014, s.11). Girişimciler küreselleşen dünyada rekabet koşullarındaki sertleşme sebebiyle ürün çeşitlendirme veya ürünlerde uzmanlaşmaya ihtiyaç duymaktadırlar. Sürdürülebilirlik ve işletme ömrünün uzun olmasını sağlamak işletmelerin ve girişimcilerin en önemli görevlerindedir. Görece daha küçük işletmeler daha az yatırımla daha fazla üretim gerçekleştirebilir veya ürün çeşitliliğini artırabilirler. Bu da onları rekabet edebilir bir düzeye taşır (Doğan, 2015, s.11).

1.5.2. Üretim Yöntemlerinin Geliştirilmesi

Girişimciler mal ve hizmet üretiminin geliştirilmesi yerine üretim tekniklerinde yeniliğe giderler. Bu da giderlerde azalmaya ve kârlarında artışa neden olur (Tekin, 2019, s.53). ABD’li otomobil üreticisi Henry Ford buna güzel bir örnek olabilir. Otomobilleri akan şerit sistemi ile üreterek ciddi bir rekabet avantajı sağlamış oldu (Demirdöğen & Küçük, 2014, s.7). Henry Ford, otomobil üretiminde yaptığı yeniliği, Chicago’da bir mezbaha ziyareti sırasında paketleme ünitesinde gördüğü asma taşıma sisteminden esinlenmiştir. Eski sistemde bir işçi yirmi dakikada bir montajı tamamlayabilirken akan şerit sisteminde on üç dakikaya iniyor daha sonra sistemde yapılan iyileştirmelerle bu süre beş dakikaya kadar düşüyor. Üretimde yönteminde yapılan düzenleme ve geliştirmeyle bir işçi eskiye nazaran dört kat verimli hale gelmiştir (Ford, 2022, s.89). Girişimciler giderek daha rekabetçi bir ortam olan piyasada ayakta kalabilmek için fiyat ayarlamasına gitmek durumunda kalabilirler bunu da toplumun ihtiyaç yapısını dikkate alarak kaliteliyi daha uygun fiyata mal ederek ve alıcıya sunarak başarabilirler. (Doğan, 2015, s.11) Girişimciler yeni geliştirilen teknolojileri üretim, satış ve pazarlama departmanlarında kullanarak işletmelerine olumlu katkı yapabilirler (Bayraktaroğlu, 2014, s.11).

1.5.3. Yeni Kaynaklara Ulaşılması

Girişimciler yurtiçinde ve/veya yurtdışında üretim şartlarını dönüştürecek nitelikteki hammadde olanaklarını bulup yönetimleri altına alarak üretim sürecine dâhil ederler. Bu yöntemi takip ederek rakiplerine önemli bir üstünlük noktası elde eden girişimciler aynı zamanda kârlarını da büyük ölçüde artırabilmektedir (Demirdöğen & Küçük, 2014, s.7). Girişimci üreteceği mal ve hizmetlerin hammadde kaynaklarını elinde bulundurmaya ya da onları daha ucuza elde etmeye çabalar. Bol ve ucuz girdiye ulaşmak ürün ve hizmette fark yaratmada ve kazanç sağlamada etkilidir (Tekin, 2019, s.54). Girişimciler, yenilenemeyen enerji kaynakları olan sıvı ya da katı enerji kaynaklarının dışında güneş, su, rüzgâr, deniz, jeotermal gibi yenilenebilir enerji kaynaklarını kullanarak doğaya saygılı aynı zamanda daha ekonomik ve sağlıklı enerji kullanımını sağlayabilirler (Bayraktaroğlu, 2014, s.11).

1.5.4. Pazar Bulma

Girişimciliği besleyen hayati damarlardan bir tanesi de ürünlerinin tüketildiği bir pazara sahip olmaları gerektiğidir. Bu pazarlar ülke içinde ve dışında olabilir (Demirdöğen & Küçük, 2014, s.8). Girişimci mevcut pazarlarla yetinmemeli yeni pazarlar bulmak için arayışlarda bulunması gerekmektedir. Yeni pazar arayışları girişimin her aşamasında olduğu gibi bu aşamasında da riskler barındırır. Bu riski almalı fakat riski en aza indirmek için pazar arayışında dikkatli olmak zorundadır (Tekin, 2019, s.54). Girişimciler piyasaya sürecekları yeni mal ve/veya hizmetlerle mevcut pazarlara mal arz etmekle birlikte yeni pazarların oluşmasına da ön ayak olabileceklerdir. Örneğin gıda pazarında hastalık sebebiyle gluten tüketemeyen kişilere glütensiz ürün alternatifini sunarak niş bir pazara girmek olumlu sonuçlar getirebilecektir (Bayraktaroğlu, 2014, s.12). Elektronik ticarete bu anlamda hem pazara giriş, hem mal ve hizmet yelpazesinin genişlemesi hem de kalitenin artmasına katkı sağlamıştır. Bu alan Türkiye ve dünyada artan bir eğilim haline gelmektedir (Doğan, 2015, s.11).

Pazar bulma konusunda açılan sınır kapıları iyi bir alan olarak değerlendirilebilir. Iğdır'da açılan sınır kapısı yeni işletmelerin kurulmasının önünü açarken hali hazırda faaliyet gösteren işletmelerin işlerini geliştirmesine ve derinleştirmesine olanak sağlamıştır. Lojistik sektörü gelişirken bölgedeki işletmeler ithalat ve ihracat deneyimini kazanmaya başlamıştır. Elde edilen tecrübenin katkısı ve cesaret, risk alma güdüsü ile bu deneyimlerini Avrupa ve Çin gibi uzak mesafelere taşıma imkânı bulmuşlardır (Kapu & Tutar, 2014, s.115-132).

1.5.5. Organizasyonlar Kurmak

Bu ifade girişimcilerin bazı yapılanmalara giderek hem örgütsel hem de işletme çevresi ile ilgili yapıyı değiştirmeleri anlatılmak istenmektedir (Demirdöğen & Küçük, 2014, s.8). Girişimciler yeni teknolojilerin verdiği imkânlar dâhilinde yeni mal ve/veya hizmetlerin, yeni pazarlama teknikleri geliştirmelerinin yanında güç birliği sağlayarak kâr oranlarını artırmaları ifade edilmektedir. Bu güç birlikleri ise holdingler, şirket evlilikleri, kartel veya ticari birlikler olarak örneklendirilebilir (Tekin, 2019, s.54).

1.5.6. Fırsatları Önceden Görmek

Girişimcinin en önemli ayırt edici özelliklerinden birisi herkesin göremediği fırsatları yakalamaktır. Piyasadaki boşlukları, insanların ihtiyaç duydukları bir mal ve/veya hizmeti önceden sezinleyerek bu potansiyeli kullanabilmeleri ekonomik olarak gelişmeye de katkı sağlayacaktır (Bayraktaroğlu, 2014, s.12).

1.5.7. İstihdamın Artmasını Sağlamak

Girişimciler, yapacakları yatırımla gerek mal üretimi gerek hizmet üretimi ile iş gören istihdam ederek işsizliği azaltmaya dönük ve istihdamı artırmaya dönük katkı sağlamaktadır (Bayraktaroğlu, 2014, s.12). Gelişmiş ekonomilerde işsizlik problemleri irdelenirken özellikle Avrupa Birliği ve Amerika Birleşik Devletleri'nde oluşturulan istihdamda girişimciliğin katkısının büyük olduğu tespit edilmiştir. Son tüketiciden gelen talep ve istekleri karşılamak için girişimcilerin rekabeti yatırıma neden olur ve ekonomik kaynakların doğru kullanımı ile sonuçlanır. Büyük ölçekli girişimlerin ekonomideki payları 1970'lerden itibaren rekabetin artması ve teknolojik değişikliklere hemen tepki verememeleri gibi karşılaşılan bazı sorunlar yüzünden azalmaya başladı. Küçük ve orta ölçekli işletmelerin de istihdama katkıları artmaya başladı (Doğan, 2015, s.12).

1.5.8. Ekonomik Gelişme ve Kalkınma Sağlamak

Girişimciler yeni yatırımlarıyla yerel, bölgesel, ulusal veya uluslararası ekonominin ve piyasanın gelişmesine katkı sağlamaktadırlar (Bayraktaroğlu, 2014, s.12). Yeni girişimlerin önünün açılması ve teşviki ile çıktı miktarlarında bir artış olacak, bu artışlar endüstrinin veya sektörün büyümesine ve karların artışına sebep olacaktır. Elde edilecek kârların gerek yenileme yatırımlarını dönüşmesi gerek yeni yatırımlara dönüşmesi istihdamın artmasına ve sermaye birikiminin artışına olanak sağlayacaktır. Bölge, ülke ve dünyada yeni girişimciler ve yatırımlar için ortamın kolaylaştırılması sermayenin ve refahın artmasına bu şekilde gelir dağılımının da daha dengeli gerçekleşmesi için önemli bir araçtır (Doğan, 2015, s.12).

1.6. Girişimciliğin Tarihsel Gelişimi

Girişimci, ilk olarak Rishard Cantillon tarafından tanımlanmış ve Jean Baptiste tanımı geliştirerek girişimcinin yönetici yönünü ilave etmiştir. Bu tanımlamalara girişimcinin yeni bir şeyler ortaya koymak için bazı şeyleri değiştirmek hatta ortadan kaldırma özelliği eklenmiş ayrıca eldeki girdileri çıktılara dönüştüren kişi olarak tanımlanmıştır. Bu ilk tanımlamalar 18. yüzyılda yapılmış olmasına rağmen girişimcilik özelliği gösteren bireylerin varlığı daha eskiye dayanmaktadır (Gümüsoğlu & Karaöz, 2014, s.97-116).

Tarihin akışı içerisinde insanoğlu, tarihin ilk dönemlerinden günümüze ihtiyaçlarını karşılamak, yaşamını sürdürmek için olumlu ya da olumsuz her şartta devinim içerisinde olmuştur. Tarihin en eski devirleri olan taş devirlerinde bile girişimci içgüdüleriyle risk alarak taşı dönüştürmüş, demiri kullanmış ve ihtiyacı karşılayarak yaşam standardını yükseltmek için çaba sarf etmiştir. İnsanoğlunun tarihin her devrinde bir şekilde girişimcilik faaliyetinde bulunduğu ifade edilebilir. Bireyler adı konulmasa bile girişimciliğin tüm özelliklerini gösterdiği bir faaliyet içerisindeydi. Kişiler yenilik yapmaya çabalıyor, riske giriyor ve bunları hayatta kalabilmek için yapıyordu (Durukan, 2006, s.25-37).

1.6.1. Dünyada Girişimciliğin Gelişimi

Girişimcilik kavramı hem teorik hem de fiili olarak uygulama açısından ortaya çıkışı ilkel devirlere kadar dayanmaktadır. Girişimcilik kavramı ilk çağlardan başlayarak süreç içerisinde günümüzdeki halini almıştır. Fakat girişimciliğin kavramsal çerçevesi 17. yüzyıl ve 18. yüzyıldan itibaren şekillenmeye başlamış ve son şeklini almıştır (Eyel vd., 2019, s.557-586).

İlk dönemlerde girişimcilik üreticiden bir finansörün desteği ile alınan ürünün farklı bir yerde satılması sonucu elde edilen kârın üretici ve finansör arasında belirli bir oranda paylaşılması şeklinde anlaşılmaktaydı. Bu tanımın ilk örneği, uzak doğuya ticaret rotası kurma girişiminde bulunan Marco Polo ile birlikte anılır. Marco Polo günümüzün girişim sermayesinin atası olarak anılan finansörle malları satmak üzere bir kontrat imzalar. Bu dönemde yaygın olan bu kontrat sigorta dâhil maceracı

tüccara yüzde 22,5 oranlı kredi sağlar. Finansör pasif bir risk üstlenirken maceracı tüccar fiziksel ve duygusal riski üstlenerek aktif bir rol alır. Maceracı tüccar malları başarılı bir şekilde satıp turunu tamamladığı zaman ise kârın yüzde yetmiş beşi finansör ve yüzde yirmi beşi maceracıda kalacak şekilde bölüşülür. Orta çağda girişimci büyük projeler yürüten katılımcı ve kişinin her ikisi içinde kullanılırdı. Bu tür büyük proje üreten kişiler riski üstlenmezdi. Ülkedeki hükümetler tarafından sağlanan finans ile projeleri yürütürlerdi. Orta çağın tipik girişimcisi temel mimari yapılar olan kale, katedral ve kilisenin yönetilmesinden sorumlu din adamı ya da bürokratları. Girişimcilikle riskin tekrar bir arada anılmaya başlaması 17. yüzyılda olmuştur. Girişimci, bir hizmeti gerçekleştirmek veya öngörülen ürünleri tedarik etmek için hükümetle sözleşmeye dayalı bir düzenlemeye giren kişiydi. Sözleşme fiyatı sabit olduğundan, ortaya çıkan kâr veya zarar girişimciye aitti. Bu dönemdeki girişimcilerden biri, Kraliyet Bankası kurmasına izin verilen Fransız John Law'du. Banka sonunda Mississippi Company adında özel ayrıcalıkları olan tekel bir ticaret şirketine dönüştü. Ne yazık ki, Fransız ticaretindeki bu tekel, şirketin hisse senedi fiyatını varlıklarının değerinden daha yükseğe çıkarmaya çalışan Law'ın ve şirketin çöküşüne yol açtı. 1700'lerin ünlü ekonomisti ve yazarı Richard Cantillon, Law'un hatasını anlamıştı. Cantillon girişimciye ilişkin ilk teorilerden birini geliştirdi ve bazıları tarafından bu terimin kurucusu olarak kabul edilmektedir. Tüccarların, çiftçilerin, zanaatkârların ve diğer şahıs sahiplerinin "belirli bir fiyattan alıp belirsiz bir fiyattan sattıklarını, dolayısıyla risk altında çalıştıklarını" gözlemleyerek girişimciyi risk alan biri olarak gördü (Hisrich, R. D. vd. (2005, s.6-7).

18. yüzyılda sermaye sahibi olan ile sermayeye ihtiyaç duyan kişi farklılaştırıldı. Başka bir deyişle girişimci, sermaye sağlayıcıdan (günümüzün risk sermayedarı) ayrılıyordu. Risk sermayedarı, yatırımlarından yüksek getiri elde etmek için öz sermaye havuzundan risk yatırımları yapan profesyonel bir para yöneticisidir. Bu farklılaşmanın bir nedeni de dünya genelinde yaşanan sanayileşmedir. Bu dönemde birçok icatta imzası olan Eli Whitney ve Thomas Edison yeni teknolojiler geliştiriyorlar fakat icatlarını kendileri finanse edemiyorlardı. Whitney icatlarını İngiliz kraliyet mülkleriyle finanse ederken, Edison özel kaynaklardan sermaye topladı. Hem Edison hem de Whitney, finans sağlayıcıları (risk sermayedarı) değil, sermaye kullanıcılarıydı (girişimci). 19. yüzyılın sonlarında ve 20. yüzyılın

başlarında girişimciler sıklıkla yöneticilerden ayırt edilmiyordu. Üretim için gerekli hammadde ya da yarı mamul maddeler, arazi kullanımı, çalıştırdığı personel ve ihtiyaç duyduğu sermaye için güncel fiyatları öder ayrıca işletmenin planlanması, organize edilmesi ve yönetilmesinde kendi inisiyatifini ve becerisini kullanırdı. Andrew Carnegie bu tanımın en güzel örneklerinden biridir. Carnegie hiçbir şey icat etmedi, bunun yerine ekonomik canlılığı sağlayacak ürünlerin yaratılmasında yeni teknolojiyi uyarladı ve geliştirdi. Fakir bir İskoç aileden gelen Carnegie, yaratıcılığı ve bitmez tükenmez rekabet etme gücü sayesinde Amerikan çelik endüstrisini endüstriyel dünyanın harikalarından biri haline getirdi. 20. yüzyılın ortalarında girişimcinin yenilikçi olduğu düşüncesi ortaya çıktı: Girişimcinin işlevi, bir buluştan yararlanarak üretim yapmak, eski bir malı yeni bir şekilde üretmek, yeni bir malzeme tedarik kaynağı oluşturmak, üretim modelini reforme etmek veya yeni bir pazar oluşturmaktır. Bu yenilikçilik yeteneği, her biri tonlarca ağırlıktaki taş bloklardan büyük piramitler tasarlayıp inşa eden Mısırlılardan Apollo ay modülüne, lazer cerrahisinden kablosuz iletişime kadar tarih boyunca gözlemlenebilir. Bilim ve teknolojideki gelişmelerle birlikte araçlar değişse de yenilik yapma yeteneği her medeniyette mevcut olmuştur. Modern haliyle girişimci kavramının yer aldığı bütün tanımlarda şu üç madde de bulunmaktadır (1) inisiyatif alma, (2) organize etme ve yeniden düzenleme, (3) riskin veya başarısızlığın kabulü (Hisrich, R. D. vd. (2005, s.8-9).

1.6.2. Türkiye’de Girişimciliğin Gelişimi

Yerleşik hayata geçmesinden sonra tarım toplumu haline gelen insanoğlunun hayatında ticaret de, geçim kaynağı ve yaşam tarzı olarak belirginleşmeye başlamıştır. Böylece insanoğlu her zaman ticareti, ticaret yollarını ve dolayısıyla gücü elinde bulundurmak için savaşmış mücadeleye etmiştir (Gümüšoğlu & Karaöz, 2014, s.97-116). Güç mücadelelerinin yaşandığı bir meydan görünümünde olan ülkemizde girişimcilik geçmişinin de bin yıl kadar eski olduğu söylenebilir. Türkler Anadolu’yu fethettikten sonra Akdeniz bölgesi ile Afrika kolonilerini kontrol etmiştir (Şahin & Akgül, 2021, s.52). Girişimciliği Anadolu’da devlet olarak destekleyen ve Selçuklu ‘yu kuran Türkler, bu toprakları ticaretin merkezi haline getirmeye çalışmış bu amaçla kervansaray gibi tesisler kurmuşlardır. Bir diğer destek olarak

değerlendirilebilecek husus lonca teşkilatlarının yaşaması için verilen destektir. Girişimcileri yalnız bırakmamak için verilen bir diğer destek ise, devletin sigorta müessesini kurmasıdır. Kurulmuş olan bu sistem Moğol istilası sebebiyle darbe almış ve beylikler döneminde tekrar bu sistemi hayata geçirmek iki yüzyıl gibi bir süreyi almıştır. Lonca teşkilatı da daha sonra ahi teşkilatına dönüşmüştür (Ercan & Gökdeniz, 2009, s.59-82).

Cumhuriyet Öncesi Dönem

Selçuklular dönemi ile Osmanlı döneminde esnaf ve sanatkâr örgütü olan Ahilik teşkilatı etkin olarak çalışmış ve başarılı olmuştur. Bu örgüt Osmanlı'nın kuruluş ve yükselme dönemlerinde hem askeri hem de siyasi açıdan önemli rol oynamıştır (Durukan, 2006, s.25-37). Fakat Osmanlı İmparatorluğu 16. Yüzyıl itibariyle farklı bir sistem benimsemiştir. Bu yeni sistemde son tüketiciye kaliteli ve ucuz olacak şekilde üretim miktarı ile çeşitliliği bol mallar ulaştırmak esas olmuştur. Karadeniz ve Akdeniz'e hâkim olması sebebiyle Osmanlı İmparatorluğu deniz ticaretine özellikle önem veriyordu (Gümüsoğlu & Karaöz, 2014, s.97-116). Osmanlı İmparatorluğunda modern anlamda girişimcilik hareketlerinin Padişah Abdülmecit zamanında yerleşmeye başladı ve ilk dış borçlanma ile ortaya çıktığı söylenilebilir. Abdülmecit “Ben bu borca imzamı atıyorum. Ama bu parayla ne yapacağız? Kumpanyalar kuralım” demesi üzerine Şirket-i Hayriye adında hizmet sektöründe faaliyet gösteren bir şirket kurulmuştur. Devlet tarafından saray ve ordunun ihtiyaç duyduğu ürünleri üreten sınırlı sayıda fabrikadan ve yabancı sermayeli ve küçük ölçekli az sayıda sanayi tesisinden başka sanayi tesisinin varlığından söz edilememektedir (Aşkın vd., 2011, 55-72).

Cumhuriyet'in İlk Dönemi

1923 yılının Şubat ayında yani Cumhuriyet'in ilanından yaklaşık 9 ay önce gerçekleşen İzmir İktisat Kongresi'nde alınan kararlardan birisi, “Türk ve Müslüman ahaliden tüccar ve iş adamı insanlar oluşturma” üzerineydi. Osmanlı'nın son döneminde gelişen anlayışın Cumhuriyet'in kuruluşunda da benimsendiği görülmektedir (Durukan, 2006, s.25-37). Bu kongrede tüccarları, sanayi üreticilerini ilgilendiren kararlar alınmakla birlikte tarım sektöründe faaliyet gösteren çiftçi ve

beden işçilerini de milli üretimin bir ögesi olarak kabul ederek onları da ilgilendiren önemli kararlar alınmıştır. Bu kararlar milli sanayinin gelişmesi, yerli tüccarların sayısının artırılması amacıyla devlet tarafından teşvikini sağlamak ve piyasaya işlerlik kazandırmak üzere mülkiyet rejiminin benimsenmesiydi (Tekin, 2019, s.25). Alınan kararlardan konuyla ilgili olanlar; özel ve tüzel ortakları bulunan anonim şirketleri gibi ortaklıkların kurulmalarının önündeki engellerin kaldırılması, milli bankaları döneminin başlatılması, sanayinin teşvik edilmesi ve yerli ürün giyiminin özendirilmesidir (Aşkın vd., 2011, s.55-72). Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin açılması ve Cumhuriyet'in ilanından sonra ise ekonomik olarak bağımsızlığın elde edilmesi askeri zaferlerin ekonomik zaferle de taçlandırılması amacıyla özel sektörün güçlendirilmesi, önünün açılması, girişimciliğin teşvik edilmesine çalışılmıştır. Bu dönem 1923 – 1930 yılları arasını kapsamaktadır ve birinci dönem milli ekonominin kuruluşu olarak anılmaktadır (Demirdöğen & Küçük, 2014, s.11).

1950 – 1980 Arası Dönem

Bu dönemde, girişimciliğin teşvik edilerek geliştirilmesi amacıyla bazı kanunlar çıkarılmış ve iktisadi devlet teşekkülleri faaliyete geçmiştir (Durukan, 2006, s.25-37). Devletçilik düşüncesinin terkedilip özel girişimin desteklendiği görülmektedir. Günümüzde hala faaliyetlerine devam eden bazı işletmelerin kuruluşu bu dönemde gerçekleşmiştir. Bu dönemde adı Pancar Motor olarak da bilinen Gümüş Motor fabrikası kurulmuştur. Bu motor fabrikası milli sanayi hedeflerini önemli kilometre taşı olarak Türkiye'nin ilk yeri ve milli motor fabrikasıdır (Tekin, 2019, s.25). 1950 ile 1980 yılları arasında yaşanan süreç Türkiye'nin planlı ekonomiye geçtiği dönem olarak anılmaktadır (Demirdöğen & Küçük, 2014, s.12).

1980 Sonrası Dönem

Bu dönemde liberal ekonomiye geçiş ve dünya ekonomisiyle uyumlu olmak öncelikliydi ve bu amaçla yeni birçok düzenleme yapıldı ve hayata geçirilmeye çalışıldı (Ercan & Gökdeniz, 2009). Strateji değişikliklerine neden olan 24 Ocak 1980 kararlarıyla bazı yeni uygulamalar yürürlüğe girmiştir. Kalkınma stratejisinde ithal ikamesi terkedilerek serbest piyasanın sınırları içerisinde ihracat odaklı kalkınma stratejisi benimsenmiştir. Bu stratejinin en önemli sacayağı olan girişimci

desteklenmiştir (Tekin, 2019, s.27). Demokrasinin kesintiye uğradığı dönemin ardından yaşanan 2000 ve 2001 krizi ile birlikte yeni bir sürecin kapıları aralanmıştır. Türkiye ekonomi alanında yeni bir bakış açısına kavuşmuş bu alanda dönüşüm yaşanmıştır. Kadınların ve gençlerin girişimci olarak yer alması için teşvikler hayata geçirilmiş, Avrupa Birliği programları uygulanmaya başlanmış, Kalkınma Ajansları kurularak bölgesel istihdam politikalarına da katkı sağlayacak şekilde girişimciliğe ivme kazandırılmıştır (Demirdöğen & Küçük, 2014, s.12).

1.7. Girişimcilik Kültürü

Girişimcinin statüsünü değiştirerek ona yeni bir konum kazandıran, gerçekleştirdiği iş ve işlemler neticesinde meydana gelen borçları ödemeyi garanti eden, başkaları tarafından istihdam edilen değil kendisi istihdam oluşturarak yepyeni bir neslin vücuda gelmesine zemin hazırlayan bir kültürdür (Arıkan, 2004, s.207).

1.7.1. Girişimcilik Kültürünün Oluşması

Kültür, inançlar, motivasyonlar ve davranışlar üzerindeki etkisiyle ekonomik koşulların girişimcilik faaliyetleri üzerindeki etkisini büyütebilir veya kurumsal olarak hafifletebilir. Ulusal kültürün tek başına ve diğer bağlamsal faktörlerle etkileşim halindeki etkisini anlamak, girişimcilerin nasıl düşündüğüne ve davrandığına ilişkin bilgimizi geliştirmek için önemlidir (Hayton, & Cacciotti, 2013, s.708-731). Kültür bir örgütün yazılı olmadığı halde ilişkileri ve ilişkilerin sürecini, davranış şekillerini, işlerin gerçekleştirilme şeklini düzenleyen ve o örgütün ayırt edici özelliğidir (Aydınlık, 2015, s.285). Girişimci kültür ise; kişinin bağımsızlık yanını esas alan üretkenlik, verimlilik, makul düşünme, karar verme ile başarıya olan tutkusu ile rekabetçi yapısına vurgu yapar (Önel, 2018, s.256-286). Bir diğer ifade ile girişimci kültür kendi içinde tutarlı belirli davranış kodlarına, tutum ve algılama şekline, yaşam tarzlarına açıklık getirir. Girişimci kültürde aile, eğitim, sosyal ilişkilerin şekillendiği çevre, kitle iletişim araçları da denilen sosyal medya, kişiyi verimli ve üretken yapmaya, mantıklı kararlar almaya, kâr odaklı yaklaşıma yönlendirir (Yılmaz, 2019, s.27). Girişimci bir çevre ve aileden gelmeyenler için de bu imkânın sağlanması eğitim yoluyla olabilir. Böylece, ekonomi ve pazarın yalnızca girişimciliğe uygun bir ailede ve sosyo-ekonomik bağlamda doğanları değil, aynı

zamanda öğrenme ve eğitim yoluyla bu girişimciliği elde edenleri de kapsayacak şekilde girişimcilik kültürünü oluşturan becerileri, yeterlilikleri, değerleri, duyguları ve araçları herkese yaymak mümkündür (Jardim, J., Bártolo, A., Pinho, A., 2021, s.1-18).

Bireylerin başarılı olmasının önemsendiği bir kültür, başarıyı önemsemeyen toplumlarla karşılaştırıldığı zaman önemsemeyen toplumlara göre daha fazla girişimcinin doğmasına zemin hazırlar. Bu kültürün benimsendiği toplumlarda kendi işinin sahibi olması, değer katma, para kazanma gibi hususlar takdir edilir. Batı toplumları ile Doğu toplumlarının iş kültürü arasında belirgin farklar vardır. Batı toplumlarında girişimcilik kültürü bireysellik yaklaşımı üzerinden yürürken Doğu toplumlarında girişimcilik kültürü aile veya sosyal grup bağları üzerinden yürümektedir (Ürper vd., 2015, s.90). Girişimin başarısını belirleyen husus ise kişilerin kültürünün etkisiyle oluşan yapısı, girişimcinin hedefleri ve tutkuları ile ne kadar örtüştüğü veya örtüşmediğidir (Demirel & Tikici, 2004, s.49-58).

1.7.2. Girişimcilik Kültürünün Oluşmasındaki Etmenler

Girişimcilik kültürü, sosyal yaşamda toplumun ve bireyin karşılıklı olarak etkileşimi neticesinde üretilen değerlerin öğretilmesi ve sonraki nesillere aktarılması ile oluşmaktadır. Yani girişimcilik kültürü bir ülkede veya toplumda girişimciliğin artması ve yaygınlaşması için altyapı faktörlerinin en önemlisidir. Birçok kaynakta farklı faktörler geçmekte ise de genel olarak üzerinde durulanlar ise şu şekildedir; coğrafya, küreselleşme, güven, siyaset, ekonomi ve mevzuat (Yılmaz, 2019, s.26), genetik faktörler, deneyim, örgüt yapısı, girişimciliğe olan yatkınlık, çalışma arkadaşları ile kurduğu ilişkiler, hedefe odaklanmadaki becerisi, çevresel etmenler, risk sermayesinin elde edilebilirliği, iyi girişimcilik örnekleri, danışmanlık hizmetlerine ulaşabilmedeki kolaylıklar ya da zorluklar, tüketicilerin de kazançlı çıkabilmesi, insan kaynağı ve hizmet desteğinin sağlanması (Çakırer, 2016, s.56-115). Konumuzun ilerleyen kısımlarında girişimcilik kültürünün oluşmasında en çok zikredilen ve temel etmenler olan demografik yapı, kültürel yapı, aile yapısı, eğitim kurumları ve din (Güney & Çetin, 2003, s.189-210) başlıkları incelenecektir.

Kültürel Yapı ve Çevre

İnsanların davranış kalıplarına ve kişilik yapılarına doğrudan etki edebilme gücüne sahip olduğu için kültür önemli bir unsurdur. Fakat toplumlar arasında da farklılıklar göstermektedir. Demokrasi kültürü yerleşmiş toplumlarda kişisel başarısızlıklar ve düşülen hatalar bir gelişim sebebi olarak görülürken, tolerans gösterilirken, farklı şeyler yapılarak yenilik yapılması takdir görürken girişimcilik kültürü pekiştirilir fakat demokrasi kültürü gelişmemiş toplumlarda ise girişimcilik kültürü köreltilmektedir (Okutan & Balaban, 2014, s.7-26). Kişiler içinde yaşadığı toplumun egemen hale gelmiş kültürel değerlerinin taşıyıcısı ve aktarıcısı durumundadır. Ait olduğu toplumun ilişkilerine, kurumlarına, yapılarına, süreçlerine şekil vererek; içinde yaşayan bireylerin çalışmaya bakış açılarını, çalışma yöntemini ve biçimini yönlendirdiği bilinmektedir (Aytaç & İlhan, 2007, 101-120). Kültürel değerlerin girişimcilik düşüncesi üzerindeki etkileri olumlu veya olumsuz olabilmektedir. Ekonomik gücün kutsandığı materyalist düşünce yapısına sahip toplumlarda, girişimcilik faaliyetlerinin seviyesinin de yüksek olması beklenen bir durumdur (Kamışlı vd., 2019, s.12). Kültürel çevrenin girişimcilik tercihinin etkisinin araştırıldığı bir çalışmada, son sınıfta okuyan üniversite öğrencileri arasında yapılan bir anket sonunda ortaya çıkarmaktadır ki çevre, kişilerin girişimcilik tercihlerine etki etmektedir. Taşrada yaşayan ve yükseköğrenim için üniversiteye gelerek sosyal çevreleri değişen öğrencilerin çevrelerinden etkilenerek girişimci olma eğiliminin arttığı gözlemlenmiştir (Ersoy, 2010, s.71-77).

Atasözlerinin girişimciliğe etkisinin incelendiği bir çalışmada, girişimciliği engelleyen 62, girişimci olmaya yönelten 43 ve girişimcide olması gerekli özelliklerin zikredildiği 311 adet Türk atasözü tespit edilmiştir. Türk atasözlerinde girişimci olmaya teşvik eden atasözlerinin girişimci olmayı engelleyen atasözlerine oranla sayısının oldukça fazla olması Türk toplumunda girişimciliğe verilen önemi göstermesi bakımından dikkate değerdir (Harbi & Uğurlu, 2018, s.20-22). Kültürün oluşmasında kanaat önderlerinin de girişimcilik kültürüne katkı sağladıkları bir gerçektir. Hz. Mevlâna Mesnevisinde beyitler aracılığı ile iş hayatı, girişimcilik, yöneticilik, kendini yönetebilme, yenilikçi olma, insanî ilişkiler, iletişim ve dünyaya bakış konularında mesajlar vermektedir (Fidan & Yıldırım, 2018, 2039-2048).

Aile

Sosyal örgütlenmelerin en küçük ve temel yapılarından olan aile, girişimcilik kültürünün yerleşmesi ve aktarılmasında da önemli bir role sahiptir. Aile içerisinde alınan eğitim ve görgü çocuğu yaşamı boyunca etkileyecektir. Ailenin çocuğu teşvik edici ve cesaretlendirici olması, eylemlerinde yol gösterici olması girişimcilik isteğini geliştirecektir. Ailenin çocuğu sürekli eleştirmesi ve engellemesi hatta cezalandırması ise suçluluk duygusunu yerleştirecek başarısız olma korkusunu besleyecektir. Akademik çalışmalarda çocuk gelişiminde etkili olduğu savunulan iki yaklaşım mevcuttur. Girişimcilik eğilimlerini güçlendiren bir yaklaşımla çocuğu küçük yaşlarına rağmen çalışmaya, değer meydana getirmeye, satış yapmaya, tasarruf yapmaya ve hatta küçükte olsa yatırımlar yapmaya teşvik eden bir aile ortamında yetişen çocukların piyasada mücadele etme, kazanç sağlama ve rekabet etme gibi konularda daha farklı yaklaşım sergilediği görülmektedir(Güney, 2021, s.205-264). Bunun tersi olarak geleneksel ve ataerkil bir yapıya sahip ailelerde anne ve babanın çocuğu sürekli denetlemesi, itaat etmeye zorlaması, yenilikçiliğe açık olmaması bireyi risk almaya, dinamizme, üretken olmasına engel teşkil etmektedir (Aydınlık, 2015, s.216).

Bunun yanında teknolojik değişiklikler ve iletişimin artması, aile yapısında olumlu anlamda bazı değişikliklere neden olmaktadır. Bu da çocuğuna güvenme, teşvik edici olma gibi ailenin güvenini hissettirmesi bireyin serbest girişimde bulunmasına, işletme kurmada daha cesaretli ve istekli olmasına katkı sağlamaktadır (Türkmenler, 2007, s.23). Aile girişimcilikte önemli bir faktör olmakla birlikte gerçekleştirilen bir araştırmada, aile şirketlerinin girişimci kültürün gelişmesine kimi zaman ket vurduğu gözlemlenmiştir. Aile şirketlerinin kurucuları ve ilk nesil yöneticileri baskın olmakta aşırı sahiplenici yapıları da girişimci kültürünün bir sonraki nesilde devam etmesine engel olmaktadır (Erdirençelebi, 2018, s.324-339).

Eğitim

İş kurma ve kurulan işi sürdürülebilir kılmak için kendine güven ve bağımsızlık duygularının gelişmiş olması gereklidir ve bu da eğitimle kazanılabilen bir niteliktir. Eğitim toplumun dinamik olmasını ve girişimcilik için gerekli olan

gelişme isteğini ateşleyen bir etkiye sahiptir. Hali hazırda girişimci olan bireylere teknik ve düşünce temelli eğitimler, fırsatları tespit etme, yeni fikirler üretme ve yeni girişimler için kaynaklara ulaşmayı, kritik ve eleştirel düşünebilme yeteneklerini geliştirmeye katkı sağlar. Çalışmalar, sürekli değişen ve kısa ömürlü bilgileri öğrenmek ya da basmakalıp ve rutin işleri öğrenmek yerine bilinmeyeni keşfetmek için çaba sarf etme üzerine kurgulanmış eğitim sisteminde ve bu eğitimi veren kurumlarda yetişen çocuklar daha yaratıcı, girişimci ve etkin oldukları tespit edilmiştir. Bu yüzden çocukların aldığı eğitimin felsefesi, kapsamı ve süreci girişimciliği ve üretkenliği belirlemektedir (Güney, 2021, s.205-264).

Girişimcilik eğitimi, doğrudan girişimcilik eğitimi şeklinde verilebileceği gibi girişimciliği destekleyecek şekilde bir genel eğitim politikası çerçevesinde de verilebilir. Model ülke olduğu düşünülen Finlandiya'daki uygulamalar incelenmiş, girişimciliğin öğrenciyi merkeze alan, öğrenciye saygı gösteren ve esnek bir eğitim sistemi ile sıkı bir bağı olduğu tespit edilmiştir (Genç, 2019, s.259-266). Kazakistan ve Türkiye üniversite öğrencileri üzerine gerçekleştirilen bir araştırmada ise Türk öğrencilerin girişimcilik özelliklerinin daha baskın olduğu gözlemlenmiştir. Kazak toplumunun belirli bir süre de olsa komünist rejim altın yaşamak zorunda kalması hür teşebbüs imkânı bulamamasına neden olmuştur. Komünist rejim mantığı ile kurgulanan eğitim sisteminde eğitim gören üniversite öğrencilerinin de özel girişim yetilerinin gelişemediği görülmüştür (Güney & Nurmakhamatuly, 2007, s.62-86).

Din Faktörü

Dini değerlerin girişimci kültür ve davranışlara etki ettiği bilinmektedir. Weber ve McClelland, Protestan iş ahlakı, bireye bağımsız olma çabalarını ve başarı odaklı düşünce yapısına sahip olmayı kazandırmanın yanında zevke ket vuran bir etki oluşturduğunu iddia etmektedirler. Bunun sonucu olarak başarı kültürü gelişmekte ve başarıyı önceleyen girişimciler meydana gelmektedir. Gelişmemiş ülkelerin Protestan olmadıklarını öne sürerek görüşlerini ispatlamaya çalışmışlardır (Aydınlık, 2015, s.287). Bazı çalışmalarda da Konfüçyüs'ün etkilediği ülkeler olan Doğu Asya toplumlarının başarı sırlarının bu inanç temelinde şekillendiği ve bu başarıya zemin hazırlayan duygularında sadakat, itaat, zengin ve çalışkan olmak olduğu iddia edilmektedir (Güney, 2021, s.205-264). Nisa suresi 29.ayet ve İsra

suresi 35.ayet örneklerinde olduğu gibi Kur'an-ı Kerim'de ticaret ve ticaret ahlâkından bahsedilmektedir. Güvenilir tacirin ahirette peygamberler, sıddıklar ve şehitlerle beraber olacağını ve rızkın onda dokuzunun ticarete olduğunun ifade edildiği hadislerin mevcudiyeti Müslümanlar açısından ticaretin ne denli önemli olduğunun anlaşılması bakımından önemlidir. Ayrıca fıkıh kitaplarında ticaret derinlemesine incelenmiş, yasak ve sınırlar, kaideler ve sonuçları anlatılmıştır. Zekât konusu malların sarf edileceği yerlerde yolda kalmışlar ve borçluların olması Müslümanları girişimci olma noktasında cesaretlendirmiştir (Akkuş & Menteş, 2018, s.169-186). İslam dini ve girişim ruhunun teşvik edilmesi arasındaki ilişkiyi inceleyen çalışmalarda, İslam dininin servete ve kazanca helal yoldan olmak kaydıyla olumlu yaklaştığı görülmektedir. Müslümanların Osmanlı Devletinde iktisadi hayata dâhil olmamalarının dini bir düşünceden kaynaklandığı düşüncesi eksik ve yanlıştır. Weber de İslam dinin kişisel inanç bağlamında kapitalizme engel olup olmadığından ziyade İslam Devletinin bazı hususlardaki eksikliklerinin kapitalizme engel teşkil ettiğini vurgulamıştır (Güney, 2021, s.205-264).

İslam'da girişimciliğin gelişmesi için mudarebe, selef (günümüz risk sermayesi), finans sağlayan vakıfların kullandığı müşareke, bidaa, karz-ı hasen gibi çeşitli sistemler mevcuttur. Kırad ve Mukarede olarak da bilinen **Mudarebe** sistemi, finansı sağlayan ve emeğini ortaya koyan girişimcinin birlikteliği ile vücuda gelir. Bu sistemde geçerli bir akid sözleşmesi yapılır bu sözleşmede önceden sermayenin cinsi ve miktarının belirtilmesinin yanında gerçekleştirilecek ticaretin de belirtilmesi gereklidir. Ticarete istenilen hedefe varıldıktan sonra ana mal sermayedara ödendikten sonra kâr paylaşılır. XX. Yüzyıldan sonra Batının da kullandığı bu sistemi ABD 1970'li yıllardan sonra risk sermayesi adı altında kullanmıştır. **Selef** ise girişimcilik finansman sistemlerinden bir diğeridir. Bu sistemde girişimci malın istediği şekilde ticaretini yapabilir. Önceden belirlenme şartı yoktur. Mudarebe sisteminden farkı ise mal sahibine karşı malı tazmin etmek gibi kısıtlı bir sorumluluğu vardır. Osmanlı devletinde gelişmiş bir yapıya sahip olan vakıf sistemi girişimciliğin gelişmesinde de aktif rol almıştır. Özellikle Fatih Sultan Mehmet döneminde mal ve hizmet üreten girişimcilerin finansman ihtiyacını karşılamada kullanılmıştır. Halkın çeşitli ihtiyaçlarının karşılanması için kurulan vakıfların girişimciliğin finansmanında kullanılıp kullanılmayacağı hususu 1574

yılına dönemin Şeyhu'l İslam'ı Ebussuud Efendinin kullanabileceği yönünde verdiği fetva ile netleşmiş oldu. Vakıfların kullanımında olan para, mudarebe sistemine ilave olarak sermaye ortaklığı olan **müşareke**, bir malın peşin alınarak vadeli satılması olan **murabaha** ve finans sıkıntısı çeken girişimciye ödün para verilmesi olan **karz-ı hasen** adı altında kullanılmıştır (Kılınç & Yener, 2019, s.508-521).

Demografik Yapı

Bir ülkenin, bölgenin ya da toplumun girişimci üretme becerisine demografik yapı da etki etmektedir. Ülkenin genç nüfus oranı, aile yapısı yani çekirdek ailenin yaygın olması veya geniş ailenin yaygın olması, kadına yaklaşımı gibi hususlar etki etmektedir. Nüfusun genç olması ve gençlerin kariyer seçenekleri arasında girişimciliği önceliyor olması ve riski göze alabilmesi girişimciliğe olumlu katkı yapmaktadır. Bunun aksi ise girişimciliği olumsuz etkilemektedir. Bir toplumda kadınların özgür olması ve teşvik edilmesi o toplumun girişimci üretme becerisine de katkı sağlayacaktır (Güney, 2021, s.205-264).

İKİNCİ BÖLÜM

TARIMSAL DESTEKLER

2.1. Tarımın Önemi

Yabani hayvan ve bitki türlerinin çoğu insanlar için yenilebilir nitelikte değildir. Yenilebilecek az sayıdaki yani toplam türlerin binde biri oranındaki hayvan ve bitki türlerini seçip dönüm başına daha fazla tüketilebilir kalori elde edilir. 11.000 yıl önce bazı topluluklar bunu keşfettiler ve gerek toprağı işleyerek gerek hayvanları evcilleştirerek yiyecek üretimi yapmaya başladılar. Tüketebileceklerinden fazla yiyecek üretmek ve evcilleştirdikleri hayvanlar aracılığı ile fazla üretilen ürünü farklı yerlere taşıyabilmek toplumlara ciddi üstünlük kazandırmıştır. Tüketebileceklerinden fazla ürün üreten topluluklar kendileri için savaşacak ve bilim üretecek kişileri de besleyebilecek güç elde ettiler. Yiyecek üretimi yapan topluluklar diğer bölgeleri fethedebilmişlerdir. Bilimsel keşifler bu sayede gerçekleşebilmiştir (Diamond, 2018, s.1-27).

Tarihi açıdan önemi ortada iken günümüzde ise artan nüfusun gıda ihtiyacının karşılanması, tarıma elverişli alanlardaki azalma ve iklim değişiklikleri gibi sorunlar tarımın öneminin artmasına neden olmuştur. Geleneksel tarım uygulamaları ile bu problemlere çözüm olamayacağı ortadadır. Mevcut tarım alanlarından en fazla verimi alarak gıda ihtiyacını ithalata gerek kalmaksızın karşılayan bir ülke olmak amacıyla akıllı tarım olarak nitelendirilen endüstri 4.0 uygulamalarına ağırlık verilmesi mecburi hale gelmektedir (Kılavuz & Erdem, 2019, s.133-157). İklim değişikliği, salgın gibi olumsuz gelişmelerin etkisi ile üretimde azalma ve tedarik zincirinde kırılmalar gibi gelişmelere karşı Ar-Ge çalışmaları sonucunda ortaya çıkan teknolojik yeniliklerin yanında, yönetsel bazı yeni yaklaşımlara da ihtiyaç duyulmaktadır. Tarımsal alanda faaliyet gösteren işletmeler ve çiftçiler nasıl bir örgütlenme dönüşümü içerisine girmelidir. Üretimin etkili ve verimli bir şekilde yönetilmesi, modern yönetim anlayışını da içerisine alarak yeniden yapılandırılmaya ihtiyaç duyulmaktadır (Polat, 2021, s.350-355).

2.2. Destek ve Tarımsal Destek Kavramı

Türk Dil Kurumu (TDK) çevrim içi sözlüğünde, destek kelimesi anlam olarak bir şeyin yıkılmaması için konulan eğik veya düz dayanak, maddi veya manevi yardımcı, dayanak veya yardım gibi anlamlara gelmektedir (<https://sozluk.gov.tr/>, 2022). Tarımsal desteğin tanımı ile ilgili olarak gerçekleştirilen araştırmalar sonucunda farklı yaklaşımlar olduğu tespit edilmiştir. Fakat tarımsal destek konusunda en kabul görmüş tanımı OECD yapmıştır. OECD'nin yaklaşımına göre tarımsal destek “hükümetin uyguladığı politikaların tarımı destekleme amacı ve ekonomik etkisine bakılmaksızın, tüketici ve vergi mükelleflerinden tarıma yıllık olarak aktarılan toplam parasal değer” dir (Ataseven, 2016, s.54-59).

2.3. Tarımsal Desteklerin Önemi

Gelişmiş ülkelerin de deneyimledikleri üzere gelişmenin ilk dönemlerinde ekonominin lokomotifi konumundaki tarım sektörü ilerleyen safhalarda bu konumunu kaybederek ikinci ve hatta daha gerilerde kendine yer bulabilmiştir. Yani gelişme derinleştikçe önemini yitirmiştir. Bu süreci günümüzde gelişmekte olan ülkeler kategorisindeki devletler de yaşamaktadır. Fakat gelişmenin ilerleyen safhalarında öncelikli konumunu kaybetmesine karşın kırsal bölgelerde yaşayanların öncelikli geçim kaynağı olma özelliğini korumaktadır (Doğan, 2009, s.365-392). Tarım sektörü günümüzde de ekonomik kalkınmanın itici gücü konumundadır. İtici gücünü başta toplumun gıda ihtiyacını karşılaması, gıda üretimi için gerekli olan endüstriyel mallara talep oluşturması ve işgücü, ürün, piyasa, sermaye, döviz gereksiniminde dengeleyici olması gibi etkenlerden almaktadır. Tüm bu etkenlerden dolayı gelişmiş, gelişmekte olan veya az gelişmiş ülkeler kategorisinde olsun dünyanın her yerinde tarım sektörü önemli bir yere sahiptir (Ataseven, 2016, s.54-59).

Tarım sektöründe üretimin dönemsel olması ve doğa koşullarına bağlı olması gibi durumlar bu sektörü kendine has risklerle karşı karşıya bırakmaktadır. Risk ve öngörülemez durumlara karşı tarım sektörünün duyarlılığı yüksektir bu sebeple belirsizlikleri ortadan kaldırmak amacıyla çeşitli politikalar geliştirilmesinin önemi büyüktür (Özçelik & Özer, 2016, s.1-8).

2.4. Tarımsal Desteklerin Amacı

İnsan toplulukları dünya üzerinde var oldukları ilk dönemden bu yana yaşam şartlarını kolaylaştırmak için devinim içerisinde olmuşlar, daha iyi koşullarda yaşama hedefiyle çabalamışlardır. Bu hedef doğrultusunda bilim insanları iktisadın en temel prensibinde bahsedildiği gibi kıt kaynaklarla sınırsız ihtiyaçları karşılamak amacıyla üretimi artırmak için hangi araçları kullanmaları gerektiğini araştırmışlardır ve araştırmaya devam etmektedirler (Kubar, 2016, s.65-99).

Tarım ürünlerin üretiminin özellikle ilk aşamasında doğal koşullardan etkilenme oranı yüksek olduğu için bilinmezlik hali hâkimdi. Bu bilinmezlik, üretimden tüketime birçok sektörde istihdam oluşturmaya katkı sağlayan tarımsal üretim sürecini ve bu süreçte yer alan işçiler, çiftçiler, tüccarlar gibi bütün tarafların etkilenmesi sebebiyle ekonomik döngünün tamamında sorunlar oluşturma potansiyeli mevcut olup bu sorun oluşturma potansiyeli ülkelerin gelişmişlik düzeyine göre değişmemektedir (Erdal vd., 2013, s.92-98). Bu sebep tarım sektörüne önem verilmesi için makul bir neden olmasının yanında yaşamın devamı için gerekli besinleri sağlaması, bağlantılı sektörlerle hammadde ve yarı mamul madde temin etmesi, ekonomik kalkınmanın lokomotifi olmak gibi görevler üstlenmesi tarım sektörünü daha ön plana çıkarmaktadır. Bu sebepler, tarım sektörünü korumak için çeşitli adımlar atılmasını meşrulaştırır (Acar & Bulut, 2009, s.1-19).

Liberal ekonominin gereklerinden olan devlet müdahalesinin azalması tarım sektöründe pek gözlenmemekte genel liberalleşme eğilimine rağmen tarım destekleri önemini sürdürmektedir. Az gelişmiş, gelişmekte olan ve gelişmiş ekonomilerin hepsinde ve hatta özellikle gelişmiş ekonomilerde tarım ayrıcalığını korumaktadır. Tabi desteklemelerin bütün tarım ürünlerini kapsadığı söylenemez. Ürünler bazında değerlendirildiği zaman zaman destek derecesi değişmektedir (Civan, 2010, s.127-146). Tarımsal destekler denildiği zaman genelde kırsal bölgeler akla gelmekte ve kırsal kalkınma nispeten daha az gelişmiş bölgeleri kapsamaktadır. Bu sebeple kalkınma programlarında kendine yer bulmuş belirli bölgesel kalkınma politikalarının amacı genel kalkınmanın yanında kırsal kalkınma aracılığıyla çarpan etkisi göstererek önce mahallî sonrasında genel kalkınmaya katkı sağlayacaktır (Kuşat, 2014, s.65-88).

Konuya daha yakından bakılırsa, başlangıçta tarımsal alanda çalışan kesimin refahını artırmaya endeksli bir politika iken; daha sonra eğitim, sağlık, çevre ve altyapı gibi sorunları bütüncül olarak ele almanın gerekliliğinin farkına varılmıştır. Kırsal bölgelerde eğitim, sağlık çevre ve altyapı sorunlarının yanında elektrik, iletişim, içme suyu, ulaşım gibi hizmetlerin yetersizliği şehirlere göçü artırmakta; bu da gelişmekte olan ülkeler için ciddiye alınması gerekli sorunlar olarak karşımıza çıkmaktadır. Kırsal bölgenin kalkınması bu politikaların başarılı olması ve sürdürülebilir olması hayati önem taşıdığı için tarımsal destekler önemli bir araç olarak politika yapıcılar tarafından kullanılmaktadır (Tıktık, 2007, s.19).

Türkiye’de de benzer şekilde bu alan önemsendiği için 2006 yılında yürürlüğe sokulan 5488 Sayılı Tarım Kanunu’na göre desteklerin amacı şu şekilde açıklanmıştır; problemlerin çözümüne katkı sağlamak, politikaların etkinliğinin artırılması ve tarım sektörünün politikalara uyumunun kolaylaştırılmasıdır olarak sayılmıştır. Bu tarımsal desteklerin amaçları irdelendiğinde her ülkenin kendi şartlarına göre değişse de şu amaçların ön plana çıktığı söylenebilir (Ataseven, 2016, s.54-59).

- İhtiyaca göre belli ürünün desteklenmesi veya belli ürünlere yönlendirilmesi,
- Çiftçinin desteklenmesi,
- Ülke içindeki dengelerin korunması,
- Seçim süreci,
- Ülkenin gıda ihtiyacı,
- Gıda da kendine yetme ve güvenlik,
- Gelirin adaletli dağıtılmasının sağlanması,
- Tarımın farklı sektörlere katkısı,
- Tarımın doğaya daha fazla bağımlı olmasından kaynaklı riskler,

- Arz ve talep esnekliğinin tarım ürünlerinde düşük olması,
- Tarımsal ürün üretiminin kendine has ve uyulması gerekli bir takviminin olması,
- Depolanma koşullarının yine kendine has olması,
- Yatırım ve kazanç döngüsünün hızlı olmaması.

Hükümetler tarafından tarım sektörüne yapılan desteklerin yapıcı etkisi olduğu kadar yıkıcı ve sektörü iktidarsızlaştırıcı etkiler gösterdiğini ileri süren görüşler de mevcuttur. Son otuz yılda tarıma ve hayvancılığa verilen desteklerin uzun dönemli etkileri hesap edilmemiştir. Tarımsal üretim miktarı artarken yönetimi, işletmelerin rekabet gücü ve sektörün sürdürülebilirliği göz ardı edilmiştir. Bu sebeplerle uygulamaya konulan politikaların etkisi istenildiği ölçüde olmamıştır (Bayramoğlu vd., 2021, s.3184-3194).

2.4.1. Tarımsal Desteklerin Makro Amacı

Tarım ve ekonomi başlıkları devlet ve üreticiler için tarımsal desteklemeleri kapsayan önemli bir husustur. Her devlet ya da hükümet destekleri sağlayarak bazı hedeflere ulaşmayı amaçlar. Bu desteklerin amaçlarından birisi de makro düzeyde ekonomiye olan katkısını artırma yönündedir (Akkurt & İnan, 2020, s.1-7).

Tarım ürünlerin ihracatının döviz artırıcı etki oluşturması dış ticaret açığını da azaltmaktadır. Tarımda makineleşmeyle birlikte işgücü ihtiyacının azalması sonucunda ortaya çıkan istihdam fazlası işgücü sanayiye yönelmekte, sermaye birikimi neticesinde de endüstriyel yatırımları teşvik etmektedir (Köse & Meral, 2021, s.51-73). Tarımsal faaliyetler tarım makine endüstrisiyle de yakında ilgili olup, bu sektörün gelişmesine de katkı sağlamaktadır. Tarım alanından sağlanan işgücü transferi dışında tarım makinelerinin üretimi, bilgi birikimi ve üretimi ile sektörün derinleşmesine zemin hazırlamakta bu ise uzun vadede ithalat ihracat dengesine etki etmektedir (Özgüven vd., 2014, s.89-100).

2.4.2. Tarımsal Desteklerin Mikro Amacı

Doğa koşullarına bağlı, üretim sürecinin belirli bir takvime endeksli ve uzun olması, azalan verimler kanununun geçerli olması, teknik yeterlilik olmadığı takdirde üretimin kıt olması bu sektörün riskleri olarak sayılabilir. Söz konusu riskler, üretimin verimliliğini ve niceliğini etkilemekte üreticilerin hem düşük hem de düzensiz bir gelir elde etmesine neden olmaktadır (Acar & Eser, 2020, s.163-183). Bu bağlamda Tarımsal destekler de yeni teknolojilerin kullanımını sağlayarak sektörün yetersizliklerini gidermek, verimliliği arttırmak, süreç içerisinde sorunları çözerek üreticilerin elini rahatlatmak yönündeki hükümet müdahaleleridir (Bingöl & Meçik, 2021, s.586-605). Tarımsal desteklerdeki nihai amaç, desteklerle ayakta kalan çiftçileri ve tarımsal üretimi yardıma muhtaç durumdan kurtararak kendi kendine yetebilen rekabet becerisi yüksek bir sektör haline getirilmesi olmalı. Yani problemlerin asgari düzeye düşürüldüğü, yurtiçinde ihtiyaç duyulan ürünlerin üretimi ve yurtdışına da katma değeri yüksek ürünlerin ihracatını sağlamak böylece çiftçinin refahını artı yönde etkilemesi beklenmektedir (Kara, 2019, s.303-314).

2.5. Tarımsal Destekler

Tarımsal destekler hem mikro hem de makro amaçlar taşımakla birlikte özelde kırsal gelişime katkı sağlama amacı gütmektedir (Köse & Meral, 2021, s.51-73). Tarım sektöründe desteklemelerin yapılmasından daha çok nasıl yapıldığı da önemlidir. Tarım sektörü, birçok alana doğrudan etkisinin olması ve kırsal kesimin tek geçim kaynağı olması gibi nedenlerden dolayı desteklenmektedir. Destekleme politikalarını da dolaylı ve doğrudan desteklemeler şeklinde sınıflandırabiliriz. Dolaylı desteklemeler sadece tarımsal faaliyetlerde bulunan vatandaşlar değil toplumun her kesiminin yararlanabileceği altyapı hizmetleri, düzenleyici mevzuatlar gibi hizmetlerdir. Doğrudan destekleme politikaları ise tarımın gelişmesine yönelik teşviklerdir. Doğrudan desteklemeler de kendi içerisinde devlete finansal olarak maliyeti olan ve maliyeti olmayan desteklemeler olarak ikiye ayrılır. Maliyeti olmayan destekler piyasanın istikrarını sürdürülebilir kılmaya yönelik uygulamalardır (Özçelik & Özer, 2016, s.1-8).

Devlete finansal olarak maliyeti olanlardan en çok bilinen destekler; girdi, Pazar-fiyat, doğrudan gelir, fark ödemesi, mazot, gübre desteği ile teknik destek olarak toprak analizi desteğidir. Bu desteklerin maliyeti toplam desteklerin yaklaşık yarısını oluşturmaktadır (Demirdöğen, 2018, s.28).

2.6. Türkiye’de Destekleme Politikaları

Hükümetlerin tarım ve gıda güvenliğini istikrarlı bir şekilde sürdürülebilir kılması uygulanan tarım politikaları ile yakından ilişkilidir. Gelişmiş ülkeler tarım sektörünü desteklemişler ve dış etkiden korumak için de serbestleşmeyi bu sektörden uzak tutmuşlardır. Bu sebeple Türkiye’de de tarım sektörünü destekleme olmaksızın sürdürülebilir kılınmasını düşünemeyiz (Eştürk & Ören, 2014, s.193-200). Hükümetler Türkiye’de de tarım sektörüne yönlendirme, sektörün yapısal sorunlarını çözme, verimi artırmak için yeni teknolojilerin kullanımını yaygınlaştırma amacıyla çeşitli destekler vermektedir. Bu destekler hedeflere ulaştığı düşünüldükten sonra veya yararı istenilen ölçüde olmadığı zaman ortadan kaldırılmaktadır. Örneğin kimyasal gübre desteği bir dönem uygulanmış daha sonra kaldırılmıştır (Kara, 2019, s.303-314).

Türkiye liberal bir ekonomi modelini sahiplenmiş, uluslararası çeşitli anlaşmalara taraf olmuş, uluslararası birliklere üye olmuş durumdadır. Bu sebeple bu örgüt ve anlaşmaların gereği olarak politikalarını belirlerken bu hususları göz önünde bulundurması gerekmektedir. Fakat kronikleşmiş yapısal sorunlarını çözmeden sadece DTÖ, FAO, IMF ve AB gibi uluslararası kurumların önerdiği politikaları uygulayarak kendi kendine yeten ve ihracatçı bir ülke konumuna gelmesi olanaksız görünmektedir (Susam & Bakkal, 2008, s.327-357). Gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerde tarımsal destekler üretim temelli, tüketim temelli ve ticaret temelli amaçlara hizmet edecek şekilde sağlanmaktadır. Türkiye’de destekler genelde arz yönlü olmakta yani üreticiyi desteklemeye yönelik olmaktadır. Piyasayı canlandırmaya talebi artırmaya yönelik örnekler enderdir. Okul sütü, fındık ve kuru üzüm dağıtılması örnek olarak verilebilir. Piyasa dengesini bozucu etkiye sahip olduğu düşünüldüğü için 1990’lı yıllardan itibaren fiyat temelli destekleme azaltılmış fakat 2008 yılındaki kuraklık sebebiyle ortaya çıkan gıda krizi sonucunda sübvans etme politikası ağırlık kazanmıştır (Abay vd., 2017, s.130-136).

Hükümetlerin destekleme politikalarının yanında çiftçilerin veya tarım işletmelerinin desteklere ulaşabilmesi de önemli bir husustur. Türkiye’de desteklere ulaşma ve faydalanma oranı değişiklik arz etmektedir. Çiftçi Kayıt Sistemine kayıtlı çiftçilerin doğrudan aldıkları mazot, gübre ve fark ödemesi gibi desteklerin haricinde kalan desteklerden yararlanma oranı çok düşük seyretmektedir. Harici desteklerden yararlanma oranını işletmelerin üretici birliklerine üye olması durumuna göre (Terin vd., 2022, s.42-50), arazinin büyüklüğü (Tan vd., 2010, s.385-391), işletmenin büyüklüğü ve çiftçilerin demografik yapısı (Topçu, 2008, s.205-212), çiftçilerin eğitim durumu ile bilgi kaynaklarına ulaşım (Abay vd., 2017, s.130-136) etkilemektedir.

2.7. Türkiye’de Tarımsal Desteklerin Kökeni

Türkiye’de tarım kültürü ve geleneği, geçmiş medeniyetlerin etkisi ile şekillenmiştir. Son dönemde keşfedilen tarihi kalıntılardan da anlaşılacağı üzere on bin yıldan fazla süredir bu topraklarda tarım yapılmaktadır. Tarımsal yapının mevcut durumunda ise tarihsel arka plân kadar hali hazırdaki uygulanan tarım politikalarının da etkisi vardır (Demirdöğen & Olhan, 2017, s.1-12).

Dünyadaki pek çok ülkede desteklerin belli başlıca sebepleri arasında; kırsal nüfusun hareketliliğini azaltıp şehre göçü engellemek, ülke nüfusunu tarımsal üretim açısından kendine yeter duruma getirebilmek, gıda güvenliği ve ihracat geliri elde etmek vardır. Bu sebeplere ek olarak Türkiye’de tarıma dayalı sanayiye hammadde veya yarı mamul madde sağlamanın yanında kırsal kesimi oy deposu olarak görme eğilimi ağır basmaktadır (Ataseven, 2016, s.54-59). Türkiye’de tarım kesimindeki faaliyet gösteren kesimin nüfusa oranının çokluğu nedeni ile Cumhuriyet’in kuruluşundan günümüze kadar hep önem verilen bir kesim olmuştur. Nüfusun büyüklüğüne ekonomiye katkısı da eklendiği zaman önemi daha da artan bu kesimi hükümetler her zaman doğudan veya dolaylı olarak desteklemiş ve gelişmesine gerekli zemini hazırlamıştır (Narin, 2008, s.183-225).

Hükümetler 1990’lı yıllara kadar daha çok koruyucu, destekleyici ve müdahaleci nitelikte desteklemeler sağlamıştır. Desteklerin bütçe üzerinde oluşturduğu yük sebebiyle ekonomik kriz dönemlerinde özellikle bazı reformlara tabi

tutulmaya çalışılsa da bu reformlar yeterli ve istenilen sonuçları vermemiştir (Acar & Bulut, 2009, s.1-19). 2000’li yıllarla birlikte bu durum değişmiş Türkiye’nin tarım politikalarını ciddi anlamda değiştirecek ve düzenleyecek yeni uygulamalar gündeme gelmiştir. Dünya Bankası ile yapılan anlaşma, IMF ile gerçekleştirilen mutabakat ve en son olarak AB tam üyelik müzakerelerinin başlaması ile Ortak Tarım Politikasına uyum çalışmaları neticesinde desteklemelerin nevi ve içeriği yeniden düzenlenmiştir (Demirdöğen & Olhan, 2017, s.1-12).

2.8. Tarımsal Destek Türleri

Türkiye’de hükümetler tarım sektörünü taban fiyat belirleyip alımlar yaparak desteklemiştir. Daha sonraki dönemlerde ise girdi, hayvancılık, kredi, teşvik primi ödemesi gibi destekler sağlamıştır. Bunun yanında katma değeri yüksek ürünlerin üretimi için pirim desteği ve tazminat ödemeleri sağlanmıştır (Yalçınkaya vd., 2006, s.97-118). Günümüzde de bitkisel ve hayvansal destekler, yapısal iyileştirme amaçlı destekler, kırsal kalkınma amaçlı ve çevre koruma amaçlı destekler ile teknik destekler, danışmanlık destekleri ve tarımsal bilişim altyapısını güçlendirmeye yönelik destekler verilmektedir (Tan & Everest, 2015, s.266-270).

2.8.1. Tarımsal Kredi Desteği

Tarım hem dünya hem de Türkiye ekonomisi içerisinde önemli bir yere sahip olmakla birlikte finansman sıkıntısının en çok hissedildiği sektörlerden birisidir. Çünkü verimin yüksek olduğu alanlarda bile yılda iki defa ürün alınmakta bu süreci tamamlamak için finansmana ihtiyaç duyulmaktadır. Türkiye’de çiftçilerin ihtiyaç duydukları miktardaki krediye ihtiyaç duydukları zamanda ulaşmak son dönemlere gelene kadar önemli bir sorundu (Hayran & Gül, 2018, s.271-277). Sermaye sıkıntısı çeken çiftçiler üretim sürecini zamanında ve tam olarak tamamlayabilmek için çeşitli kaynaklara başvurmak durumunda kalmaktadır. Geçmiş dönemlerde çiftçilerin başvurduğu kaynaklar genellikle ödeme şartları ağır, kısa vadeli ve yüksek getiri bekleyen kaynaklar olup organize olmuş finansman kaynaklarının dışında kalan kaynaklardı. Günümüzde ise gerek teknolojinin gelişmesi gerek çiftçilerin eğitim düzeyinin yükselmesi ve bilinçli olması sebebiyle devlet tarafından desteklenen,

kooperatif gibi uzmanlaşmış ve bankalar gibi organize olmuş kurumlar tarafından sağlanmaktadır (Terin vd., 2014, s.67-72).

Tarımsal alanda uzmanlaşmış, kurumsal ve organize kredi kaynakları çiftçilerin ihtiyaç duydukları finansman karşılığında makul taleplerde bulunmaktadır ve çiftçileri zor duruma düşmelerine engel olmaktadır. Bu süreç takip edilerek ihtiyaç duyulan finansman zamanında, uygun ve gerekli alanlarda kullanılmakta ayrıca her iki taraf açısından denetlenme imkânı sunmaktadır. Tarımsal alanda uzmanlaşmış, kurumsal ve organize kredi kaynakları şu şekilde sınıflandırılabilir;

Bakanlık Kredileri; Cumhuriyetin kuruluşundan bu yana 11 defa ismi değişmiş olmakla birlikte mutlaka tarımla ilgilenen bir bakanlık mevcut olmuştur (www.tarimorman.gov.tr, son erişim 09.12.2022). Bakanlık tarafından sağlanan destekler gerek doğrudan gerek kurumlar aracılığı ile olabilmektedir. Bu destekler bazen bir proje çerçevesinde de verilmektedir.

Tarım Kredi Kooperatifleri Kredileri; kooperatifler ortaklarının üretimlerini gerçekleştirmek için ihtiyaç duydukları donanım, taşıt ve diğer malzemelerin sağlanmasında destek olmaktadır. Bankalar; T.C. Ziraat Bankası A.Ş. , Türkiye Halk Bankası ve özel banka kredileri; bakanlık ve kooperatifler doğrudan hem ihtiyaç duyulan ürünü ve finansmanı sağlarken bankalar sadece finansman kaynağı sağlamaktadır (Taşkiran & Özüdoğru, 2010, 150-163).

2.8.2. Pazar – Fiyat Desteği

Yaygın olarak kullanılan destekleme araçlarından birisi de Pazar fiyat desteğidir. Destekleme süreci Bakanlar Kurulu kararı ile başlamakta, kurul hangi ürünün hangi fiyattan alınacağını tespit etmektedir. Bu tarımsal destekleme amacıyla gerçekleştirilen alımlar ise Toprak Mahsulleri Ofisi (TMO) tarafından gerçekleştirilmektedir (Yükseler, 1999, s.1-22). Süreç içerisinde alımlar bazen politik amaçlarla kullanılmasından bazen de kötü yönetimden dolayı görev zararları meydana gelmeye hatta büyük boyutlara ulaşmaya başladı. Sistemin etkin kullanılmaması destekleme ödemelerini sürdürülebilir olmaktan çıkarmaya başladı

(Akkurt & İnan, 2020, s.1-7). 1991 yılında ÇAYKUR, TEKEL ve Türkiye Şeker Fabrikaları A.Ş. 'nin görev zararı 1 milyar 253 milyon TL iken 2001 yılında 1 milyar 981 milyon TL'ye ulaşmıştır. 2001 yılında gerçekleştirilen pazarlıklar sonucunda Pazar fiyat desteği çok sınırlı üründe uygulanmaktadır. Bu destekleme biçimi günümüzde tarım piyasalarını etkileyecek güçten yoksundur, yönlendirmekten ve teşvik edici olmaktan da uzaktır (Acar & Bulut, 2009, s.1-19).

2.8.3. Girdi Destekleri

Türkiye'de tarımsal desteklemeye yönelik uygulamalar genel olarak fiyat politikası çerçevesindeki desteklemelerden oluşmaktadır. Kamu iktisadi Teşekkülleri (KİT) ve Tarım Satış Kooperatifleri Birlikleri (TSKB) eliyle sürdürülen destekleme alımları başta olmak üzere girdilere dönük gübre, sulama, tarımsal kredi, tohum – fidan gibi sübvansiyonlar da uygulanmaktadır (Yükseler, 1999, s.1-22). 2001 yılında International Monetary Fund (IMF) ile gerçekleştirilen pazarlıklar neticesinde verilen taahhütler doğrultusunda tarım kredileri ve sulama destekleri hariç girdiler kaldırılmıştır. Fakat sertifikalı tohum kullanılması şartıyla üreticilere girdi destekleri kısıtlı da olsa devam etmektedir. Sertifikalı tohum desteği 2007 yılı göz önüne alındığı takdirde toplam destekler içerisindeki payı yüzde 1,9 düzeyindedir (Acar & Bulut, 2009, s.1-19).

Gübre Desteği

Çiftçilere verilen desteklerden gübre desteği 1961 yılında Bakanlar Kurulu Kararı ile Türkiye Ziraat Donatım Kurumu (TZDK) ve Türkiye Şeker Fabrikaları A.Ş. (TŞFAŞ) aracılığı ile vermeye başlamış ve 2001 yılına kadar devam etmiştir. İstenilen hedefe ulaşıldıktan sonra uygulamaya son verilmiştir (Kara, 2019, s.303-314). Bu süreci 1986 öncesi ve sonrası olmak üzere ikiye ayırarak inceleyebiliriz.

1986 öncesi uygulamalar; Kimyasal gübrenin yerli üretimini ve tüketimini teşvik etmek amacıyla farklı politikalar yürütülmüştür. 1986 öncesinde gerek yurt içinde üretilen gerek ithal edilen gübreler TŞFAŞ tarafından şeker pancarı üreten çiftçilere dağıtılırken TZDK aracılığı ile de diğer bütün çiftçilere gübre desteği sağlanmaktaydı. Alınan gübreler mal oluş fiyatının altında çiftçilere verilir aradaki

kısım ise hazine tarafından görev zararı olarak karşılanırdı. 1980 sonrası gübre temel girdi olmaktan çıkarılmış ve gübreler beş kat oranda zamlanmıştır.

1986 sonrası uygulamalar; liberalleşme eğilimleri çerçevesinde TZDK 'nın öncelikle ithalat tekeli elinden alınmış ve diğer girişimcilerin de ithalat yapabilmesinin önü açılmıştır. Liberalleşme süreci sadece tekelin kaldırılması ile son bulmadı ve perakendecilik faaliyetinden çekilmesi ile de devam etmiştir. TZDK lojistik alanından da çekilerek tedarik ve dağıtımını özel sektöre bırakmıştır (Özdemir, 1989, s.281-289).

Toprak Analizi Desteği

Tarımsal verimliliğin sürdürülebilirliğini sağlamak için ekim ve dikim dönemi öncesinde mutlaka toprak analizlerinin gerçekleştirilmesi gerekmektedir. Doğru, etkin ve dengeli gübreleme üretime etkisi olduğu kadar çevresel ve ekonomik etkilerinin de olduğu gerçekleştirilen araştırmalarla ortaya konmuştur. Gübrelemenin çok yönlü etkisi sebebiyle toprak analizine bağlı olarak yapılmasını zorunlu hale getirmektedir (Aydın & Özkan, 2017, s.302-310). Gübreleme işlemlerinin de en etkin düzeyde yapılabilmesi amacıyla toprak element düzeyinin bilinmesi zorunludur. Toprağa ekilecek ekinin büyümesi ve gelişmesi için gerekli elementlerin eksiklikleri toprak analizi neticesinde tespit edilir. Analiz sonuçlarına göre ne tür gübreye ihtiyaç duyulduğu ve hangi dönemde verileceği belirlenir (Tanrıverdi & Çelik, 2016, s.35-44). Toprak analizi desteği aynı zamanda gübre desteği ile bağlantılı bir destektir. Gübre desteğinden faydalanmak isteniyorsa ve arazinin tek parça büyüklüğü 50 dekar ve daha üzerinde ise her 50 dekar için ayrı ayrı toprak numunesi gereklidir (Küçükkaya & Özçelik, 2016, s.23-30).

Mazot Desteği

Mazot desteği diğer destek kalemleri arasında daha yeni bir destekleme türü olup 2003 yılından bu yana uygulanmaktadır (Özçelik & Özer, 2016, s.1-8). Türkiye tarımda makineleşmeye ağırlık vererek 41 kalemde makine alımında destek sağlamış ve sayıyı hızla artırma noktasında önemli bir mesafe kat etmiştir (Tarımorman, 2018, s.38). 2019 yılı verilerine göre traktör sayısı 1 milyon 355 bine ulaşmıştır

(data.tuik.gov.tr, son erişim 22.10.2022). Bu rakamlar Türkiye'nin en fazla traktör kullanan ülkeler sıralamasında üst yere yerleşmesini sağlamıştır. Traktörün yaygın olarak kullanılması akaryakıtı önemli bir girdi kalemi olarak değerlendirilmesine yol açmıştır. Güncel ve uzun dönemli gerilimler sebebiyle de petrolün varil fiyatı 2022 yılı Ocak ayı verilerine göre 95 \$'ı geçmiştir (www.epdk.gov.tr, son erişim 04.10.2022). Türkiye'de akaryakıt fiyatları sadece uluslararası fiyat artışlarından değil aynı zamanda vergiler sebebiyle de yüksek seyretmektedir. Akaryakıt fiyatlarının yüksekliği tarımsal üretim maliyetini yükseltmekte bu hem yurtiçi tüketimi etkilerken hem de ihracat gelirlerini etkilemektedir. Bu sebeple Çiftçi Kayıt Sistemi (ÇKS)'ye kaydı olan tarım arazilerine bakanlıkça dekar başı mazot desteği sağlanmaktadır (Aktaş vd., 2011, s.19-24).

Tohum – Fidan Desteği

Bakanlık haricinde tohumluk satışı, dağıtımı ve ihtiyaçtan fazla olarak ticarete konu olacak şekilde depolamak ve elde bulundurmak yasaklanmıştır. Yurt içinde ihtiyaç duyulan sertifikalı tohum üretimini karşılamak ve ihracata yönelik olarak üretimi artırarak uluslararası piyasalarda da varlık gösterebilmek amacıyla destekleme politikaları uygulanmaktadır (Şahin, 2012, s.73-88). Türkiye Tohum üretiminde söz sahibi olmak için yürütülen projelerden bir tanesi de "Tarım Havzaları Üretim ve Destek Modeli" dir. Tarımsal üretim potansiyeli ve güçlü harekete geçirilerek yağlı tohumların üretimi artırılmıştır (Semerci vd., 2012, s.55-62). Yürütülen proje ve destekler neticesinde Türkiye'nin bitkisel yağ ve yağlı tohum üretiminde önemli mesafe kat ettiği gözlenmektedir. Türkiye'de ekilen alan 1980 yılından bu yana % 7 artarken üretim % 144 oranında artmıştır. Ki bu da desteklerin ve teknolojinin etkisini görmek için önemli bir göstergedir (Kıllı & Beycioğlu, 2019, s.17-33). Türkiye'de tohum üretimi 2002 yılında 145 bin ton iken 2020 yılı itibariyle 1 milyon 242 bin tonu geçmiş ve yaklaşık dokuz kat artmıştır (Tarımorman, 2021b). 2002 yılında 19 bin 227 ton tohum ithalatı ve 8 bin 112 ton ihracat yapılmakta ve ithalatçı ülke konumundayken; 2020 yılında tablo tersine dönmüş ve 45 bin 819 ton ithalata karşılık 72 bin 308 ton tohum ihracatı yapılarak net ihracatçı bir ülke konumuna gelinmiştir (www.tarimorman.gov.tr, son erişim 01.11.2022).

Sulama Desteği

Sulama destekleri genel olarak kurak alanların sulanması ve vahşı sulamadan vazgeçilmesini sağlamak yönündedir. Sulu tarıma geçmek hem ürün çeşitliliğini arttırmakta hem de yılda daha fazla ürün elde etmenin önünü açmaktadır. Bu ise dar anlamda bölgenin refahını artırırken daha geniş perspektifte ise ülke ekonomisinin ithalat ihracat dengesine katkı sağlamaktadır. Ülkenin ekilebilir alanlarının tuzluluk oranını artırarak kaybına yol açması nedeniyle vahşı sulamayı engelleyici tedbirler alınmakta, projeler geliştirilmekte ve destekler verilerek sulamanın yeterli ve ölçülü olması sağlanmaktadır (Kanber vd., 2005, s.1-44).

Doğu Anadolu Projesi (DAP), Doğu Karadeniz Projesi'nin (DOKAP), Güneydoğu Anadolu Projesi (GAP) ve Konya Ovası Projesi (KOP) projeleri 17 alanı içerisine alan genel bir kalkınma projeleri olmakla birlikte özünde ekilebilir alanların suya ulaşması bağlamında kırsal alanların geliştirilmesidir. Projede adı geçen alanların su ile buluşması neticesinde sulanabilir topraklar suya kavuşmuş hem bölge hem de ülke ekonomisine katkılar sağlanmıştır (Darıcı & Conbolat, 2019, s.153-178). Son dönemlerde küresel ısınma, iklim değişikliği ve su kaynaklarının azalması sebebiyle suyun verimli kullanımını sağlayan teknikler geliştirilmiş ve hükümetler tarafından da desteklenmiştir. Bu tekniklerin en çok bilineni yağmurlama ve damlama sulamadır. Klasik olarak uygulanan tava veya karık sulama ile verim % 50 civarında olurken damlama ve yağmurlama sulama ile bu oran yüzde 80 veya 90 düzeyinde olmaktadır (Atış, 2005). Bu destekler neticesinde Bakanlık tarafından 2006 – 2017 yılları arasında Yozgat bölgesinde yürütölen proje çerçevesinde klasik sulama yöntemlerinden modern sulama yöntemlerine geçişler olmuş bu sayı proje sonunda dokuz kat artmıştır (Yolal, 2019, s.24).

2.8.4. Doğrudan Gelir Desteği

Doğrudan Gelir Desteği (DGD) geleneksel destekleme yöntemlerinden farklı olmakla birlikte gelecekte en etkili destekleme yöntemi olması planlanmakta ve beklenmektedir. Bu sistem hem Türkiye hem de dünya için farklı destekleme yaklaşımları içeren bir sistemdir (Yılmaz vd., 2008, s.248-265).

Bu sistemde amaç tarımsal faaliyetlerle geçimini sağlayan kesimin gelirlerini artırmak amacıyla gerçekleştirilen doğrudan ödemelerdir. Bu amacı gerçekleştirmek için piyasaya işlerlik kazandırılacak, amaçlara ulaşmada katkı sağlamayan destekler etkin olanlarla değiştirilecek ve arz fazlası ürün yerine üreticilerin alternatif ürünlere yönlendirilmesi sağlanacaktır (Bor, 2005). Bu sistemde piyasanın ihtiyacına göre tespit edilen ürünlerin üretimi gerçekleştirilerek aksamaya mahal verilmeyecektir (Yükseler, 1999, s.1-22). DGD; hem Dünya Bankası hem de Dünya Ticaret Örgütü tarafından desteklenmekte ve Türkiye'nin AB'ye uyum sürecinin tarımla ilgili önemli başlıklarından birisi olması beklenmektedir. Belirli şartlar çerçevesinde telafi edici ödemeler, fark veya prim ödemeleri, belirli ürünlerin üretimin artırılması amacıyla teşvik primi veya tazminat ödemeleri şeklinde gerçekleşmektedir ve bütün destekleme ödemeleri içerisinde en önemli miktarı oluşturmaktadırlar. Bu ödemeler üretimden bağımsız ödemelerdir (Aslan & Boz, 2005, s.61-70).

Tazminat Ödeme Sistemi

İhtiyaç duyulan üründen fazlasının üretilmesinin sonucunda hem üreticiye hem de ülke ekonomisine zarar olarak dönen tarımsal ürünlerin üretiminin azaltılması amacıyla getirilen kısıtlamalar sonucunda çiftçi gelirlerinde yaşanan düşüşleri telafi etmek amacıyla uygulanan bir sistemdir. Sistemin başlıca uygulandığı ürünlere Karadeniz bölgesinde çay, fındık ve tütün örnek olarak verebiliriz. Sistem başarılı bir şekilde uygulanmış olup başarı düzeyi beklenen seviyeye ulaşmıştır (Acar & Bulut, 2009, s.1-19). Bu sistemin örneklerini Karadeniz bölgesi haricinde pancar yerine mısır, soya fasulyesi, yem bitkisi ve ayçiçeği gibi ürünlerin ekimini gerçekleştiren ve çiftçi kayıt sistemine kayıtlı olan çiftçilere zararlarını telafi etmek amacıyla ödeme yapılmıştır. Ayrıca ruhsatsız bahçelerdeki ihtiyaç fazlası üretilen ürünleri sökerek ithalatı yapılan alternatif ürünlere yönelen gerçek ve tüzel kişilere kamu kurum ve kuruluşları hariç ödeme yapılmıştır (Başdemir, 2021, s.71).

Prim Ödeme Sistemi

Prim ödeme sistemi, tazminat ödeme sistemine benzemekle birlikte farklı bulunmaktadır. Prim ödeme sistemindeki amaç arz açığı olan ve ithalata karşılanan ürünlerin üretimini teşvik etmek amacıyla oluşturulmuştur. Bu destekler 1993 yılı

itibariyle ödenmeye başlanmış zaman zaman kesintiye uğrasa da 1998 yılı ile sürekli hale gelmiştir. Prim ödeme sistemi sürekliliği olan bir destektir ve destek ödemeleri içindeki payı büyüktür. 2007 yılı için toplam ödemeler içerisindeki payı yüzde 20'ye ulaşmıştır (Acar & Bulut, 2009, s.1-19). Sistemin çalışma mantığını şu şekilde açıklayabiliriz; üretimin sürekliliğini sağlamak amacıyla ülke ve dünya piyasalarında dalgalanan fiyatların etkisinin en az düzeyde hissedilmesi için ürünün maliyet ve satış fiyatı arasındaki fark üretici aleyhine olduğu dönemlerde üreticiye ödenerek üreticinin kârı artırılır (Özer vd., 2014, s.830-835). Primin belirlenmesinde üretim maliyeti ve ürünün satış fiyatı olmak üzere iki fiyat dikkate alınıyor gibi görünse de aslında üretim giderleri, ürünün yurtiçi fiyatı ve yurt dışı fiyatı olmak üzere üç farklı unsur dikkate alınır (Erdal & Erdal, 2008, s.41-51).

Kuraklık Desteği Ödemeleri

İnsanoğlunun özellikle sanayi devrimi sonrası üretim etkinlikleri iklim sistemini olumsuz şekilde etkilemeye başlamıştır. Bu olumsuz etkileri ortadan kaldırmak üzere 80'li yıllar itibariyle çalışmalar başlatılmış ve bu çalışmalara Birleşmiş Milletler (BM) başta olmak üzere uluslararası kurumlar öncülük etmiştir. Çalışmaların neticesinde İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesi (İDÇS) ve Kyoto Protokolü (KP) ortaya çıkmıştır. Türkiye İDÇS 'ne 2004 tarihinde, Kyoto Protokolüne de 2009 yılında TBMM'de kabul edilen yasa ile taraf olunmuştur. İklim değişikliğinin etkileri ve kuraklıkla 2007 ve 2008 yıllarında ciddi şekilde yüzleşen Türkiye konuya odaklanmış ve önlemler almak için adımlar atmaya başlamıştır. Kuraklık başta tarım sektörünü etkilemiş ve üreticilerin mağduriyetlerini gidermek için bakanlık bazı girişimlerde bulunmuştur (Engindeniz & Öztürk, 2010, s.956-963).

2007 yılı 1970 yılından bu yana yıllık ortalama yağış miktarının yüzde 15 gerisinde kalmış, en kurak beşinci dönemi yaşamıştır. Bu dönemde buğday üretimi yüzde 40 azalmıştır. Bu dönemde depolanmış buğday miktarı son otuz yılda dünyada en düşük seviyeye gerilemiş Türkiye'de ise depolarda ürün kalmamıştır. Bu sürecin etkisi ile tarımsal ürünlerin fiyatları hem yurtiçinde hem de yurtdışında artmıştır. Üretimi artırarak ihtiyaç duyulan ürün miktarını üretebilmek ve fiyat istikrarını sağlayabilmek amacıyla 2007 ve 2008 yıllarında kuraklık ödemeleri gerçekleştirilmiştir (Başdemir, 2021, s.117).

2.9. Kalkınma Ajansı Destekleri

Kalkınma Ajansları 2000'li yıllarda Avrupa Birliği'ne uyum sürecine endeksli olarak gündeme gelmiş ve 2006 yılında yürürlüğe giren 5449 sayılı Kanun ile hukuki temelleri oluşturulmuştur. Kalkınma Ajansları bölgesel kalkınmışlık dengesizliklerini gidermek amacıyla kurulmuşlardır. Kalkınma Ajansları kamu tüzel kişiliği gibi algılansa da kamu ve özel sektör kuruluşlarının belirli bir bölgede işbirliği içerisinde faaliyet göstermesi klasik kamu kuruluşu algısını tersine çevirmektedir (Sadıç & İşler, 2020, s.722-735). Kalkınma ajanslarını merkezi hükümeti ve yerel yönetimleri oluşturan kurumların dışında kalan ve mecburi yaptırım gücünün haricinde daha yumuşak ve ilişkiler çerçevesinde şekillenen araçları uyumlu bir şekilde kullanarak yerel kalkınmayı önceleyen, yerleşik, yönetimi kamu tarafından finanse edilmekle birlikte projeleri kamu özel birlikteliği ile finanse edilen kurumlardır (Halkier, 2006, s.17-28). Cumhurbaşkanlığı'nın 1 ve 4 numaralı kararnamele kapsamında kurulmuş bölgesel gelişmişlik farklarını gidermekten sorumlu kurum olarak Sanayi ve Ticaret Bakanlığı koordinasyonunda faaliyet göstermektedirler. Bu çerçevede kurulmuş ve 2022 yılı itibariyle 26 adet kalkınma ajansı bulunmaktadır (www.sanayi.gov.tr, son erişim 02.08.2022).

Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı Kalkınma Ajansları Genel Müdürlüğü'nün web sitesinde Kalkınma Ajanslarının faaliyet alanları aşağıdaki şekilde yer almaktadır.

- Bölgede gerçekleştirilmesi plânlanan yatırımların hangi sektör ve alanlarda yapılmasına yönelik olarak gerçekleştirilecek çalışmalara destek olmak,
- Bölgenin kalkınması için hazırlanan plân ve programların uygulanmasını sağlamaya destek olmak,
- Bölgenin yerel ve kırsal kalkınmayı teşvik etmek için kapasite artırılmasına destek olmak,
- Bölgede faaliyet gösteren kamu, özel girişim ve STK'lar tarafından yürütülen projeleri izlemek,

- Bölgede faaliyet gösteren kamu, özel girişim ve STK'ların işbirliği içerisinde çalışmasını sağlamak ve işbirliğini geliştirmek,
- Merkezi yönetim tarafından ajansın kullanımına tahsis edilen kaynakların bölge kalkınma planlarına uygun olarak bizzat kullanmak ya da kullandırmak,
- Bölgenin yeraltı ve yerüstü kaynaklarını ve imkânlarını belirlemek, ekonomik ve sosyal gelişimine katkı sağlayacak ar-ge çalışmaları yapmak ya da yapılmasını sağlamak ajans dışındaki kurumların yaptığı ar-ge çalışmalarını desteklemek,
- Ajansın kuruluş bölgesindeki iş, istihdam ve yatırım imkânlarının ülke çapında ve küresel alanda duyurulmasını sağlamak,
- İş, istihdam ve yatırım için mevzuat çerçevesinde gerekli olan ruhsat ve izin gibi işlemlerin kısa sürede sonuçlanması için kurumları koordine ederek takip etmek,
- KOBİ'lerin idari, mali, insan kaynakları ve teknoloji gibi alanlarda ihtiyaç duydukları eğitim ve tecrübe paylaşımı konularında desteklemek,
- Türkiye'nin taraf olduğu ve katıldığı küresel faaliyetlerden bölgedeki işletmelerin haberdar olmasını sağlamak.

Kalkınma ajansları dışında bölgesel kalkınma için oluşturulmuş kısa adı GAP olan Güneydoğu Anadolu Projesi, kısa adı DAP olan Doğu Anadolu Projesi, kısa adı DOKAP olan Doğu Karadeniz Projesi ve kısa adı KOP olan Konya Ovası Projesi olmak üzere dört tane Bölge Kalkınma İdaresi Başkanlıkları bulunmaktadır (www.sanayi.gov.tr, son erişim 02.08.2022).

2.10. Avrupa Birliği Destekleri

AB tarımsal desteklemeleri üretici temelinde bir yaklaşımla yapmakta, Türkiye ise ürün temelli bir destekleme anlayışını benimsemiş durumdadır. AB'nin Türkiye'ye tarımsal destekler başlığı altında öneri ve tavsiyeleri içerisinde üye ülkelerde uygulanan üretici temelinde destekleme yaklaşımına geçmesi ve yapısal sorunları çözmesi bulunmaktadır (Acar & Eser, 2020, s.163-183). Avrupa Komisyonu tarafından 2008 yılında teşekkül ettirilen Avrupa Kırsal kalkınma Ağı

(The European Network for Rural Development (ENRD)) üye ülkelere Kırsal Kalkınma Programlarını (Rural Development Program (RDP)) yürütebilmeleri amacıyla yardım etmeyi amaçlamaktadır. Üye ülkelerin kırsal kalkınma programlarını nasıl uygulamaya koyabileceklerine ve geliştirebileceklerine dair fikir ve iyi uygulama paylaşım merkezi şeklinde hizmet vermektedir. Bu çerçevede web sitesi aracılığı ile çok dilli olarak kesintisiz iletişim sağlar, dergi vb. gibi yayınlarla üyeleri entelektüel olarak besler, Avrupa'daki fuarlara ve etkinliklere katılıma aracı olur (www.tdk.gov.tr, son erişim 07.10.2022).

2.10.1. Ortak Tarım Politikası

Ortak Tarım Politikası, AB'yi oluşturan ülkelerin tarıma yaklaşımını ve hükümet politikalarını siyasal ve ekonomik açıdan bütünleştiren fiyatları istikrarının korunmasına yönelik kendi sistematığına sahip olarak işlemektedir. OTP, AB genel bütçesinin yarıya yakınına oluşturmaktadır ve etkilediği alanlar gereği bürokrasiyi çok meşgul etmektedir. OTP öncesi ithalatçı bir yapıya sahip olan AB OTP sonrası dünyanın önde gelen üretici ve ihracatçısı olmuştur. Bu yönüyle birliğin en önemli müşterek politikası olarak değerlendirilmektedir (Bayraç & Yenilmez, 2005, s.23-42).

Türkiye'nin OTP ile tanışması ve gündeme alınması, AB'ye üyelik sürecinin başlangıcı olan 1963 Ankara Anlaşması ve ardından 1996 yılında yürürlüğe giren Gümrük Birliği ile birlikte olmuştur (Kandemir, 2011, s.103-113). OTP ile bütünleşme çeşitli idari reformlar yapma ve uygulama zorunluluklarını beraberinde getirmiştir. Bu reformlar arasında, idari yapının güçlendirilmesi için eğitimli personelin artırılması ve fiziki ortamlarının düzeltilmesi, ekim dikim yapılan alanların kayıtlarının tutulması, tarımsal verilerin toplanması ayrıca bitki ve hayvan sağlığını önceleyen ölçütlerin geliştirilmesidir. Belirlenen ölçütlerin sahada karşılığının tespiti için denetim ve rehberliğin sistemli hale getirilmesi, gıda güvenliği, çevreye karşı duyarlılık hissinin oluşması gibi hususlar tarımın Türkiye'de kalkınmasına katkı sağlamıştır (Eraktan, 2006, s.47-67).

Ortak Tarım Politikasının Amaç ve İlkeleri

OTP öncesi ithalatçı ve dışa bağımlı bir durumda olan birlik üyesi ülkeler amaç olarak gıda yetersizliğini ortadan kaldırmak, tarımsal üretim yapan kesimin refahını artırmak ve sürdürülebilir kılmak, piyasa mekanizmasının eşgüdüm halinde çalışmasını sağlamak olarak belirlemişlerdir. Bu çerçevede 1958 yılında Stresa Konferansında OTP' nin dayandığı 3 temel ilkeyi beyan etmişlerdir.

- **Tek Pazar İlkesi:** Bu ilke birlik üyesi ülkeler arasında, tarım ürünlerinin serbest dolaşımını, vergi, kota gibi engellerin ortadan kalkmasını öngörmektedir.

- **Topluluk Tercih İlkesi:** Bu ilke birlik üyesi ülkelerde üretilen tarım ürünlerinin birli dışı ülkelere tercih edilerek birlik içi tarım sektörünün gelişmesi ve dayanıklı hale gelmesini amaçlamaktadır.

- **Ortak Mali Sorumluluk İlkesi:** İlk iki ilkenin uygulanma aşamasında finansal giderlerin bütün birlik ülkeleri tarafından karşılanmasını amaçlamaktadır. Bu çerçevede 1962 yılında Tarımsal Yönlendirme ve Garanti Fonu (FEOGA) oluşturulmuştur. Yönlendirme, tarımsal yapıların güçlendirilmesine yönelik çalışmaları kapsamakta ve kırsal kalkınmaya öncelik vermekte bütçenin de yüzde üçünü oluşturmaktadır. Garanti, fiyat ve Pazar dengesinin işletilmesine yönelik harcamaları finanse etmekte bütçenin de yüzde kırk beşine tekabül etmektedir (Nazlı & Küden, 2012, s.7-26).

2.10.2. Kırsal Kalkınma İçin Katılım Öncesi Yardım Aracı

IPARD (Instrument for Pre-Accession Assistance – IPA) AB'nin birliğe üye olmak isteyen ülkelere yönelik katılım öncesi entegrasyon sürecinde katılımı hızlandırmak ve güçlü temellere oturtmak için oluşturulan yardım aracının OTP temelindeki kırsal kalkınma ayağıdır (Telli & Çütçü, 2019, s.101-117). Katılım Öncesi Kırsal Kalkınma Aracı (IPARD) AB ile aday ülkelerin tarım sektörü ve kırsal alanlar temelinde entegrasyonunu sürdürülebilir kılma amacı taşımaktadır. Bu çerçevede müşterek tarım ve kırsal kalkınma politikaları geliştirilmesine yönelik faaliyetleri desteklemektedir. AB, Kırsal Kalkınmaya yönelik olarak aday ülkelere tahsis etmiş olduğu Mali Yardım Aracı Türkiye'ye de tahsis edilmiş ve program

çerçevesinde tarım, gıda ve hayvancılık sektörlerinde faaliyet gösteren üreticilerin kullanımı için tahsis edilen destekler IPARD adı altında kullanılmaktadır (Gülçubuk vd., 2016, s.32-41). Destekler kapsamında besi çiftlikleri başlığında 734 adet civciv, 516 adet süt, 393 adet besi ve 23 balık çiftliğine; girişimcilik başlığında 343 kırsal turizm, 7462 seracılık ve arıcılık, 309 el sanatları, 11 adet Ar-Ge girişimine ve ayrıca 5338 traktör alımına destek verildi (Nazlı, 2015). IPARD Programı çerçevesinde 11.359 genç girişimci desteklendi, 18.913 proje tamamlandı ve 2.449 proje devam etmektedir. Bu projelerle de 84.000 yeni istihdam oluşturulmuştur (<https://www.tkd.gov.tr/#>, son erişim 16.08.2022)).

Tarım ve Kırsal Kalkınmayı Destekleme Kurumu

2008 yılında kurulan Tarım ve Kırsal Kalkınmayı Destekleme Kurumu, üye devletlerin katılım öncesi AB'den sağlamış oldukları Katılım Öncesi Mali Yardımların koordinasyonunu Türkiye'de sağlamak üzere kurulmuştur. Kurumda oluşturulan fonların yüzde yetmiş beşi AB ve yüzde yirmi beşi Türkiye tarafından oluşturulmuştur. Destekler proje bazlı hibe desteği şeklinde yürütülmektedir (Bahtiyar, 2014, s.306-324).

2.11. Yerel Yönetim Destekleri

Büyükşehir belediyelerini Sürdürülebilir Kalkınma Amaçları (SKA) doğrultusunda yeniden biçimlendirerek çevreye duyarlı bir şekilde tarım alanları ile su havzalarının korunmasını sağlamak için 5216 sayılı yasanın yürürlüğü girmesi sağlanmış bunu tamamlayıcı nitelikte büyükşehir ile ilçe belediyelerine tarımsal faaliyetleri ve hayvancılığa faaliyet ve hizmet sınırlaması olmaksızın destekleme konusunda 6360 sayılı yasa görev vermektedir. İlgili yasa yürürlüğe girene kadar tarım, büyükşehir, il, ilçe ve belde belediyelerinin görev ve yetkileri arasında yer almamaktaydı (Gün, 2014, s.473-478). 6360 sayılı yasa ile büyükşehir belediyesi olabilmek için gerekli nüfus şartı yeniden düzenlenmiş bunun sonucunda yeni büyükşehir belediyeleri oluşturulmuş ve büyükşehir belediye sayısı otuza ulaşmıştır ayrıca büyükşehir belediyesi sınırları içerisinde yer alan nüfusu iki binin altındaki belde belediyeleri kapatılmıştır (Zengin, 2014). Küçük boyutlu çiftçilere rehberlik edilmiş toprak verimliliği artırılmış bu sayede onların korunması sağlanmıştır.

Ürünlerin satışı aşamasında da destek olunması amacıyla birlik ve kooperatifler desteklenmiştir. Mevcut kaynakların doğru yönetimi ile çevrenin sürdürülebilirliği bütünleştirilerek ekonomik sürdürülebilirlik sağlanması hedeflenmiştir. Yapılan bütün bu çalışmalardaki nihai amaç hem verimi artırarak kırsal kalkınmayı sağlamak hem de şehirlere göçün önüne geçerek şehirlerin yaşanabilir halini sürekli kılmak ve kalkınmaya katkı sağlamaktır (Gümüsoğlu vd., 2020, s.647-660).

2.11.1. Yerel Yönetim Desteklerinin Kapsamı

5216 Sayılı Büyükşehir Belediye Kanununun 7. maddesine 11 Aralık 2012 tarihinde yapılan değişiklikle ilave edilen fıkra “*Büyükşehir ve ilçe belediyeleri tarım ve hayvancılığı desteklemek amacıyla her türlü faaliyet ve hizmette bulunabilirler*” diyerek yerel yönetimlerin önünü açmış ve herhangi bir sınır koymamıştır (5216 Sayılı Büyükşehir Belediyesi Kanunu).

2.11.2. Büyükşehir Belediyelerinin Destekleri

Büyükşehir belediyelerinde gerçekleştirilen destekler genel olarak altyapı, üstyapı, tesis, makine ve teçhizat desteği, hayvansal destekler, tohum, fide ve fidan desteği, eğitim desteği gibi desteklerden oluşmaktadır. Çalışmada büyükşehir belediyelerinin gerçekleştirmiş olduğu desteklerde sayısal verilerden daha ziyade desteklerin türlerine odaklanıldı. Yerel yönetim desteklerinde de dikkati çeken husus ise desteklerin her belediyede aynı olmadığı çeşitlilik arz ettiği ve bölgenin kendi ihtiyacına odaklanıldığı görüldü.

Tesis, Makine ve Teçhizat Destekleri: Hayvan yıkama havuzları yapımı desteği. Ceviz soyma makinesi, zeytin boylama makinası, taş toplama makinesi, selektör makinesi, mibzer makinesi, koyun ilaçlama makinası, süt soğutma tankı, buzağı kulübesi, yem analiz cihazı, tır kantarı desteği sağlandı. Arıkovanı, propolis tuzağı ve polen tuzaklı kovan altlığı, balık ağı, sera naylonu desteği, selektör makineleri tamir, bakım ve onarım desteği, ana arı ve arı ürünleri üretim merkezi, soğuk hava deposu inşa desteği sağlandı. Ürün toplama merkezi, süt toplama merkezi, sulama tesisi, sulama havuzu ve sulama göleti inşa desteği, ipek böceği üretim malzemesi, buzağı kulübesi ve kepenek desteği, tarım makinesi, traktör,

kantar, üzüm sıkma, şişeleme ve etiketleme makinası, kurutma ve kompost makinası, tarımsal tahmin ve erken uyarı sistemi, küçükbaş hayvan yıkama, toz kükürt atma makinası, tohum eleme selektörü, elektronik kantar, katı gübre dağıtma römorku, süt analiz cihazı; Malç naylonu, yüksek bağlama sistemi aparatı, arılı kovan, polen tuzağı altlığı, hayvan içme suyu yalağı desteği, lavanta bahçesi kurulumu, Alıç sirkesi üretim tesisi desteği sağlandı.

Altyapı Yatırımı Destekleri: Sulama Altyapısının iyileştirilmesi için pvc boru dağıtımı, tarla ve yayla yolları iyileştirilmesi, hayvan içme suyu göleti, tarımsal sulama havuzları ve mobil su depoları inşa desteği, sulama borusu dağıtımı ve montajı desteği, mevcut hayvan içme suyu göletlerinin bakım ve onarımı desteği, yayla ve meralarının yol yapım çalışmaları, sulama altyapı yatırımı, tarla yolları bakımı ve tadilatı, sel geçidi için büz döşeme desteği sağlandığı görüldü.

Hayvansal Destekler: Suni tohumlama, yavru balık salınımı, damızlık manda, damızlık teke, küçükbaş ve büyükbaş hayvan desteği, Kilis keçisi desteği, ana arı ve damızlık düve desteği, Merinos ve akkaraman damızlık koç, esmer ırk ve simmental ırk büyükbaş hayvan desteği, Batı Ege tipi ana arı dağıtımı desteği, kaz desteği sağlandığı görüldü.

Eğitim Destekleri: Arı sağlığı ve kovan hijyeni ile kullanılan ilaçlar hakkında eğitim, genç yaşta buzağı ölümlerinin önüne geçmek için buzağı bakım eğitimi desteği, arıcılık semineri, buzağı yetiştiriciliği eğitimi, ceviz yetiştiriciliği eğitimi, kestane yetiştiriciliği eğitimleri, lavanta yetiştiriciliği eğitimi, şeker otu yetiştiriciliği eğitimi, yaban mersini yetiştiriciliği eğitimi, iyi tarım uygulamaları eğitimleri, gübre kullanımı, ilk yardım, iş güvenliği, kişisel hijyen ve hasat hijyeni temel eğitimi, arıcılık paneli, hayvan hastalıkları eğitimi, küçükbaş hayvan yetiştiriciliği eğitimi destekleri, kooperatifleşme, patlıcangiller, sofralık zeytin üretimi, meyve fidanı yetiştiriciliği, seracılık, örtü altı sebze yetiştiriciliği, tarımsal becerilerin geliştirilmesi gibi konular başta olmak üzere tarım, gıda, hayvancılık ve yöresel ürünlerin yetiştiriciliği, üretimi, işlenmesi ve paketlenmesi konularında çiftçi eğitimleri gerçekleştirildiği görüldü.

Tohum, fide ve fidan desteği: Yem Bitkileri Tohumu Desteği: fiğ, korunga ve mısır tohumu desteği, Macar fiğ tohum desteği, yonca ve mısır tohumu, nohut tohumu, kırmızı mercimek tohumu, buğday tohumu; domates, biber ve lavanta fidesi desteği sağlandı. Süt otu (reygrass), silajlık mısır, yonca tohumu, nohut tohumu, buğday tohumu, yulaf tohumu; lahana, karnabahar, kereviz, pırasa, brokoli, marul, brüksel lahanası fidesi; ceviz fidanı ve karadut fidanı desteği, dut fidanı, ceviz fidan, meyve fidanı, kestane fidanı, hünnap fidanı, kızılıcık fidanı, ahududu fidanı, yaban mersini fidanı; lavanta fidesi, Şeker otu fidesi, Āilek fidesi; yem bitkileri tohumu, hayvan yemi, silajlık hayvan yemi tohumu, karabuğday tohumu, buğday tohumu siyez buğday tohumu desteği, MaraŐ-1 kırmızıbiber fidesi desteği, yonca tohumu; ceviz, hurma, kivi, Āilek, bōđürtlen, ahududu, frambuaz, aronia, mürver, alıĀ fidanı desteği verildiği görüldü.

Diğer Destekler: İnternet altyapısı kurulması desteği, coğrafi iŐaret alınması desteği, zeytin sineği mücadelesi, septisemi, kuduz ve kene aŐısı desteği, yonca balyası desteği, küflü deri katık peyniri, manda kaymağı ve hōŐmerim tatlısı ürünlerine coğrafi iŐaret tescil belgesi alınması desteği, yaprak biti ilacı ve kırmızı örümcek ilacı desteği, verimsiz türlerin ıslahı amacıyla fıstık, ceviz, kestane ađaĀları aŐılanması desteği, bilgi ve donanımını artırmak için ĀiftĀilere teknik gezi desteği sağlandı, koyun süt yemi desteği, toprak analizi, doğal afet desteği, tarım danıŐmanlıđı, koruyucu veteriner desteği sağlandığı görüldü.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

YEREL YÖNETİMLERİN TARIMSAL DESTEKLERİNİN GİRİŞİMCİLİK EĞİLİMİNE ETKİSİ: KONYA ÖRNEĞİ

3.1. Araştırmanın Amacı ve Önemi

3.1.1. Araştırmanın Amacı

Yerel yönetimlerin gerçekleştirdiği destekler incelenmiş ve desteklerin genel olarak aşağıdaki ana başlıklar altında toplandığı görülmüştür;

- a) Doğrudan çiftçiye sağlanmayan fakat üretime katkısı olan altyapı ve üstyapı gibi ortak kullanım alanlarına yapılan büyük yatırım desteği,
- b) Doğrudan çiftçiye sağlanan makine, teçhizat ve yedek parça gibi üretim ve verimin artırılmasına yönelik olarak verilen destekler,
- c) Doğrudan çiftçiye sağlanan fide, fidan ve tohum gibi üretim ve verimi artırmaya yönelik olarak verilen destekler,
- d) Doğrudan çiftçiye sağlanan makine ve teçhizatın kullanımı, yeni ürün ve üretim tekniklerinin yanı sıra verimi artırma gibi eğitim destekleridir.

Araştırmanın amacı ise Konya’da yerel yönetim tarafından sağlanan çilek fidesi desteğinin çiftçilerin girişimcilik eğilimine etkisinin olup olmadığıdır.

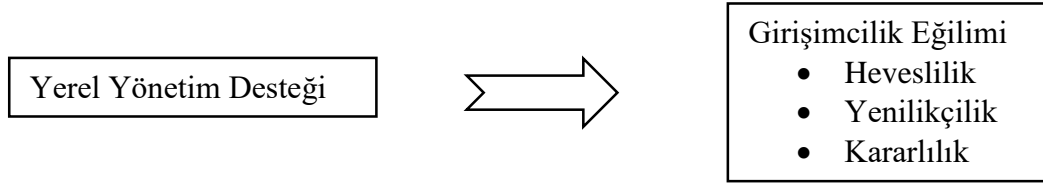
3.1.2. Araştırmanın Önemi

Daha önce gerçekleştirilen ve girişimcilik eğilimine nelerin etki ettiğinin araştırıldığı çalışmaların şu üç başlık altında toplandığı görülmüştür;

- a) Kişilere verilen girişimcilik eğitiminin etkisi,
- b) Araştırmaya konu olan katılımcıların kişilik yapısı,
- c) Araştırmaya konu olan katılımcıların cinsiyet, yaş gibi demografik özellikleri.

Çalışmanın önemini ise yerel yönetimler tarafından sağlanan tarımsal desteklerin girişimcilik eğilimine etkisinin araştırılması açısından bir ilk oluşudur. Çalışmanın sonuçlarının, diğer yerel yönetimlerin destekleme faaliyetlerinin plânlanması aşamasında ve daha sonra farklı ürün ya da bölgelerde gerçekleştirilecek araştırmalara kaynaklık etmesi açısından önemli olduğu düşünülmektedir.

3.2. Araştırmanın Modeli ve Hipotezleri

Şekil 3.1. Araştırmanın Teorik Modeli

Araştırma modeline uygun olarak oluşturulan hipotezler şu şekildedir;

H₁: Konya Büyükşehir Belediyesi tarafından sağlanan çilek desteğinin, kırsal bölgelerde girişimcilik eğilimine olumlu etkisi vardır.

Araştırmanın gerçekleştirildiği bölgelerde çiftçiler hâlihazırda tarımsal ürün üretimlerine devam etmektedirler. Araştırmanın yapıldığı bölgelerde genel olarak tahıl, bakliyat, patates, ayçiçeği, mısır gibi ürünler üretilmektedir (<https://konya.tarimorman.gov.tr/>). Çilek topraklı ve topraksız, dikey ve yatay üretimi yapılabilen yatay üretim yapıldığı takdirde de üretimi için büyük arazilere ihtiyaç duyulmamaktadır (Demirsoy & Mısır & Adak, 2017, s. 71-80). Dönüm başına kârı tahıl ürünlerine göre daha fazla olması, bölgede üretilen tarım ürünlerinin çeşitliliğinin artırılması, taşıma maliyetini azaltmak, nihai ürün çeşitliliği çok olan çileğin üretiminin bölgede yapılması ve atıl durumda olan küçük arazilerin değerlendirilmesi gibi sebepler destekleme faaliyetinin başlamasında etkili olmuştur. Destekleme faaliyetlerinin, bölge çiftçilerinin girişimcilik eğilimlerini pozitif yönde etkileyip etkilemediğini araştırmak üzere bu çalışma gerçekleştirilmiş ve çalışmanın temel sorusunu bu hipotez oluşturmuştur. H₁ hipotezi yerel yönetimin tarımsal destek başlığı altında çiftçilere sağladığı çilek fidesi dağıtımının çiftçilerde girişimcilik eğilimlerini olumlu yönde etkilediği varsayımına dayanmaktadır.

Çiftçilere yöneltilen soruların oluşturduğu anket formunun ikinci kısmında yer alan “Girişimcilik Eğilimi Ölçeği” içinde yer alan sorular kişilerde girişimciliğe yönelik heveslilik, yenilikçilik ve kararlılık durumlarını test etmektedir. Çilek desteğinin çiftçilerdeki girişimcilik eğilimini bu üç alt faktörde ne yönde etkilediğini test etmek üzere de üç alt hipotez oluşturulmuş, hipotezler oluşturulurken desteğin girişimcilik eğilimini olumlu yönde etkilediği varsayılmıştır. Heveslilik, yenilikçilik, kararlılık alt faktörlerine ait hipotezler de aşağıdaki şekildedir.

H_{1a}: Konya Büyükşehir Belediyesi tarafından sağlanan çilek desteğinin, kişinin girişimcilik yönü heveslilik eğilimini pozitif yönde etkiler.

H_{1b}: Konya Büyükşehir Belediyesi tarafından sağlanan çilek desteğinin, kişinin yenilikçilik eğilimini pozitif yönde etkiler.

H_{1c}: Konya Büyükşehir Belediyesi tarafından sağlanan çilek desteğinin, kişinin kararlılık eğilimini pozitif yönde etkiler.

3.3. Araştırmanın Yöntemi

Araştırmanın yöntemi başlığı altında araştırmaya ait evrenin neyi ifade ettiği ve evrene ait örneklemin nasıl tespit edildiğinin yanı sıra örneklemin evreni temsil etme yeterliliğine sahip olup olmadığı ayrıntılandırılacaktır. Araştırmanın çerçevesinin çizildiği sınırlılıklar detaylandırılacak ayrıca veri toplama aracı olarak kullanılan anket formu hakkında bilgi verilecek ve veri toplama aracı olarak kullanılan anket formunun nasıl vücuda getirildiği detaylı şekilde açıklanacaktır.

3.3.1. Evren ve Örneklem

Tablo 3.1’ de Konya Büyükşehir Belediyesi Tarımsal Hizmetler Dairesi Başkanlığından temin edilen veriler yer almakta olup adı geçen yerel yönetim 2019 yılında Konya’nın 31 ilçesinin 21’inde çilek fidesi desteği sağlamıştır. 21 ilçenin 158 mahallesinde 10.364.000 adet çilek fidesi desteği sağlanmıştır. Çilek fidesi desteği sağlanan toplam 2.591 çiftçinin 1.377’si erkek ve 1.214’ü kadındır. Çilek fidesi desteği sağlanan ilçelerden ilk dokuzu olan Hüyük, Doğanhisar, Seydişehir, Akşehir, Derebucak, Derbent, Ilgın, Meram ve Beyşehir’e 100.000 fide ve üzerinde destek sağlanmıştır.

Tablo 3.1. Çilek Fidesi Desteği Dağıtım Tablosu

Konya Büyükşehir Belediyesi Çilek Fidesi Destek Özeti						
Sıra No	İlçe Adı	Destek Verilen Mahalle Sayısı	Toplam Fide Miktarı (Adet)	Cinsiyeti		Toplam Destek Verilen Çiftçi Sayısı
				E	K	
1	Hüyük	25	3.236.000	380	429	809
2	Doğanhisar	24	2.360.000	316	274	590
3	Seydişehir	25	1.516.000	221	158	379
4	Akşehir	16	1.192.000	155	143	298
5	Derebucak	8	676.000	83	86	169
6	Derbent	8	572.000	80	63	143
7	İlgin	7	336.000	56	28	84
8	Meram	13	176.000	35	9	44
9	Beyşehir	11	108.000	16	11	27
10	Güneysinır	4	56.000	10	4	14
11	Hadim	4	36.000	5	4	9
12	Selçuklu	3	28.000	6	1	7
13	Ahırlı	1	20.000	4	1	5
14	Akören	1	12.000	2	1	3
15	Bozkır	2	12.000	3		3
16	Taşkent	1	8.000	1	1	2
17	Altınekin	1	4.000	1		1
18	Ereğli	1	4.000		1	1
19	Halkapınar	1	4.000	1		1
20	Kadınhanı	1	4.000	1		1
21	Karatay	1	4.000	1		1
Toplam		158	10.364.000	1.377	1.214	2.591

Kaynak: Konya Büyükşehir Belediyesi Tarımsal Hizmetler Dairesi Başkanlığı

Araştırmanın evrenini de Konya Büyükşehir Belediyesi tarafından 2019 yılında çilek desteği verilen çiftçiler oluşturmaktadır. Örneklem ise 2019 yılında Konya'nın 21 ilçesinde bulunan 158 mahallesindeki çiftçilik yapan 1.377 erkek ve 1.214 kadın olmak üzere toplam 2.591 çiftçi arasında kolayda (fırsat) örnekleme yöntemi ile tespit edilen 387 kişidir. Araştırmada evreni temsil ettiği varsayılan örneklem, evrenin küçük bir kısmı olup istatistiksel açıdan önem arz etmektedir. Araştırma 2019 yılı verileri ulaşılabilirliği sebebiyle esas alınarak gerçekleştirilmiştir. Evrenin bütününe yönelik bir çalışma zaman ve maddi kısıtlılıkların etkisi ile 387 kişi kolayda örnekleme yöntemi ile tespit edilmiş. Örneklem sayısı tespiti için evren ve örneklem büyüklüğü tablosundan yararlanılmıştır. Tablo 3.2.' de 2.591 kişilik bir evren büyüklüğü için yeterli örneklem sayısının 335 olduğu görülmekte fakat çalışma bu sayısının üzerinde 387 kişi ile gerçekleştirilmiştir (Ural ve Kılıç, 2011, s. 49).

Tablo 3.2. Evren Büyüklüklerine Karşılık Gelen Örneklem Büyüklüğü Tablosu

N	n	N	n	N	n	N	n	N	n
10	10	100	80	280	162	800	260	2800	338
15	14	110	86	290	165	850	265	3000	341
20	19	120	92	300	169	900	269	3500	346
25	24	130	97	320	175	950	274	4000	351
30	28	140	103	340	181	1000	278	4500	354
35	32	150	108	360	186	1100	285	5000	357
40	36	160	113	380	191	1200	291	6000	361
45	40	170	118	400	196	1300	297	7000	364
50	44	180	123	420	201	1400	302	8000	367
55	48	190	127	440	205	1500	306	9000	368
60	52	200	132	460	210	1600	310	10000	370
65	56	210	136	480	214	1700	313	15000	375
70	59	220	140	500	217	1800	317	20000	377
75	63	230	144	550	226	1900	320	30000	379
80	66	240	148	600	234	2000	322	40000	380
85	70	250	152	650	242	2200	327	50000	381
90	73	260	155	700	248	2400	331	75000	382
95	76	270	159	750	254	2600	335	100000	384

N: Evren Büyüklüğü; n: Örneklem Büyüklüğü ($\alpha=0,05$; $H=\pm 0,05$ ve oranlar $p=0,5$; $q=0,5$ için)

3.3.2. Sınırlılıklar

Yerel yönetimlerin sağladığı tarımsal destekler genel olarak altyapı, üstyapı, makine, teçhizat, eğitim, tohum, fide ve fidan gibi desteklerden oluşmaktadır. Araştırılacak alan olarak diğer destekler ihmal edilerek fide desteği ve fide destekleri içerisinde de diğer fideler ihmal edilerek sadece çilek fidesi desteği sağlanan çiftçiler hedef kitle olarak belirlenmiştir. Desteklerin verildiği bütün yıllar kapsam dâhiline alınmamış yalnızca 2019 yılı değerlendirilmeye alınmıştır. Verilerin elde edilmesi ve değerlendirilmesinde anket sonuçları etkili olmuştur. Cevaplar 2019 yılı içerisinde destek alan bütün çiftçilerden değil yalnızca örneklem metodu kullanılarak çiftçilerin bir kısmından alınmıştır.

3.3.3. Veri Toplama Metodu

Bu çalışmada yerel yönetimlerin çiftçilere sağladıkları tarımsal desteklerin çiftçilerin girişimcilik eğilimine etkisi araştırılmıştır. Bu amaçla Konya Büyükşehir Belediyesi Tarımsal Hizmetler Dairesi Başkanlığınca yürütülen destekler incelenmiş ve bu desteklerin genel olarak altyapı, üstyapı, makine, teçhizat, eğitim, tohum, fide

ve fidan gibi desteklerden oluştuğu görülmüştür. Araştırılacak destek başlığı olarak fide desteği tespit edilmiş ve alt başlık olarak da çilek fidesi desteği belirlenmiştir. Araştırma yöntemi olarak anket tekniği kullanılmış ve araştırma deseni olarak da nicel bir araştırma deseni kullanılmıştır. Bunun için daha önce bu alanda yapılan çalışmalar incelenmiş tarımsal desteklerin girişimcilik eğilimine etkisinin incelendiği bir çalışmaya rastlanmamıştır. Ardından girişimcilik eğilimine etkisinin araştırıldığı konular taranmıştır. Tarama neticesinde en çok rastlanan ve etkisinin incelendiği konulardan birisinin eğitim olduğu görülmüştür. Eğitim dışında kişilik yapılarının etkisi ve kişilerin demografik yapılarının araştırmaya konu edildiği görülmüştür. Eğitimin girişimcilik eğilimine etkisini araştırmak için yüksek lisans, doktora tezleri ile çeşitli üniversitelerde bilim üreten akademisyenler tarafından akademik makalelerde veri toplama aracı olarak kullanılan ve üç bölümden oluşan Girginer & Uçkun ile Balaban & Özdemir tarafından oluşturulup kullanılan anket kullanılmıştır.

Anketin birinci kısmı demografik bilgiler ve daha önce girişimcilik faaliyetlerinde bulunup bulunulmadığı ile ilgili verileri elde etmeye yönelik olarak sorulan 8 sorudan oluşmaktadır. İkinci kısım Girginer & Uçkun tarafından tasarlanan ve kişilerin girişimcilik eğilimini ölçen 14 sorudan oluşmaktadır (Girginer & Uçkun, 2004, s.783-795). Üçüncü kısım ise Balaban & Özdemir tarafından kullanılan ve girişimcilik eğitiminin girişimcilik eğilimine etkisini ölçmeye yarayan 10 sorudan oluşmaktadır (Balaban & Özdemir, 2008, s.133-147). Fakat üçüncü bölümdeki eğitimin girişimcilik eğilimine etkisini ölçmeye yönelik olarak sorulan 10 adet soruda yer alan “girişimcilik eğitimi” ifadesi tarımsal desteklerin girişimcilik eğilimine etkisini ölçmeye yönelik olarak “tarımsal destekler” ifadesi ile değiştirilerek sorulmuştur. Örnek olarak birinci soruda yer alan “**Girişimcilik eğitimi, girişimde bulunma konusunda beni olumsuz etkiledi.**” ifadesi “**Tarımsal destekler, girişimde bulunma konusunda beni olumsuz etkiledi.**” haline getirilmiştir. İkinci ve üçüncü bölümde yer alan sorularda derecelendirme ölçeği olarak Rensis Likert tarafından geliştirilerek 1932 yılında yayımlanan ve birçok araştırmada kullanılan literatürde Likert tipi ölçek olarak adlandırılan beşli değerlendirme/cevaplama ölçeği kullanılmıştır. Bu derecelendirme Kesinlikle Katılmıyorum=1, Katılmıyorum=2, Kararsızım=3, Katılıyorum=4 ve Kesinlikle Katılıyorum=5 şeklinde sıralanmaktadır (Bayat, 2014, s. 1-24).

Girginer & Uçkun tarafından kullanılan anketin “Girişimcilik Eğilimi” kısmı 2004 yılında yayımlanan Osmangazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi tarafından düzenlenen 3. Ulusal Bilgi, Ekonomi ve Yönetim Kongresi Bildiri Kitabında yer almaktadır. Balaban & Özdemir tarafından “Girişimcilik Eğitiminin Girişimcilik Eğilimine Etkisini” ölçmek için kullanılan üçüncü kısım sorular Girişimcilik ve Kalkınma Dergisi tarafından 2008 yayımlanan makalede yer almaktadır. Anket formu ilgili akademisyenlerle iletişime geçilerek temin edilmiştir. Söz konusu anket formları yüksek lisans tezleri, doktora tezleri ve hakemli akademik dergilerde yayımlanan makalelerde araştırma ölçüm aracı olarak kullanıldığı görülmüştür. (Yüksek Lisan Tezleri: Bayram 2014, Ekici 2018, Yüceol 2018, Efe 2019, Öztemel 2019, Buyrukoğlu 2019, Ayar 2019, Bakır 2020; Doktora Tezleri: Erçelik 2019, Aydın 2020, Kılıç 2020; Makaleler: Gedik vd. 2008, Bozkurt & Özdemir 2014, Yumuk 2013, Türkmen & İşbilir 2014, Akyüz vd. 2015, Bozkurt vd. 2015, Çiçek 2016, Özdemir & Saygılı & Yıldırım 2016, Atabay & Alamur 2016, Günay 2016, Sönmez 2017, Arslan & Kendir & Türkmen 2018, Nas & Temel 2018, Saygılı & Ersoy 2018, Yurtseven & Ergün 2018, Selçuk & Burak 2019, Mirza & Demiral 2019, Eryılmaz 2019, Yağar & Dökme & Coşkun 2020, Nart & Yıldırım 2021, Kambur 2021, Büyükyılmaz & Yıldırım & Ercan 2021, Uzuntarla & Bayer & Şahin 2022)

3.4. Veri Analizi

Veri analizi başlığı altında, veri toplama aracı olan anket formu ile elde edilen verilerin üzerinde gerçekleştirilen Kaiser-Meyer-Olkin (KMO) ve Bartlett testi, Kolmogorov-Smirnov testi, Cronbach’s Alpha testi, basit regresyon analizi ve basit korelasyon testi hakkında bilgiler detaylandırılacaktır.

3.4.1. Ölçeklerin Geçerlilik ve Güvenirlik Analizi

Araştırmayı yapmak üzere kullanılacak olan ölçekteki maddelerin araştırmaya konu olan özellikleri ölçmeye ne kadar elverişli olduğu yapı geçerliliğinin konusudur ve araştırmadan elde edilen sonucun bağlantılı olduğu noktanın açıklanmasına olanak sağlar (Akyüz, 2018, s. 186-198). Araştırmada kullanılan ölçeğin faktör analizi

gerçekleştirilerek yapı geçerliliği belirlenmiştir. Analizlere geçilmeden önce de örneklem sayısının yeterli olup olmadığı tespit edilmiştir.

Kaiser-Meyer-Olkin (KMO) ve Bartlett testi ile araştırma yoluyla elde edilen veriler üzerinde faktör analizi yapıp yapılamayacağı hususu test edilebilir. Kaiser-Meyer-Olkin testinin sonuçlarını analiz ederken 0,50 önemli bir eşiktir ve faktör analizine devam edilip edilemeyeceğine karar verilir. Sonuçlar 0,50'nin üzerindeyse işleme devam edilir, 0,50'nin altındaysa işleme devam edilme olasılığı azalır. Fakat sonuçlar 1'e yakın olursa sonuçların mükemmel olduğu, 0'a yakın olduğu durumdaysa da verilerin elverişsiz olduğu yorumu yapılır (Kaya, 2013, s.175-193). Evrendeki dağılım Bartlett testi ile analiz edilmiştir. Ölçeğin KMO katsayısı 0.50'nin üzerinde ve Bartlett testi anlamlılık değeri de 0.00 olarak belirlenmiştir. Bu durum katılımcılardan elde edilen verilerin faktör analizine uygun olduğunu göstermektedir.

Faktör analizine uygun olduğunun belirlenmesinin ardından faktör analizi safhasına geçilmiş ölçekteki maddelerin belirli bir faktör etrafında toplanıp toplanmadığı ve o faktörün altında gösterilip gösterilemeyeceğini tespit etmek amacıyla döndürülmüş (Component Matrix) ve asal eksenlere göre döndürülmüş (Rotated Component Matrix- Varimax) temel bileşenler analizleri yapılmıştır. Analiz için; a) maddenin, altında toplanacağı faktördeki yükünün 0.35'in üstünde olması, b) ilgili maddenin altında yer alacağı faktördeki yük değerinin diğer faktörlerdeki yük değerlerinden 0,10 daha fazla olması hususlarının sağlanması şartı aranır (Uğurlu & Arslan, 2019, s.80-90).

Çalışmada verilerin normal dağılım koşullarını sağlayıp sağlamadıklarına da bakılmıştır. Bu amaçla Kolmogorov-Smirnov testi yapılmıştır. Kolmogorov-Smirnov testi elde edilen verilerin, tanımlanmış bir evrenin normal olasılık dağılımına uygunluğunun test edilmesi esasına dayanmaktadır (Can, 2019, s.88). Kolmogrow smirnow testine göre $p > 0,05$ olduğunda normal dağılım göstermekte, $p < 0,05$ olduğunda ise normal dağılım göstermemektedir.

Tablo 3.3. Tek-Örneklem Kolmogorov-Smirnov Testi Tablosu

		Heveslilik	Yenilikçilik	Kararlılık	Destek	Eğilim top
N		387	387	387	387	387
Normal Parameterler(a,b)	Anlam	3,8973	3,7898	3,7814	3,8599	3,8228
	Std. Sapma	1,16995	1,09746	1,05872	1,13429	1,07630
En Aşırı Farklılıklar	Mutlak	,264	,209	,223	,277	,220
	Pozitif	,173	,135	,125	,157	,137
	Olumsuz	-,264	-,209	-,223	-,277	-,220
Kolmogorov-Smirnov Z		5,203	4,112	4,379	5,444	4,319
Asimptotik Önem (2-kuyruklu)		,000	,000	,000	,000	,000

a: Test dağılımı Normal. b: Verilerden hesaplandı.

Kolmogrow smirnow testi sonucu $p < 0,05$ çıkmış ve ölçek puanları normal dağılıma uygun olmadığı görülmüştür ancak merkezi limit teoremine göre örneklem adedinin belirli bir sayının üzerinde olması durumunda dağılım normal dağılım olarak kabul edilmektedir. Merkezi limit teoremine göre örneklem sayısının $n > 30$ olduğu durumda dağılımın normal dağılıma uygun olduğu varsayılır (Ediz & Kan, 1993, s. 129). Örneklemin sayısı ne kadar fazla olursa, dağılım, normal dağılıma o kadar yaklaşacaktır (Çil, 2005, s. 207). Örneklem sayısı otuz rakamının çok üzerinde olduğu için merkezi limit teoremine göre dağılımın normal olduğu kabul edilmiştir.

SPSS 22 programıyla tüm ölçekler için faktör analizi yapılmıştır. Araştırma sonucunda elde edilen verilerdeki çok sayıda değişkeni azaltmak amacı ile faktör analizi yapılır. Değişkenler arasında bazı ana değişkenler tespit edilir ve diğer değişkenlerin bu belirlenen değişkenlerin hangisi ile ilişkili olduğu belirlenerek aynı özelliği ölçen değişkenlerin bir araya getirilmesi sonucu oluşur (Ural & Kılıç, 2011, s.281). Ölçeklerin geçerliliğini test etmek için oluşturulan ölçüm modellerinin faktör yükleri incelenmiş olup aynı ifadenin birkaç alt faktör altında toplanması nedeni ile iki ifade çıkarılmıştır. 3 alt boyuttan oluşan Girişimcilik Eğilimi Ölçeğindeki “heveslilik” alt boyutundan “Girişimci adayları, asla kamu sektöründe çalışmayı planlamamalıdır.” ve “Kararlılık” alt boyutundan “Gerçekleri zorlayarak sezgiye, hislere ve hayallere dayalı hareket etmeyi tercih ederim.” ifadeleri birden fazla alt boyutta yer alması ve faktör yükleri arasındaki farkın 0,10’dan az olmasından dolayı çıkartılmıştır. Destekler Ölçeğinden ise herhangi bir ifade çıkarılmamıştır.

Tablo 3.4. Ölçekte Yapılan Değişiklikler Tablosu

Ölçekler	İfade Sayısı	Çıkarılan İfade Sayısı	Yapılan Faktör Analiz Türü
Girişimcilik Eğilimi Ölçeği	14	2	Doğrulayıcı Faktör Analizi
Destekler Ölçeği	10	-	Doğrulayıcı Faktör Analizi

Araştırmada kullanılan ölçeklerin güvenilirlik analizi yapılmıştır. Bu analiz için Cronbach's Alpha katsayısı kullanılmıştır. Cronbach's Alpha katsayısının güvenilirlik katsayısı 0-1 arasında değişmekte ve aldığı değer ölçüsünde ölçeğin ne derecede güvenilir olduğu belirlenebilmektedir güvenilirlik aralıkları tablo 3.5'te verilmiştir (Tavşancıl, 2014: 29).

Tablo 3.5. Cronbach's Alpha Katsayısının Güvenirlik Derecesi Tablosu

Güvenirlik Aralığı	Yorumu
0.00-0.40 arasında ise	Güvenilir değil.
0.40 -0.60 arasında ise	Düşük güvenilir.
0.60-0.80 arasında ise	Oldukça güvenilir.
0.80-1.00 arasında ise	Yüksek güvenilir.

Tablo 3.6. Girişimcilik Eğilimi Ölçeğine Ait Faktör Yükleri Tablosu

Faktörler	İfadeler	Faktör Yükleri			Cronbach's Alpha katsayısı
Heveslilik	9	,570			0,935
	10	,551			
	12	,506			
	13	,684			
	Varyans Açıklama Yüzdesi %29,359				
Yenilikçilik	14		,623		0,886
	15		,529		
	16		,522		
	Varyans Açıklama Yüzdesi %27,679				
Kararlılık	17			,449	0,919
	19			,473	
	20			,602	
	21			,798	
	22			,812	
	Varyans Açıklama Yüzdesi %24,296				

KMO=0,979, Bartlett Testi-Ki-Kare: 4773,123, df: 66, Sig:0,000, Toplam varyans açıklama yüzdesi=81,334, Genel Cronbach's Alpha katsayısı=0,969

Ölçekteki maddelerin yük değerleri 0,449 ile 0,812 arasındadır. Döndürme işleminden sonra ölçeğin 3 boyutlu olduğu görülmektedir. Faktörün toplam varyans değeri %81,334'tür. Bartlett's testine bakıldığında p değerinin (sig.) = 0.00<0.05 olması verilerin ilişkili olduğunu ve faktör analizine uygun olduğunu göstermektedir. Çalışmaya bakıldığında Bartlett testinin kabul edilebilir p<0,05 seviyesinin çok altında 0,000 çıkmış olması değişkenler arasındaki ilişkinin güçlü olduğunu göstermektedir. Sonuçlar incelendiğinde, ölçeğin güvenirlik katsayısı 0,969 olarak bulunduğu ve içsel tutarlılıklarının çok iyi olduğu görülmektedir.

Tablo 3.7. Destekler Ölçeğine Ait Faktör Yükleri Tablosu

Ölçek	İfadeler	Faktör Yükleri	Cronbach's Alpha katsayısı
Destekler	23	,896	0,969
	24	,913	
	25	,885	
	26	,885	
	27	,867	
	28	,877	
	29	,884	
	30	,863	
	31	,893	
	32	,895	
Varyans Açıklama Yüzdesi %78,494			

KMO=0,962, Bartlett Testi-Ki-Kare 4371,001, df: 45, Sig:0,000,Toplam varyans açıklama yüzdesi=78,484, Genel Cronbach's Alpha katsayısı=0,969

Ölçekteki maddelerin yük değerleri 0,863 ile 0,913 arasındadır. Döndürme işleminden sonra ölçeğin 1 boyutlu olduğu görülmektedir. Faktörün toplam varyans değeri %78,484'tür. Bartlett's testine bakıldığında p değerinin (sig.) =0.00<0.05 olması verilerin ilişkili olduğunu ve faktör analizine uygun olduğunu göstermektedir. Çalışmaya bakıldığında Bartlett testinin 0,000 gibi yüksek bir oranda bulunmuş olması değişkenler arasındaki ilişkinin güçlü olduğunu göstermektedir. Ölçeğin uygulanabilirliğini ispatlamak amacıyla ölçeğin iç tutarlılık katsayısına yani Cronbach Alfa değerine bakılmıştır. Analiz sonucunda ölçeğin güvenirlik katsayı 0,969 olarak bulunmuştur. Ölçme aracının güvenirliğinin yüksek olduğu söylenebilir. Araştırma kapsamında "destekler ölçeğinin girişimcilik eğilimi üzerine etkisinin" ölçülmesi amacıyla basit korelasyon analizleri, basit doğrusal regresyon analizleri yapılmış, sonuçlar değerlendirilerek araştırma doğrultusunda yorumlanmıştır.

3.5. Elde Edilen Bulguların Değerlendirilmesi

Araştırmaya katılan katılımcıların cinsiyet, yaş, eğitim vb, genel bilgilerine ilişkin sorulara verdikleri cevapların frekans sayıları ve yüzdelik değerleri Tablo 3.8’de verilmiştir.

Tablo 3.8. Katılımcıların Demografik Özellikleri Tablosu

Katılımcıların Demografik Özellikleri		f	%
Cinsiyet	Kadın	229	59,2
	Erkek	158	40,8
	Toplam	387	100,0
Medeni Durum	Bekâr	34	8,8
	Evli	353	91,2
	Toplam	387	100,0
Yaş	40 Yaş ve Altı	119	30,7
	41-50 Yaş	160	41,4
	51 Yaş ve Üzeri	108	27,9
	Toplam	387	100,0
Eğitim Durumları	İlköğretim	239	61,8
	Ortaöğretim	27	7,0
	Lise	78	20,2
	Ön lisans	13	3,4
	Lisans	27	7,0
	Yüksek lisans	3	0,8
	Toplam	387	100,0
Gelir Durumları	Çok düşük	13	3,4
	Düşük	313	80,9
	Orta	53	13,7
	Yüksek	2	0,5
	Çok yüksek	6	1,6
	Toplam	387	100,0

f: Frekans sayısı, %: Yüzdelik değer

Tablo incelendiğinde; araştırmaya katılanların % 59,2’si erkek, % 40,8’inin ise kadın olduğu görülmektedir. % 8,8’i bekâr, % 91,2’si evli olan katılımcıların yaş dağılımına bakıldığında ise; % 30,7’si 40 yaş ve altı, % 41,4’ü 41-50 yaş ve % 27,9’u 51 yaş ve üzeri olduğu gözlemlenmektedir. Katılımcıların eğitim dağılımı incelendiğinde ise % 61,8’i ilköğretim mezunu, % 7’si ortaokul mezunu, % 20,2’si lise mezunu % 3,4’ü ön lisans mezunu, % 7’si lisans mezunu ve % 0,8’i yüksek lisans mezunu oldukları gözlenmiştir. Gelir durumları incelendiğinde ise; % 84,3’sinin düşük ve altı, % 15,7’sinin orta ve üstü olduğu tespit edilmiştir.

Tablo 3.9. Katılımcıların İş Durumu Özelliklerine Göre Dağılımı Tablosu

Değişkenler	Seçenekler	f	%
Çiftçilik süresi	25 yıl ve altı	127	32,8
	26-35 yıl arası	144	37,2
	36 ve üzeri	116	30,0
	Toplam	387	100,0
Çalışmak ya da işini yapmak için bölgeden ayrılma durumu	Evet	211	54,5
	Hayır	176	45,5
	Toplam	387	100,0
Köye dönme durumunda desteklerin etkisi var mı?	Evet	87	22,5
	Hayır	300	77,5
	Toplam	387	100,0

f: Frekans sayısı, %: Yüzdelerik değer

Katılımcıların çiftçilik süreleri incelendiğinde, % 32,8'si 25 yıl ve altı,% 37,2'si 26-35 yıl arası ve % 30'u 36 ve üzeri yıldır çiftçi olduklarını belirtmişlerdir. Katılımcıların "Çalışmak ya da işini yapmak için bölgeden ayrılma durumu" incelendiğinde % 54,5'i evet cevabını verirken % 45,5'i hayır cevabını vermişlerdir. Katılımcılara "Köye dönme durumunda desteklerin etkisi var mı?" sorusu sorulduğunda % 22,5'i evet cevabını verirken % 77,5'i hayır cevabını vermişlerdir.

Tablo 3.10. Aritmetik Ortalamalarda Kullanılan Değerlendirme Aralıkları Tablosu

Sıra	Seçenek	Aralık
1	Kesinlikle Katılmıyorum	1,00-1,80
2	Katılmıyorum	1,81-2,60
3	Kararsızım	2,61-3,40
4	Katılıyorum	3,41-4,20
5	Kesinlikle Katılıyorum	4,21-5,00

Araştırmanın uygulama aşamasında Likert tipi ölçeklendirme kullanılmış ve çok olumsuzdan çok olumluya doğru bir sıralama yapılmıştır (Kesinlikle Katılmıyorum=1, Katılmıyorum=2, Kararsızım=3, Katılıyorum=4 ve Kesinlikle Katılıyorum=5). Ölçek aralıklarının eşit dağıldığı varsayılmıştır. Buna göre aritmetik ortalamalar için kullanılan aralık (En yüksek değer – En düşük değer) / Değer sayısı = (5 – 1) / 5 = 4 / 5 = 0,80 olarak bulunmuştur (Kaplanoğlu, 2014, s. 273).

Tablo 3.11. Ölçek Değerlendirme Puan Aralıkları Tablosu

Seçenekler	Puanlar	Puan Aralığı	Ölçek Değerlendirme
Kesinlikle Katılmıyorum	1	1,00-1,79	Çok düşük
Katılmıyorum	2	1,80-2,59	Düşük
Kararsızım	3	2,60-3,39	Orta
Katılıyorum	4	3,40-4,19	Yüksek
Kesinlikle Katılıyorum	5	4,20-5,00	Çok Yüksek

Kullanılan Likert tipi ölçek 5,00-1,00=4,00'lık bir aralıkta dağılmıştır. Bu aralığın 5'e bölünmesiyle de ölçek kesim düzeyleri belirlenmiştir. Ölçek ifadelerinin değerlendirilmesi de bu kıstaslara göre yapılmıştır (Akçay, 2012, s.168).

Tablo 3.12. Girişimcilik Eğilimi Ölçeğine Ait Betimsel İstatistikler Tablosu

Boyutlar	n	N	Minimum	Maximum	Ortalama	Standart Sapma
Heveslilik	1	387	1,00	5,00	3,98	1,39
	2	387	1,00	5,00	3,92	1,25
	4	387	1,00	5,00	3,88	1,23
	5	387	1,00	5,00	3,81	1,24
Yenilikçilik	1	387	1,00	5,00	3,75	1,23
	2	387	1,00	5,00	3,81	1,21
	3	387	1,00	5,00	3,81	1,22
Kararlılık	1	387	1,00	5,00	3,82	1,19
	3	387	1,00	5,00	3,69	1,24
	4	387	1,00	5,00	3,74	1,23
	5	387	1,00	5,00	3,79	1,22
	6	390	1,00	5,00	3,86	1,22

Katılımcıların Heveslilik alt boyutuna ilişkin ifadelerine verdikleri cevapların ortalamaları incelendiğinde, katılımcıların ifadelerine verdikleri cevapların ortalamalarının 3,81-3,98 puan aralığında ve 'yüksek' ölçek değerlendirme aralığında olduğu tespit edilmiştir. Heveslilik alt boyutuna ilişkin ifadelerine verilen cevapların ortalamaları incelendiğinde ilk sırada 3,98 ortalama puan ile "Girişimci adayları, kendi işlerini kurmak için gerekli fırsatları yaratma yeteneğine sahiptirler." ifadesi yer alırken, 3,81 ortalama ile en az katılım "Girişimci adayları, asla özel sektörde çalışmayı planlamamalıdır." ifadesi yer almaktadır.

Katılımcıların yenilikçilik alt boyutuna ilişkin ifadelerine verdikleri cevapların ortalamaları incelendiğinde, katılımcıların ifadelerine verdikleri cevapların ortalamalarının 3,75-3,81 puan aralığında ve 'yüksek' ölçek değerlendirme aralığında olduğu tespit edilmiştir. Yenilikçilik alt boyutuna ilişkin ifadelerine verilen cevapların ortalamaları incelendiğinde ilk sırada 3,81 ortalama puan ile "Çok çalışan, sürekli hedef büyüten bir kişiliğe sahip olmak isterim." ve "Sosyal yaşamı, iş yaşamını, eğlenceyi dengeli bir şekilde yaşayan bir kişiliğe sahip olmak isterim." ifadeleri yer alırken, 3,75 ortalama ile en az katılım "Bir işin fırsatlar sunması; emniyetli ve garantili olmasından daha önemlidir." ifadesi yer almaktadır.

Katılımcıların kararlılık alt boyutuna ilişkin ifadelerle verdikleri cevapların ortalamaları incelendiğinde, katılımcıların ifadelerle verdikleri cevapların ortalamalarının 3,69-3,86 puan aralığında ve ‘yüksek’ ölçek değerlendirme aralığında olduğu tespit edilmiştir. Kararlılık alt boyutuna ilişkin ifadelerle verilen cevapların ortalamaları incelendiğinde ilk sırada 3,86 ortalama puan ile “Kariyerim için gerekli olsa dahi önceliklerimden vazgeçmem.” ifadesi yer alırken, 3,69 ortalama ile en az katılım “İnanmışım bir konuda çoğunluğun eğilimine uymayarak negatif bir değerlendirmeye maruz kalma pahasına karar veririm.” ifadesi yer almaktadır.

Tablo 3.13. Destek Ölçeğine Ait Betimsel İstatistikler Tablosu

Ölçek	n	N	Minimum	Maximum	Ortalama	Standart Sapma
	1	387	1,00	5,00	3,78	1,50
	2	387	1,00	5,00	4,03	1,28
	3	387	1,00	5,00	3,97	1,26
	4	387	1,00	5,00	3,94	1,18
	5	387	1,00	5,00	3,91	1,18
	6	387	1,00	5,00	3,87	1,21
	7	387	1,00	5,00	3,78	1,50
	8	387	1,00	5,00	3,95	1,17
	9	387	1,00	5,00	3,94	1,19
	10	387	1,00	5,00	3,64	1,44

Katılımcıların Destek ölçeğine ilişkin ifadelerle verdikleri cevapların ortalamaları incelendiğinde, katılımcıların ifadelerle verdikleri cevapların ortalamalarının 3,78-4,03 puan aralığında ve ‘yüksek’ ölçek değerlendirme aralığında olduğu tespit edilmiştir. Destek faktörüne ilişkin ifadelerle verilen cevapların ortalamaları incelendiğinde ilk sırada 4,03 ortalama puan ile “Tarımsal destekler, girişimci olma yolundaki düşüncelerimi olumlu yönde etkiledi.” İfadesi yer alırken, 3,78 ortalama ile en az katılım “Tarımsal destekler, girişimde bulunma konusunda beni olumsuz etkiledi.” ifadesi yer almaktadır.

Araştırma modeline uygun olarak oluşturulan hipotezler ve hipotezlerin test edildiği analiz sonuçları şu şekildedir;

H₁: Konya Büyükşehir Belediyesi tarafından sağlanan çilek desteğinin, kırsal bölgelerde girişimcilik eğilimine olumlu etkisi vardır.

Tablo 3.14. H₁ Hipotezi Regresyon Tablosu

Model		Standartlanmamış Katsayılar		Standartlaştırılmış Katsayılar	t	Önem.	Varyans Analizi		R
		B	Std. Hata	Beta			F	Önem.	
1	(Sabit) Destek	1,407 ,885	,070 ,017	,933	5,796 50,753	,000 ,000	2575,837	,000(a)	,933

Not; $r^2 = ,933$; Düz $r^2 = 0,870$ $F_{(1,385)} = 2575,837 < .01$ r ; Korelasyon katsayısı

Basit korelasyon testi aracılığıyla yerel yönetim tarafından sağlanan çilek desteği ile girişimcilik eğilimi arasında anlamlı ve pozitif bir ilişki olup olmadığı test edilmiştir. Analiz sonuçlarına bakarak destek ölçeği ile girişimcilik eğilimi arasında anlamlı pozitif yönlü bir ilişkinin olduğu söylenebilir ($r(387) = ,933$ $p < 0,01$).

Basit doğrusal regresyon analizi ile yerel yönetim tarafından sağlanan çilek desteğinin girişimcilik eğilimi üzerine etkisi incelenmiştir. Basit doğrusal regresyon analizi sonuçları istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur ($F(1,385) = 2575,837 < .01$). Değişkenler arasındaki basit doğrusal ilişkinin regresyon denklemi Girişimcilik eğilimi = $1,407 + 0,885$ (destek) şeklindedir. Analiz sonucu düzeltilmiş r^2 değeri $0,870$ 'tir. Bu değer yerel yönetim tarafından sağlanan desteğin kişilerdeki girişimcilik eğiliminde %87'lik bir artışa neden olduğunu ifade etmektedir. Analiz sonuçları değişkenler arasında pozitif bir ilişkinin olduğunu yani H₁ hipotezinin kabul edildiğini göstermektedir.

Elde edilen bulgular daha önce Bayram (2014), Yıldız (2018), Örenç (2019), Erçelik (2019) ve Kılıç (2020) tarafından gerçekleştirilen ve girişimcilik eğitiminin girişimcilik eğilimine etkisinin araştırıldığı çalışmalarla sonuç yönüyle benzerlik göstermekte yani çilek desteğinin kişilerde girişimcilik eğilimini artırdığı sonucuna ulaşılmaktadır. Fakat Öztemel (2019) tarafından gerçekleştirilen çalışmada girişimcilik eğitiminin girişimcilik eğilimine pozitif bir etkisinin olmadığı sonucuna ulaşılmış ve sonuçları yönüyle ayrılmıştır.

H_{1a}: Konya Büyükşehir Belediyesi tarafından sağlanan çilek desteğinin, kişinin girişimciliğe yönelik heveslilik eğilimini pozitif ve anlamlı yönde etkiler.

Tablo 3.15. H_{1a} Hipotezi Regresyon Tablosu

Model		Standartlanmamış Katsayılar		Standartlaştırılmış Katsayılar	t	Önem.	Varyans Analizi		R
		B	Std. Hata	Beta			F	Önem.	
1	(Sabit) Destek	,229	,082	,921	2,782	,006	2167,284	,000(a)	,921
		,950	,020		46,554	,000			

Not; $r^2 = ,921$; Düz $r^2 = 0,849$ $F_{(1,385)} = 2167,284 < .01$ r; Korelasyon katsayısı

Basit korelasyon testi aracılığıyla yerel yönetim tarafından sağlanan çilek desteği ile girişimcilik eğiliminin alt boyutu olan heveslilik arasında anlamlı ve pozitif bir ilişki olup olmadığı test edilmiştir. Analiz sonuçlarına bakarak destek ölçeği ile girişimcilik eğilimi alt boyutu olan heveslilik arasında anlamlı pozitif yönlü bir ilişkinin olduğu söylenebilir ($r(387) = ,921$ $p < 0,01$).

Basit doğrusal regresyon analizi ile yerel yönetim tarafından sağlanan çilek desteğinin girişimcilik eğilimi alt boyutu olan heveslilik üzerine etkisi incelenmiştir. Basit doğrusal regresyon analizi sonuçları istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur ($F_{(1,385)} = 2167,824 < .01$). Değişkenler arasındaki basit doğrusal ilişkinin regresyon denklemi Girişimcilik eğilimi alt boyutu heveslilik = $0,229 + 0,950$ (destek) şeklindedir. Analiz sonucu düzeltilmiş r^2 değeri $0,849$ 'tır. Bu değer yerel yönetim tarafından sağlanan desteğin kişilerdeki girişimcilik eğiliminin alt boyutu olan heveslilikte %84,9'luk bir artışa neden olduğunu ifade etmektedir. Analiz sonuçları değişkenler arasında pozitif bir ilişkinin olduğunu yani H_{1a} hipotezinin kabul edildiğini göstermektedir.

Elde edilen bulgular daha önce Bayram (2014), Öztemel (2019), Erçelik (2019) ve Kılıç (2020) tarafından gerçekleştirilen ve girişimcilik eğitiminin girişimcilik eğilimi alt faktörlerinden hevesliliğe etkisinin araştırıldığı çalışmalarla sonuç yönüyle benzerlik göstermekte yani çilek desteğinin kişilerde girişimciliğe karşı hevesliliği artırdığı sonucuna ulaşılmaktadır.

H_{1b}: Konya Büyükşehir Belediyesi tarafından sağlanan çilek desteğinin, kişinin yenilikçilik eğilimini pozitif ve anlamlı yönde etkiler.

Tablo 3.16. H_{1b} Hipotezi Regresyon Tablosu

Model		Standartlanmamış Katsayılar		Standartlaştırılmış Katsayılar	t	Önem.	Varyans Analizi		R
		B	Std. Hata	Beta			F	Önem.	
1	(Sabit)	,449	,089	,894	5,066	,006	1541,122	,000(a)	,894
	Destek	,865	,022		39,257	,000			

Not; $r^2 = ,894$; Düz $r^2 = 0,800$ $F_{(1,385)} = 1541,122 < .01$ r; Korelasyon katsayısı

Basit korelasyon testi aracılığıyla yerel yönetim tarafından sağlanan çilek desteği ile girişimcilik eğiliminin alt boyutu olan yenilikçilik arasında anlamlı ve pozitif bir ilişki olup olmadığı test edilmiştir. Analiz sonuçlarına bakarak destek ölçeği ile girişimcilik eğilimi alt boyutu olan heveslilik arasında anlamlı pozitif yönlü bir ilişkinin olduğu söylenebilir ($r(387) = ,894$ $p < 0,01$).

Basit doğrusal regresyon analizi ile yerel yönetim tarafından sağlanan çilek desteğinin girişimcilik eğilimi alt boyutu olan yenilikçilik üzerine etkisi incelenmiştir. Basit doğrusal regresyon analizi sonuçları istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur ($F(1,385) = 1541,122 < .01$). Değişkenler arasındaki basit doğrusal ilişkinin regresyon denklemi Girişimcilik eğilimi alt boyutu yenilikçilik = $0,229 + 0,950$ (destek) şeklindedir. Analiz sonucu düzeltilmiş r^2 değeri $0,800$ 'dür. Bu değer yerel yönetim tarafından sağlanan desteğin kişilerdeki girişimcilik eğiliminin alt boyutu olan yenilikçilikte %80'lik bir artışa neden olduğunu ifade etmektedir. Analiz sonuçları değişkenler arasında pozitif bir ilişkinin olduğunu yani H_{1b} hipotezinin kabul edildiğini göstermektedir.

Elde edilen bulgular daha önce Öztemel (2019), Erçelik (2019) ve Kılıç (2020) tarafından gerçekleştirilen ve girişimcilik eğitiminin girişimcilik eğilimi alt faktörlerinden yenilikçiliğe etkisinin araştırıldığı çalışmalarla sonuç yönüyle benzerlik göstermekte yani çilek desteğinin kişilerde girişimciliğe karşı yenilikçiliği artırdığı sonucuna ulaşılmaktadır. Fakat Bayram (2014) ve Yüceol (2018) tarafından gerçekleştirilen çalışmalarda girişimcilik eğitiminin yenilikçiliğe pozitif bir etkisinin olmadığı sonucuna ulaşılmış ve sonuçları yönüyle ayrılmıştır.

H_{1c}: Konya Büyükşehir Belediyesi tarafından sağlanan çilek desteğinin, kişinin kararlılık eğilimini pozitif ve anlamlı yönde etkiler.

Tablo 3.17. H_{1c} Hipotezi Regresyon Tablosu

Model		Standartlanmamış Katsayılar		Standartlaştırılmış Katsayılar	t	Önem.	Varyans Analizi		R
		B	Std. Hata	Beta			F	Önem.	
1	(Sabit)	,542	,084	,899	6,472	,000	1624,100	,000(a)	
	Destek	,839	,021		40,300	,000			

Not; $r^2 = ,899$; Düz $r^2 = 0,808$ $F_{(1,385)} = 1624,100 < .01$ r; Korelasyon katsayısı

Basit korelasyon testi aracılığıyla yerel yönetim tarafından sağlanan çilek desteği ile girişimcilik eğiliminin alt boyutu olan kararlılık arasında anlamlı ve pozitif bir ilişki olup olmadığı test edilmiştir. Analiz sonuçlarına bakarak destek ölçeği ile girişimcilik eğilimi alt boyutu olan kararlılık arasında anlamlı pozitif yönlü bir ilişkinin olduğu söylenebilir ($r(387) = ,899$ $p < 0,01$).

Basit doğrusal regresyon analizi ile yerel yönetim tarafından sağlanan çilek desteğinin girişimcilik eğilimi alt boyutu olan kararlılık üzerine etkisi incelenmiştir. Basit doğrusal regresyon analizi sonuçları istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur ($F(1,385) = 1624,100 < .01$). Değişkenler arasındaki basit doğrusal ilişkinin regresyon denklemi Girişimcilik eğilimi alt boyutu kararlılık = $0,229 + 0,950$ (destek) şeklindedir. Analiz sonucu düzeltilmiş r^2 değeri $0,808$ 'dir. Bu değer yerel yönetim tarafından sağlanan desteğin kişilerdeki girişimcilik eğiliminin alt boyutu olan kararlılıkta %80,8'lik bir artışa neden olduğunu ifade etmektedir. Analiz sonuçları değişkenler arasında pozitif bir ilişkinin olduğunu yani H_{1c} hipotezinin kabul edildiğini göstermektedir.

Elde edilen bulgular daha önce Erçelik (2019) ve Kılıç (2020) tarafından gerçekleştirilen ve girişimcilik eğitiminin girişimcilik eğilimi alt faktörlerinden kararlılığa etkisinin araştırıldığı çalışmalarla sonuç yönüyle benzerlik göstermekte yani çilek desteğinin kişilerde girişimciliğe karşı kararlılığı artırdığı sonucuna ulaşılmaktadır. Fakat Bayram (2014) tarafından gerçekleştirilen çalışmada girişimcilik eğitiminin kararlılığa pozitif bir etkisinin olmadığı sonucuna ulaşılmış ve sonuçları yönüyle ayırmıştır.

3.6. Bu Alanda Gerçekleştirilmiş Çalışmalar ve Tartışma

Alan taramasında, yerel yönetim desteklerinin girişimciliğin gelişmesine etkisinin ele alındığı çalışmalara rastlanmamıştır. Bunun yanında girişimciliğin gelişmesine etki eden çalışmalar araştırıldığı zaman ise eğitimi temel değişken olarak ele alan çalışmaların ağırlıklı olduğu görülmüştür. YÖKTEZ veri tabanında girişimciliğe etki eden çalışmalardan 8 araştırma KOSGEB eğitimlerini, 2 araştırma İŞKUR eğitimlerini, 1 araştırma üniversitede alınan girişimcilik eğitimini ve 1 çalışmada da lisede verilen pazarlama eğitiminin girişimciliğe etkisinin araştırıldığı görülmüştür. Bunun yanında bir çalışmada da mikro kredinin kadın girişimciliğine etkisi araştırılmıştır. Söz konusu araştırmalardan bir kısmı ile ilgili detaylı bilgiler aşağıda ayrıntılanmıştır.

Bayram (2014) gerçekleştirmiş olduğu çalışmada, 2014 yılı içerisinde KOSGEB tarafından İstanbul'da düzenlenen eğitimlere katılan 255 kişiye anket uygulamıştır. 255 kişinin girişimcilik eğitime yönelik tutumları ve girişimcilik eğilimleri arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Araştırmasında katılımcıların eğitime karşı tutumlarını olumlu, girişimciliğe olan eğilimlerin düzeyini orta olarak tespit etmiştir. Eğitimlerin girişimcilik eğilimine etkisi Girişimcilik Eğilimi boyutu ve heveslilik, yenilikçilik, kararlılık, işgören olmama alt boyutları incelenmiştir. Eğitimin kişilerde girişimcilik eğilimi ve alt boyutlardan heveslilik ile işgören olmamaya pozitif yönde etki ettiğini tespit etmiştir. Yenilikçilik ve kararlılık alt boyutlarında ise olumlu etkisinin olmadığını tespit etmiştir (Bayram, 2014).

Yüceol (2018) gerçekleştirmiş olduğu çalışmasında KOSGEB uzmanlarınca 2017 – 2018 eğitim ve öğretim dönemi içerisinde farklı kurum ve kuruluşlarda uygulamalı girişimcilik eğitimi verilen 250 kişiyi hedef kitle olarak tespit etmiştir. Tespit edilen 250 kişiden 202 kişi anket formlarını doldurmuş ve analiz edilebilmiştir. Girişimcilik eğitiminin kendine güven, risk alma, yenilikçilik, başarıya ihtiyacı, kontrol odağı ve belirsizliğe karşı toleransa etkisi araştırılmıştır. Araştırmasının hipotezlerini verilen eğitimin risk alma, kendine güven, yenilikçilik, başarıya ihtiyacı, kontrol odağı ve belirsizliğe tolerans boyutlarında artışa neden olduğu üzerine kurgulamış risk alma, kendine güven, kontrol odağı ve belirsizliğe

tolerans boyutlarındaki hipotezleri doğrulanırken yenilikçilik ve başarıma ihtiyacı boyutlarında hipotezleri reddedilmiştir (Yüceol, 2018).

Yıldız (2018) araştırmasının ana amacının mamul mal geliştirme potansiyeli yüksek makine mühendisliği ve biyomühendislik öğrencilerinin alacağı girişimcilik eğitiminin girişimcilik eğilimine olumlu bir etkisinin olup olmayacağını araştırılması olarak belirtmiştir. Bu amaçla 2016 yılında Kars ilinde KOSGEB'in girişimcilik eğitimini alan 81 adet mühendis adayı üzerinde araştırma yapmış ve yapılan araştırma sonucunda, eğitimin makine mühendisi ve biyomühendis adaylarının girişimcilik eğilimlerine pozitif yönde etki ettiğini tespit etmiştir (Yıldız, 2018).

KOSGEB'in girişimcilik eğitiminin girişimcilik eğilimine etkisini inceleyen bir diğer çalışmada Öztemel (2019) Gaziantep ilinde eğitim alan 367 girişimci adayını hedef kitle olarak belirlemiştir. Çalışmasında anket ile sorulan sorulara verilen cevapların analizinde girişimcilik eğitiminin, girişimcilik eğilimi, işgören olmama, yeni bir iş kurma, heveslilik ve yenilikçilik 'e etkisinin olup olmadığını araştırmıştır. Çalışmasının sonunda girişimcilik eğitiminin girişimcilik eğilimine ve işgören olmama boyutlarına pozitif yönde bir katkısının olmadığını tespit etmiştir. Ayrıca yeni bir iş kurma, heveslilik ve yenilikçilik boyutlarına ise pozitif yönde etkisinin olduğunu tespit etmiştir (Öztemel, 2019).

Erçelik (2019) doktora tezi olarak gerçekleştirmiş olduğu çalışmasında yine KOSGEB girişimcilik eğitiminin girişimcilik üzerindeki rolünü araştırmıştır. Araştırmasının evrenini 2017 – 2018 yılları arasında Türkiye genelinde KOSGEB eğitimi alan 426.302 girişimci adayını oluşturmaktadır. Bu kişiler arasında tesadüfi örneklem yöntemi ile tespit ettiği 670 kişiye üç anketi göndermiş ve 640 kişi her üç anketi de doldurarak cevap vermiştir. Tesadüfi olarak tespit edilen iller alfabetik olarak Ankara, Bitlis, Bolu, Gaziantep, İstanbul ve İzmir olmak üzere 6 ildir. Araştırmacı çalışmasını üç aşamada gerçekleştirmiştir. İlk aşamasında kurstan önce anket çalışmasını gerçekleştirmiş, ikinci aşamasını kursun ardından gerçekleştirmiş ve son aşamasını da kurs bitiminden 6 ay ila 1 yıl arasında bir sürede gerçekleştirmiştir. Araştırmacı elde ettiği veriler ışığında şu tespiti yapmıştır; girişimcilik eğitiminin, girişimcilik eğilimi ve alt boyutları olan heveslilik,

yenilikçilik, kararlılık, işgören olmama ve girişimciliğe yönelik tutumu farklılaştırdığı pozitif etki ettiği sonucuna ulaşılmıştır (Erçelik, 2019).

Kılıç (2020) doktora çalışması için gerçekleştirmiş olduğu araştırmasında 2017 yılında KOSGEB'in İzmir ve Manisa illerindeki 385 girişimci adayına yönelik olarak düzenlediği girişimcilik eğitiminin, girişimcilik eğilimi ve alt boyutları olan heveslilik, yenilikçilik, kararlılık ve işgören olmamaya etkisini ölçmüştür. Bu ölçüm için Erçelik'in yaptığı gibi eğitim öncesi ve sonrası uyguladığı anketin sonuçlarını kullanmıştır. Kılıç çalışmasının sonunda girişimcilik eğiliminin erkeklerde tüm boyutlarda daha yüksek olduğu ve eğitim düzeyi düşük olanlarda da girişimcilik eğiliminin daha yüksek olduğu sonucuna varmıştır. Girişimcilik eğitiminin girişimcilik eğilimine ve alt boyutları olan heveslilik, yenilikçilik, kararlılık ve işgören olmamayı pozitif yönde etkilediği sonucuna varmıştır.

Örenç (2019) görüşme tekniği kullandığı çalışmasında 10 kadın ve 5 erkek olmak üzere 15 kişi ile mülakat yapmıştır. Mülakat yaptığı bu kişiler Çanakkale'de İŞKUR eğitimlerine katılmış ve başarı göstererek KOSGEB desteklerinden yararlanmış girişimcilerden oluşmaktadır. Araştırmacı elde ettiği bulguları aktardıktan sonra sonuç kısmında şunları ifade etmiştir; istihdamın korunması ve artırılması ön kabulü ile verilen eğitimin beklenildiği gibi istihdamın artırılmasında katkısı olmuştur. Kişi kendi girişimini başlatarak hem kendi istihdamını sağlamış hem de yeni istihdam fırsatları ortaya koyabilmiştir. Araştırmacı bir diğer katkının girişimciliğin gelişmesi yönünde olduğunu ileri sürmektedir. Bunun ise desteklerden yararlanan kişilerin kendi hedeflerini gerçekleştirme imkânı bularak girişimci olma fırsatı yakalamaları olarak belirtmektedir. Bu yolla girişimciliğin gelişmesi cinsiyet temelinde ise özellikle kadın girişimciliğinin gelişmesine katkı sağladığını ileri sürmektedir (Örenç, 2019).

Bu çalışmayı diğer araştırmalardan ayıran en önemli husus tarımsal desteklerin girişimcilik eğilimine olan etkisinin araştırılmasıdır. Tarımsal desteklerin heveslilik, yenilikçilik ve kararlılık alt boyutları ile girişimcilik eğilimine pozitif yönde etki ettiği ortaya çıkmıştır. Yüceol (2018), Yıldız (2018), Öztemel (2019), Örenç (2019), Erçelik (2019) ve Kılıç (2020) araştırmalarında her ne kadar eğitimin girişimcilik eğilimine etkisi araştırılmış olsa da girişimciliğe etkisi olması açısından olumlu yani

aynı sonuçlara ulaşmışlardır. Bayram (2014) çalışmasında ise diğer çalışmaların aksine eğitimin girişimcilik eğilimine etkisinin zayıf olduğu bulgusuna ulaşmıştır.

Girişimcilik eğiliminin alt boyutları yönüyle ise; heveslilik alt boyutu ile Bayram (2014), Öztemel (2019), Erçelik (2019) ve Kılıç (2020) tarafından gerçekleştirilen çalışmalarla sonuç yönüyle benzerlik göstermektedir. Yenilikçilik alt boyutu ile Öztemel (2019), Erçelik (2019) ve Kılıç (2020) tarafından gerçekleştirilen çalışmalarla sonuç yönüyle benzerlik göstermekte fakat Bayram (2014) ve Yüceol (2018) tarafından gerçekleştirilen çalışmalarla sonuçları yönüyle ayrılmaktadır. Kararlılık alt boyut ile Erçelik (2019) ve Kılıç (2020) tarafından gerçekleştirilen çalışmalarla sonuç yönüyle benzerlik göstermekte fakat Bayram (2014) tarafından gerçekleştirilen çalışmayla sonuçları yönüyle ayrılmaktadır.

3.7. Sonuç ve Öneriler

3.7.1. Sonuç

Genel adıyla yerel yönetimler özelde çalışmaya esas olarak incelenen kurum olarak ise belediyeler, nüfus, toprak, sanayi, tarım ve hizmet üretimi gibi alanlardaki farklı büyüklüklere sahip yerlerde yaşayan insanların yaygın, müşterek ve yerel ihtiyaçlarını karşılamak için hukuksal yapı içerisinde teşekkül ettirilmiş anayasal kuruluşlar. Belediyeler merkezi yönetimin devrettiği bazı görevleri üstlenmiştir. Bu görevleri yürütmek için de ayrı bir bütçe ve malvarlığına sahiptirler (Poyraz, 2017, s.136-146). Tarım, merkezi yönetimin hem kendisinin ilgilendiği hem de kısmen devrettiği görev alanlarından bir tanesidir. 2004 yılı Temmuz ayında yürürlüğe giren 5216 Sayılı Büyükşehir Belediyesi Kanunu il ve ilçe belediyelerine tarım alanlarının korunması görevini verirken ek fıkra ile tarım ve hayvancılık faaliyetlerini destekleyebilecekleri yönünde belediyelerin önünü açmıştır (5216 Sayılı Büyükşehir Belediyesi Kanunu, 2012). Yerel yönetimler incelendiği zaman destekleme faaliyet başlıkları genel olarak altyapı, üstyapı, makine, teçhizat, eğitim, tohum, fide ve fidan'dan oluştuğu görülmüştür. Çalışmada ise kanuni dayanağa sahip tarımsal desteklerin, çiftçilerde girişimcilik eğilimini artırıp artırmadığı incelenmiştir. Bunun

için ana hipotez ve alt hipotezler oluşturulmuştur. Bu hipotezlerin analizi neticesinde hipotezlerle ilgili şu sonuçlara ulaşılmıştır.

Araştırmanın ana hipotezi olan “**H₁**: Konya Büyükşehir Belediyesi tarafından sağlanan çilek desteğinin, kırsal bölgelerde girişimcilik eğilimine olumlu etkisi vardır.” basit korelasyon ve regresyon analizleri ile test edilmiştir. Basit korelasyon analizi sonunda yerel yönetim tarafından sağlanan çilek desteği ile girişimcilik eğilimi arasında anlamlı ve pozitif bir ilişkinin olduğu belirlenmiştir. Basit doğrusal regresyon analizi sonunda ise çilek desteğinin kişilerdeki girişimcilik eğiliminde %87’lik bir artışa neden olduğu ortaya çıkmış yani H₁ hipotezinin kabulü yönünde bir sonuçla karşılaşılmıştır.

Araştırmanın alt hipotezlerinden olan “**H_{1a}**: Konya Büyükşehir Belediyesi tarafından sağlanan çilek desteğinin, kişinin girişimciliğe yönelik heveslilik eğilimini pozitif yönde etkiler.” basit korelasyon ve regresyon analizleri ile test edilmiştir. Basit korelasyon analizi sonunda yerel yönetim tarafından sağlanan çilek desteği ile girişimcilik eğiliminin alt boyutu olan heveslilik arasında anlamlı ve pozitif bir ilişkinin olduğu belirlenmiştir. Basit doğrusal regresyon analizi sonunda ise yerel yönetim tarafından sağlanan çilek desteğinin kişilerdeki girişimcilik eğiliminin alt boyutu olan heveslilikte %84,9’luk bir artışa neden olduğu ortaya çıkmış yani H_{1a} hipotezinin kabulü yönünde bir sonuçla karşılaşılmıştır.

Araştırmanın alt hipotezlerinden olan “**H_{1b}**: Konya Büyükşehir Belediyesi tarafından sağlanan çilek desteğinin, kişinin yenilikçilik eğilimini pozitif yönde etkiler.” basit korelasyon ve regresyon analizleri ile test edilmiştir. Basit korelasyon analizi sonunda yerel yönetim tarafından sağlanan çilek desteği ile girişimcilik eğiliminin alt boyutu olan yenilikçilik arasında anlamlı ve pozitif bir ilişkinin olduğu belirlenmiştir. Basit doğrusal regresyon analizi sonunda ise yerel yönetim tarafından sağlanan çilek desteğinin kişilerdeki girişimcilik eğiliminin alt boyutu olan yenilikçilikte %80’lik bir artışa neden olduğu ortaya çıkmış yani H_{1b} hipotezinin kabulü yönünde bir sonuçla karşılaşılmıştır.

Araştırmanın alt hipotezlerinden olan “**H_{1c}**: Konya Büyükşehir Belediyesi tarafından sağlanan çilek desteğinin, kişinin kararlılık eğilimini pozitif yönde etkiler.” basit korelasyon ve regresyon analizleri ile test edilmiştir. Basit korelasyon analizi sonunda yerel yönetim tarafından sağlanan çilek desteği ile girişimcilik

eğiliminin alt boyutu olan kararlılık arasında anlamlı ve pozitif bir ilişkinin olduğu belirlenmiştir. Basit doğrusal regresyon analizi sonunda ise yerel yönetim tarafından sağlanan çilek desteğinin kişilerdeki girişimcilik eğiliminin alt boyutu olan kararlılıkta %80,8'lik bir artışa neden olduğu ortaya çıkmış yani H_{1c} hipotezinin kabulü yönünde bir sonuçla karşılaşılmıştır.

Çalışmanın amacı çilek fidesi desteğinin girişimcilik eğilimine etkisini araştırmak ve bu yolla yerel yönetim gibi bu alanın en önemli taraflarının ilgisinin artırılmasını sağlayarak ülkenin topraklarının daha verimli şekilde kullanılmasına vesile olmaktır. Tarafların ilgisinin artırılması ile tarımsal ürün miktarının artırılması, vatandaşların daha kaliteli ürünü daha uygun fiyatla alabilmesinin sağlanacağı düşünülmektedir. Fiyat istikrarına da katkı sağlayacağı değerlendirilen bu yapının bireysel girişim kültürünün zenginleşmesini beraberinde getirecek ve dolaylı olarak genel kalkınma, ülke refahının artması gibi sonuçlarına da olumlu yönde etkisinin gözlemlenebileceği düşünülmektedir. Bu çalışmanın neticesinde şu sonuca ulaşılmıştır. 5216 Sayılı Büyükşehir Belediyesi Kanunuyla yerel yönetimlere verilen tarım ve hayvancılık alanında her türlü destekle bulunabilirler görevi, çilek desteğinden yararlananlar açısından girişimcilik eğilimini ve bu eğilimin heveslilik, yenilikçilik ve kararlılık alt boyutlarını farklı şiddetlerde ama tamamını pozitif yönde etkilemiştir.

3.7.2. Öneriler

Çalışmada elde edilen verilerin analizleri neticesinde ortaya çıkan sonuç doğrultusunda yerel yönetimler, çiftçiler ve akademisyenler gibi bu alanın muhatapları açısından yararlı kullanılabilir sonuçlar üretildiği düşünülmektedir. Bu alanların muhatapları olduğu düşünülen taraflar açısından çeşitli çıkarımlar yapılmış ve bu çıkarımlar aşağıda detaylandırılmıştır.

Yerel Yönetimler Açısından

Bu çalışmada görüldüğü gibi yerel yönetimlerin sağladığı çilek fidesi desteği girişimci olma düşüncesini olumlu yönde etkilemektedir. Şehirde üretim yapan çiftçilerin üretim alanlarına göre desteklenmeleri gerektiğidir.

- Tarımsal destekler fide, fidan ve tohum gibi doğrudan üretimi yapılan tarımsal ürünler olmakla birlikte makine ve teçhizat gibi üretim malzemesi destekleri ile de çeşitlendirilebilir.
- Yerel yönetimler destek sağlarken ülkenin tarımsal tüketim ihtiyacını ve ihracat yapma olasılığını göz önünde bulundurarak yapabilir.
- Araştırma ve geliştirme temelli destekler sağlanabilir. Bu destekler için de şehrin üniversiteleri ile işbirliği yapılabilir.
- Katma değeri yüksek ürünlerin üretiminin teşvik edilmesi yoluyla hem ülkenin hem de çiftçilerin gelirlerinin artması sağlanabilir.
- Şehrin coğrafi ve iklim şartlarını dikkate alan destekleme yöntemi benimsenebilir. Bu yöntem benimsendiği takdirde sürdürülebilir şehir yönetimi anlayışı ile uyumlu davranarak doğal kaynakların akılcı bir şekilde kullanımı sağlanabilir.
- Yüksek gelir getiren ihracata yönelik üretim alanları tespit edilerek bu bölgelerin gelişiminin sağlanması için teşvik ve destek programı oluşturulabilir.

Çiftçiler Açısından

Çalışma çiftçilerin desteklerden faydalandığını ve bu faydaların dolaylı olarak bütün şehre katkı sağladığı görülmektedir. Çiftçiler yerel yönetimlerden elde ettikleri desteklerin oranını artırılması için yollar arayabilirler ve desteklerin çeşitlenmesini talep edebilirler.

- Çiftçiler ziraat odaları ve üretici birlikleri aracılığı ile desteklerin oranını artırabilir, destek türlerini çeşitlendirebilirler.
- Bireysel olarak elde edemeyecekleri bilgi birikimine yerel yönetimlerin aracılığı ile üniversite, araştırma enstitüsü, Ar-Ge laboratuvarları gibi kurumlardan temin edilmesi yolunu kullanabilirler.

Araştırmacılar Açısından

Çalışma Konya Büyükşehir sınırları içerisinde ve ilek fidesi desteği ile sınırlı olarak girişimcilik düşüncesine katkısı bağlamında yapılmıştır. Bu alanda farklı disiplinlere ait farklı değişkenleri ölçebilecek araştırmalar yapılabilir.

- Desteklerin sosyolojik etkisi ölçülebilir.
- Verimli ama küçüklüğü, yerleşimin bitmesi sebebiyle ekimin yapılmadığı gibi sebeplerle atıl kalan arazilerin bu vesile ile üretime dâhil edilip edilemeyeceği araştırılabilir.
- Farklı rnlerin çeşitli bölgelerde ekilmesi için toprak analizi de yapılarak destekler verilebilir.

KAYNAKÇA

- Abay, C., Türkekul, B., Ören, M. N., Gürer, B., & Özalp, B. (2017). Türkiye’ de Üreticilerin Tarımsal Desteklerden Faydalanma Durumu Üzerine İnceleme. *Balkan and Near Eastern Journal of Social Sciences*, 03(01), 130–136.
- Acar, F., & Eser, L. Y. (2020). Türkiye ve Avrupa Birliği’nde Tarımsal Mali Desteklerin Karşılaştırılması. *Küresel İktisat ve İşletme Çalışmaları Dergisi*, 9(18), 163–183.
- Acar, M., & Bulut, E. (2009). Türkiye’de ve Dünyada Tarımsal Destekleme Politikalarında Son Gelişmeler. *Sosyal Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, 9(17), 1–19.
- Acar, M. H. (2021). Malatya Büyükşehir Belediyesi Tarımsal Destekleme Projeleri Sunumu. *30 Büyükşehir Yerel Yönetimler ve Tarım Çalıştayı*, 614–689.
- Adıgüzel, Ş. (2012). 6360 Sayılı Yasa’ nın Türkiye’nin Yerel Yönetim Dizgesi Üzerine Etkileri: Eleştirel Bir Değerlendirme. *Toplum ve Demokrasi*, 6(13–14), 153–176.
- Ağca, V., & Yörük, D. (2006). Bağımsız Girişimcilik Ve İç Girişimcilik Arasındaki Farklar: Kavramsal Bir Çerçeve. *Afyon Kocatepe Üniversitesi İİBF Dergisi*, 8(2), 155–173.
- Akça, S. (2021). Balıkesir Büyükşehir Belediyesi Tarımsal Destekleme Projeleri Sunumu. *30 Büyükşehir Yerel Yönetimler ve Tarım Çalıştayı*, 75–192.
- Akçay, S. (2012). Kamu Sektöründe İç Denetimin Etkinliğinin Ölçülmesi Ve Belediyeler Üzerinde Bir Çalışma. Doktora Tezi. Kütahya, Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimle Enstitüsü.
- Akkoyunlu, P. F. (2014). Kamu İşletmeciliği, Yayın No:2905 . Kalkınma Bakanlığı.
- Akkurt, H. Ö., & İnan, İ. H. (2020). Tarım İşletmelerinde Tarımsal Destekler, Ödenen Tarımsal Vergi ve Kesintiler: Tekirdağ İli Örneği. *Balkan ve Yakın Doğu Sosyal Bilimler Dergisi*, 06(Özel Sayı), 1-7.
- Akkuş, Y., Akdoğan, Ç., & Akyol, A. (2019). Girişimcilik Niyetini Etkileyen Temel Kişilik Özellikleri ve Girişimci Kişilik Boyutları: Trakya Örneği. *Kırklareli Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 3(1), 1–13.
- Akkuş, Y., & Menteş, S. A. (2018). Osmanlı İmparatorluğu’nda Girişimcilik: Klasik Dönem Üzerine Bir Çalışma. *İstanbul Gelişim Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 5(2), 169–186.
- Aktan, C. C. (2010). Kamu Girişimciliğinin Başarısızlığı. *Sosyal ve Beşeri Bilimler Dergisi*, 2(1), 85–100.
- Aktaş, E., İpek, S., & Işık, S. (2011). Türkiye’de Tarım Sektöründe Kullanılan Mazota Yönelik Vergi ve Destekler. *Tarım Ekonomisi Dergisi*, 16(2010), 19-24.
- Akyüz, H. E. (2018). Yapı Geçerliliği İçin Doğrulayıcı Faktör Analizi: Uygulamalı Bir Çalışma. *Bitlis Eren Üniversitesi Fen Bilimleri Dergisi*, 7(2), 186-198
- Akyüz, K., Gedik, T., Aydın, A., Yıldırım, İ., & Akyüz, İ. (2015). Orman Fakülteleri Son Sınıf Öğrencilerinin Meslek Tercihleri ve Girişimcilik Yetenekleri. *Uluslararası İktisadi ve İdari İncelemeler Dergisi*, (3).
- Alan, H. (2020). Genç Girişimciliği ve Sosyal Girişimcilik: Üniversite Öğrencileri Üzerinde Bir Araştırma. *OPUS Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi*, 16(28), 997–1028.
- Ardan, M. S. (2021). Şanlıurfa Büyükşehir Belediyesi Tarımsal Destekleme Projeleri Sunumu. *30 Büyükşehir Yerel Yönetimler ve Tarım Çalıştayı*, 921–979.
- Arıkan, S. (2004). *Girişimcilik Temel Kavramlar ve Bazı Güncel Konular* (II.).

Siyasal Kitabevi.

- Arslan, Ö. Ü. E., Kendir, Ö. Ü. H., & Türkmen, Ö. Ü. F. (2018). Turizm İşletmeciliği Eğitimi Alan Öğrencilerin Girişimcilik Eğilimi: Kazakistan-Kırgızistan-Türkiye Karşılaştırması. *Manas Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 7(4), 655-669.
- Aslan, M., & Boz, İ. (2005). Doğrudan Gelir Desteğinin Tarımsal Amaçlı Kullanımını Etkileyen Faktörler. *Tarım Ekonomisi Dergisi*, 11(2), 61-70.
- Aslan, T. (2021). Mardin Büyükşehir Belediyesi Tarımsal Destekleme Projeleri Sunumu. *30 Büyükşehir Yerel Yönetimler ve Tarım Çalıştayı*, 719-744.
- Aşkın, A., Nehir, S., & Vural, S. Ö. (2011). Tarihsel Süreçte Girişimcilik Kavramı Ve Gelişimi. *Girişimcilik ve Kalkınma Dergisi*, 6(2), 55-72
- Atabay, I., & Alamur, B. (2016). Review of Entrepreneurship Tendencies of Vocational School Students Studying at Business and Accounting On The Basis of Demographic Variables. *Pressacademia Procedia*, 2(1), 465-474.
- Atalık, A. (2021). İstanbul Büyükşehir Belediyesi Tarımsal Destekleme Projeleri Sunumu. *30 Büyükşehir Yerel Yönetimler ve Tarım Çalıştayı*, 320-341.
- Ataseven, Y. (2016). Türkiye’de Tarımsal Destekleme Politikaları: Genel Bakış ve Güncel Değerlendirmeler. *Çiftçi ve Köy Dünyası Dergisi*, 4(375), 54-59.
- Atış, E. (2005). *Türkiye’de Tarım* (F. Yavuz (ed.)), Bölüm 8, Tarım ve Çevre. Tarım ve Köyişleri Bakanlığı. Ankara.
- Ayar, U. (2019). Girişimcilik Eğitiminin Girişimcilik Eğilimi Üzerine Etkisi ve Bir Araştırma. Yüksek Lisan Tezi. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Aydın, B., & Özkan, E. (2017). Gübre ve Toprak Analizi Desteğinin Üreticiler Açısından Değerlendirilmesi: Kırklareli İli Örneği. *Türk Tarım ve Doğa Bilimleri Dergisi*, 4(3), 302-310.
- Aydın, E. (2020). Girişimcilik Eğitimi Alan Üniversite Öğrencilerinin, Girişimci Kişilik Özellikleri ve Girişimcilik Eğilimleri Arasındaki İlişki; Batı Karadeniz Bölge Üniversite Öğrencilerine Yönelik Bir Uygulama. Doktora Tezi. Karabük: Karabük Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü.
- Aydın, E., & Çakar, U., (2013). Girişimcilik ve Ekolojinin Bütünleşmesi Ekogirişimcilik. *Finans, Politik ve Ekonomik Yorumlar*, Cilt 50, No.581, 53-61.
- Aydınlık, A. Ü. (2015). *Girişimcilik*. İstanbul Üniversitesi. http://auzefkitap.istanbul.edu.tr/kitap/isletme_au/girisimcilik.pdf
- Aykan, E. (2021). Girişimciliğin Değişen Yüzü: Ekogirişimcilik. Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 17(3), 197-212
- Aytaç, Ö., & İlhan, S. (2007). Girişimcilik ve Girişimci Kültür: Sosyolojik Bir Perspektif. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 0(18), 101-120.
- Bahtiyar, K. (2014). Kırsal Kalkınma Uygulamaları Üzerine Bir Değerlendirme: TKDK (Tarım ve Kırsal Kalkınmayı Destekleme Kurumu) Örneği. *Sosyal Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, 14(28), 306-324.
- Bakır, Y. (2020). Z Kuşağı Öğrencilerinin Girişimcilik Eğilimlerinin Belirlenmesinde Girişimcilik Eğitiminin Rolü: Nizip İlçesindeki Lise Öğrencileri Üzerine Bir Araştırma. Yüksek Lisans Tezi. Şanlıurfa: Harran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Balaban Ö. & Özdemir Y. (2008) Girişimcilik Eğitiminin Girişimcilik Eğilimi Üzerindeki Etkisi: Sakarya Üniversitesi İİBF Örneği. *Girişimcilik ve Kalkınma Dergisi*, 3(2), 133-147.

- Ballı, A. (2017). Girişimcilik ve Girişimci Tipolojileri. *Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 4(29), 143–166.
- Başdemir, Ş. (2021). 2001-2020 Döneminde Türkiye’de Tarım Alanları ve Bitkisel Ürünler Yönelik Tarımsal Destekleme Ödemelerinin Seyri ve Değerlendirmesi, *Yüksek Lisans Tezi*, Marmara Üniversitesi.
- Bayat, B. (2014). Uygulamalı Sosyal Bilim Araştırmalarında Ölçme, Ölçekler ve “Likert” Ölçek Kurma Tekniği. *Gazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 16(3), 1-24.
- Bayraç, H. N., & Yenilmez, F. (2005). Türk Tarımının AB Ortak Tarım Politikasına Uyum Çalışmaları ve Olası Ekonomik Etkileri. *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 6(1), 23–42.
- Bayraktaroğlu, S. (2014). *Girişimcilik Ders Notları*. Sakarya Üniversitesi
- Bayram, G. N. (2014). Girişimcilik Eğitiminin Girişimcilik Eğilimi Üzerine Etkisinin İncelenmesine Yönelik Bir Araştırma. Yüksek Lisans Tezi. Gaziantep: Hasan Kalyoncu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Bayram, H. (2021). Tekirdağ Büyükşehir Belediyesi Tarımsal Destekleme Projeleri Sunumu. *30 Büyükşehir Yerel Yönetimler ve Tarım Çalıştayı*, 980–1065.
- Bayramoğlu, Z., Ağızan, K., & Ağızan, S. (2021). Kamu Desteklerinin Tarımsal Ürün Piyasalarına Bozucu Etkisi. *Journal of the Institute of Science and Technology*, 11(4), 3184–3194.
- Beko, (2023). https://www.beko.com.tr/100kadinbabi?gclid=Cj0KCQjw4NujBhC5ARIsAF4Iv6ekmAmRBA3kclXsgC6dVzFpnma7IcfTq8fNEqro6cbuhKQnctjHYJIaAqzeEALw_wcB (Son erişim 05.03.2023)
- Bingöl, Ş., & Meçik, O. (2021). Yeni Kapitalizm ve Türkiye’de Tarım Sektörünün Dönüşümü. *Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 23(June), 586–605.
- Bor, Ö. (2005). Doğrudan Gelir Desteği Sistemi Sonrasına Bir Bakış. *Akdeniz Üniversitesi İ.İ.B.F. Dergisi*, 9, 33–51.
- Bozkurt, Ö., & Erdurur, K. (2014). Girişimci Kişilik Özelliklerinin Girişimcilik Eğilimindeki Etkisi: Potansiyel Girişimciler Üzerinde Bir Araştırma. *Girişimcilik ve Kalkınma Dergisi*, 8(2), 33–56.
- Bozkurt, Ö., Çatı, K., Bilgin, Y., Baş, A. (2015). Girişimcilerin Sektör Tercihlerinde Etkili Olan Faktörlerin Belirlenmesi: Düzce Örneği. *Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi / Cilt:17, Sayı:2, 2015*, 67-84.
- Bulut, Ç., Fiş, A. M., Aktan, B., & Yılmaz, S. (2008). Kurumsal Girişimcilik. *Journal of Yaşar University*, 3(10), 1389–1416.
- Buyrukoğlu, E. (2019). Akdeniz Üniversitesi Öğrencilerinin Girişimcilik ve Duygusal Zekâ Düzeyleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. Yüksek Lisans Tezi. Antalya: Akdeniz Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Büyükyılmaz, O., Yıldırım, C., & Ercan, S. (2021). Girişimcilik ve İşletme Bölümü Öğrencilerinin Girişimciliğe Bakış Açılarının Yıllar İtibariyle Karşılaştırılması. *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 25(2), 331-344.
- Can, A. (2019). SPSS ile Bilimsel Araştırma Sürecinde Nicel Veri Analizi, 7. Baskı, Ankara, Pegem Akademi, s.88.
- Cansız, M. (2013). *Türkiye’nin Yenilikçi Girişimcileri* (T.C. Kalkınma Bakanlığı Yayın No:2850, s.16).
- Cansız, M. (2016). *Türkiye’de Akademik Girişimcilik*, (T.C. Kalkınma Bakanlığı Yayın No:2692, s.20).

- Carniel, L., & Timmins, A. (2023). Identification of New Biotechnology Venture Success in Europe: Identifying the Linkage between Entrepreneurial Tendencies, Education, and Biotechnology Venture Innovation in Australia. *Journal of Commercial Biotechnology*, 28(2), 157-170.
- Cevher, E. (2016). Yenilikçi Girişimciliğin Geliştirilmesinde Girişimcilik Eğitiminin Önemi: Meslek Yüksek Okulu Öğrencileri Üzerine Bir Araştırma. *Journal of Social Sciences And Humanities Researches*, 17(3), 1-17.
- Cevher, E., & Yüksel, H. (2014). Girişimcilik ve Girişimci İş Fikri Geliştirme : Meslek Yüksekokulu Öğrencilerine Yönelik Bir Alan Araştırması. *Balkan Sosyal Bilimler Dergisi*, 3(6), 97-112.
- Civan, A. (2010). Türkiye ' de Tarımsal Destek Politikaları. *Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Fakültesi Dergisi*, 25(1), 127-146.
- Cumhurbaşkanlığı (2019). Kamu – Özel İşbirliği Raporu, T.C. Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı, 24-26.
- Çakırer, M. A. (2016). Girişimcilik Kültürü ve Girişimci Olma Şekilleri. İçinde *Girişimcilik ve Küçük İşletmeler* (s. 56-115). Ekin Yayınevi.
- Çavdar, Y. (2021). Trabzon Büyükşehir Belediyesi Tarımsal Destekleme Projeleri Sunumu. *30 Büyükşehir Yerel Yönetimler ve Tarım Çalıştayı*, 1066-1082.
- Çiçek, B. (2016). Girişimcilik Dersinin Öğrencilerin Girişimcilik Eğilimi Üzerindeki Etkisi: Muş Alparslan Üniversitesi İİBF’de Bir Araştırma. International Conference on Quality in Higher Education, Sakarya-Turkey, November 24-25.
- Çil, B. (2005). İstatistik, Ankara, Detay Yayıncılık, s. 207.
- Darıcı, B., & Conbolat, M. A. (2019). Türkiye’de Bölge Planlarının Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri ile Uyumunun Karşılaştırılması: GAP, DAP, DOKAP ve KOP Örnekleri. *Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 17(2), 153-178.
- Demirdöğen, A. (2018). *Türkiye’de Tarımsal Desteklerin Üretime Etkisi: Mısır Örneği, Doktora Tezi*, Ankara Üniversitesi.
- Demirdöğen, A., & Olhan, E. (2017). Türkiye Tarımının Kısa Tarihi: Destekleme Politikası Özeli. *Tarım Ekonomisi Dergisi*, 23(1), 1-12.
- Demirdöğen, O., & Küçük, O. (2014). *Girişimcilik ve Küçük İşletmeler* (O. Demirdöğen (ed.)). Atatürk Üniversitesi,
- Demirel, E. T., & Tikici, M. (2004). Kültürün Girişimciliğe Etkileri. *Fırat Üniversitesi Doğu Araştırmaları Dergisi*, 2(3), 49-58.
- Demirsoy, L., Mısır, D. & Adak, N. (2017). Topraksız Tarımda Çilek Yetiştiriciliği . *Anadolu Ege Tarımsal Araştırma Enstitüsü Dergisi* , 27 (1) , 71-80.
- Diamond, J. (2018). *Tüfek, Mikrop ve Çelik (Orijinal adı: Guns, Germs And Steel) Çeviren: Ülker İnce* (K. Küçükgedik (ed.); Birinci Baskı). Pegasus Yayınları.
- Diken, A. (2020). Büyüme Sürecinde KOBİ’lerde Karşılaşılan Sorunlar ve Aile İşletmelerinde Kurumsallaşma. Gazi Yayınları.
- Doğan, A. (2009). Ekonomik Gelişme Sürecine Tarımın Katkısı:Türkiye Örneği. *Sosyal Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, 9(17), 365-392.
- Doğan, S. (2015). *Girişimcilik*. İstanbul Üniversitesi.
- Dönmez, L. & Karakoç, F.Y. (2014). Ölçek Geliştirme Çalışmalarında Temel İlkeler. *Tıp Eğitimi Dünyası Dergisi*, Sayı 40, 39-49.
- Durukan, T. (2006). Dünden Bugüne Girişimcilik ve 21. Yüzyılda Girişimciliğin Önemi. *Girişimcilik ve Kalkınma Dergisi*, 1(2), 25-37.
- Ediz, B. ve Kan, İ. (1993). "İki ortalama farkına ilişkin hipotezlerin z ve t testi ile

- kontrolünde, verilen kararların doğruluk dereceleri". Uludağ Üniversitesi Tıp Fakültesi Dergisi, 20(2), 127-130.
- Efe, C. (2019). İşletme Eğitiminin ve Eril-Dişil Özelliklerin Girişimcilik Eğilimi İle İlişkisi: Trakya Üniversitesi İ.İ.B.F. İşletme Bölümü Öğrencilerine Yönelik Bir Araştırma. Yüksek Lisans Tezi. Edirne: Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Efeoğlu, E. (2014). Çevreci Açından Girişim; Eko-Girişimcilik. *Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 23(1), 103–118.
- Ekici, T.Ö. (2018). İş Dünyasında Girişimcilik Eğitiminin Önemi: İstanbul KOSGEB Örneği. Yüksek Lisans Tezi. Ankara: Çankaya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Engindeniz, S., & Öztürk, G. (2010). Türkiye’de İklim Değişikliğine Karşı Tarım Sektöründe Alınması Gereken Önlemler. *Türkiye 9. Tarım Ekonomisi Kongresi*, 956–963.
- EPDK, (2022). *Petrol ve LPG Piyasası Fiyatlandırma Raporu*, <https://www.epdk.gov.tr/Detay/Icerik/3-0-143/fiyatlandirma-raporu>, (Son erişim 04.10.2022).
- Eraktan, G. (2006). Avrupa Birliği Ortak Tarım Politikasında Değişim Doğrultuları Ve Türkiye İçin Önemi. *Ankara Avrupa Çalışmalar Dergisi*, 5(2), 47–67.
- Ercan, S., & Gökdeniz, İ. (2009). Girişimciliğin Gelişim Süreci ve Girişimcilik Açısından Kazakistan. *Bilig, Bahar*(49), 59–82.
- Erçelik, M. A. (2019). KOSGEB Uygulamalı Girişimcilik Eğitiminin Girişimcilik Üzerindeki Rolü. Doktora Tezi. Van: Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Erdal, G., & Erdal, H. (2008). Türkiye’de Tarımsal Desteklemeler Kapsamında Prim Sistemi Uygulamalarının Etkileri. *Gaziosmanpaşa Üniversitesi Ziraat Fakültesi Dergisi*, 25(1), 41–51.
- Erdal, G., Erdal, H., & Gürkan, M. (2013). Türkiye’de Uygulanan Tarımsal Desteklerin Üretici Açısından Değerlendirilmesi (Kahramanmaraş İli Örneği). *uluslararası Sosyal ve Ekonomik Bilimler Dergisi*, 3(2), 92–98.
- Erdil, Ş. T. (2022). Türkiye’de Akademik Girişimcilik Bağlamında Üniversite-Sanayi İş Birliği Arayüzleri ve Sağlanan Destekler, *JOTERM*, 2022 (2) 1-9.
- Erdirençelebi, M. (2018). Aile İşletmelerinde Nesiller Arası Girişimcilik Kültürü. *İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 19(2), 324–339.
- Ersoy, H. (2010). Kültürel Çevrenin Girişimcilik Tercihine Etkisi. *Organizasyon ve Yönetim Bilimleri Dergisi*, 2(1), 71–77.
- Eryılmaz, İ. (2019). Kültürel Değerler Perspektifinde Girişimcilik Eğilimi Üzerine Bir Araştırma. *Electronic Turkish Studies*, 14(4), 2243-2260.
- Eştürk, Ö., & Ören, M. N. (2014). Türkiye’de Tarım Politikaları ve Gıda Güvencesi. *Yüzüncü Yıl Üniversitesi Tarım Bilimleri Dergisi*, 24(2), 193–200.
- Eyel, C. Ş., Ünkaya, G., & Kaplan, B. (2019). İktisadi Düşünce Tarihi Çerçevesinde Girişimcilik Kavramının Gelişimi. *İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 18(35), 557–586.
- Fidan, Y., & Yıldırım, C. (2018). Mevlâna ve Girişimcilik Kültürüne Etkileri. *İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi*, 7(3), 2039–2048.
- Ford, H. (2022). Hayatım ve İşlerim (Orijinal adı: My Life and Work), Çeviren: Yunur Sağır (Dördüncü Baskı), Liberus Kitap
- Genç, K. Y. (2019). Eğitim Sisteminin Girişimcilik Davranışı Üzerindeki Etkisi:

- Finlandiya Örneği. *SETSCI Conference*, 259–266.
- Gedik, T., Akyüz, K. C., Aydın, A., Yıldırım, İ., & Akyüz, İ. (2008). Orman Endüstri Mühendis Adaylarının Bölüm Tercihi ve İş Bulma Düşünceleri Üzerine Bir Araştırma, *Girişimcilik ve Kalkınma Dergisi*, 3(1), 103-116
- Girginer, N., & Uçkun, N. (2004). İşletmecilik Eğitimi Alan Lisans Öğrencilerinin Girişimciliğe Bakış Açuları: Eskişehir Osmangazi Üniversitesi İİ BF İşletme Bölümü Öğrencilerine Yönelik Bir Uygulama. 3. Ulusal Bilgi, Ekonomi ve Yönetim Kongresi, 25(26), 783-795.
- Gülçubuk, B. (2020). *Girişimci ve Girişimcilik*. <https://ziraatweb.com/tarimsal-girisimcilik-ders-notlari/>(Son erişim 03.07.2022)
- Gülçubuk, B., Köksal, Ö., Ataseven, Y., Gül, U., & Kan, M. (2016). Kırsal Kalkınma Desteklerinin Ulusal Düzeyde Etkileri: Tarım ve Kırsal Kalkınmayı Destekleme Kurumu (TKDK) Projelerinin İncelenmesi. *Tarım Ekonomisi Araştırmaları Dergisi*, 2(1), 32–41.
- Gümüšoğlu, Ş., & Karaöz, B. (2014). Tarihsel Süreçte Girişimcilik: Muğla Örneği. *Ekonomi ve Yönetim Araştırmaları Dergisi*, 3(1), 97–116.
- Gümüšoğlu, Ş., Kellevezir, İ., & Gümüšoğlu, N. H. (2020). Yerel Yönetimlerin Tarımsal Politikalarının Ekonomik Kalkınmaya Etkisi ve Dijital Teknoloji Destekli Bir Model Önerisi. *İzmir İktisat Dergisi*, 35(3), 647–660.
- Gün, S. (2014). Köylerin ve Kırsal Alanın Yeniden Tanımlanması Sürecinde Tarım Topraklarının Kullanımı Ve Korunması. *XI. Ulusal Tarım Ekonomisi Kongresi*, 473–478.
- Günay, G.Y. (2016). Turizm Bölümü Öğrencilerinin Girişimcilik Eğilimlerini Etkileyen Demografik Faktörler: İki Devlet Üniversitesi Karşılaştırması. *Business and Economics Research Journal*, 7-3, 155-170.
- Güney, S. (2021). Girişimcilik ve Kültür. İçinde *Girişimcilik Temel Kavramlar ve Bazı Güncel Konular* (4.,s. 205–264). Siyasal Kitabevi.
- Güney, S., & Çetin, A. (2003). Kültürün Girişimciliğe Etkisi ve Türkiye’de Girişimcilik Kültürü. *Hacettepe Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 21(1), 189–210.
- Güney, S., & Nurmakhamatuly, A. (2007). Kültürün Girişimciliğe Etkisi: Kazakistan ve Türkiye Üniversite Öğrencilerinin Girişimcilik Özelliklerinin Belirlenmesine Yönelik Kültürlerarası Araştırma. *Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 10(18), 62–86.
- Halkier, H. (2006). Bölgesel Kalkınma Ajansları ve Çok Düzlemli Yönetişim: Avrupa Perspektifi. *Bölgesel Kalkınma ve Yönetişim Sempozyumu*, 17–28.
- Halkbank, (2023). <https://www.halkbank.com.tr/tr/ureten-kadınlar/kadin-girisimci-kredileri/kadin-girisimci-kredisi.html> (Son erişim 31.02.2023)
- Harbi, K., & Uğurlu, Ö. Y. (2018). Girişimcilik Olgusunun Türk Atasözlerinde İçerik Analizi Yöntemiyle İncelenmesi. *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 15(41), 20–22.
- Hayran, S., & Gül, A. (2018). Mersin İlinde Çiftçilerin Tarımsal Kredi Kullanım Kararlarını Etkileyen Faktörler. *Iğdır Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Dergisi*, 8(1), 271–277.
- Hayton, J. C., & Cacciotti, G. (2013). Is there an entrepreneurial culture? A review of empirical research. *Entrepreneurship and Regional Development*, 25(9–10), 708–731.
- Hisrich, R. D., Peters, M. P., Shepherd, D. A. (2005). *Entrepreneurship, The*

- McGraw-Hill Companies, 6. Baskı, 6-9.
- İşcan, Ö. F., Yapraklı, S., Naktiyok, Y., Takım, A. (2020). Dış Ticarete Girişimcilik (Naktiyok, F. (ed.)), Anadolu Üniversitesi.
- Jardim, J., Bártolo, A., Pinho, A. (2021) Towards a Global Entrepreneurial Culture: A Systematic Review of the Effectiveness of Entrepreneurship Education Programs. *Education Science*, 11, 398 (1-18).
- Kambur, E. (2021). The Effect of Artificial Intelligence on Human Resources Employees. *Alanya Akademik Bakış*, 5(3), 1479-1492.
- Kamışlı, M., Kılıç, E., Aksöz, E. O., Kamışlı, S., Türker, M. T., & Özsoy, C. E. (2019). *Dış Ticarete Girişimcilik* (Temizel, F. (ed.)). Anadolu Üniversitesi.
- Kanber, R., Çullu, M. A., Kendirli, B., Antepli, S., & Yılmaz, N. (2005). Sulama, Drenaj ve Tuzluluk. *Türkiye Ziraat Mühendisliği VI. Teknik Kongresi*, 1–44.
- Kandemir, O. (2011). Tarımsal Destekleme Politikalarının Kırsal Kalkınmaya Etkisi. *Ekonomi Bilimleri Dergisi*, 3(1), 103–113.
- Kaplanoğlu, E. (2014). Mesleki Stresin Temel Nedenleri Ve Muhtemel Sonuçları: Manisa İlindeki SMMM'ler Üzerine Bir Araştırma. *Muhasebe ve Finansman Dergisi*, 64, 131-150
- Kapu, H., & Tutar, H. (2014). Sınır Kapılarının Girişimcilik Kültürü Üzerine Etkisi: Iğdır Örneği. *Marmara Üniversitesi Öneri Dergisi*, 11(41), 115–132.
- Kara, M. K. (2019). Tarımda Temel Meseleler ve Çözüm Önerileri. İçinde A. G. Saygın & M. Saygın (Ed.), *Türkiye'de Tarım Politikaları ve Ülke Ekonomisine Katkıları* (s. 303–314).
- Kaya, M. F. (2013). Sürdürülebilir Kalkınmaya Yönelik Tutum Ölçeği Geliştirme Çalışması. *Marmara Coğrafya Dergisi*, Sayı 28, 175-193.
- Kazım, N. A. S., & Temel, V. (2018). Beden eğitimi ve spor yüksekokulu öğrencilerinin girişimcilik düzeyleri. *Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, 20(3), 134-144.
- Keskin, N. (2020). İşletme Tarihi'nde Bir Araştırma Alanı Olarak Girişimcilik Kavramı: Kökenleri, Evrimi, Kültür ve Değerler Üzerindeki Etkisine Yönelik Bir Değerlendirme. *Adam Akademi Sosyal Bilimler Dergisi*, 10 (2), 357–376.
- Keskin, S. (2018). Girişimcilik ve İnovasyon Arasındaki İlişki. *Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 5 (13), 186-193.
- Kılavuz, E., & Erdem, İ. (2019). Agriculture 4.0 Applications in the World and Transformation of Turkish Agriculture. *E-journal of New World Sciences Academy*, 14(4), 133–157.
- Kılıç, S. (2020). KOSGEB Girişimcilik Eğitimlerinin, Girişimci Adaylarının Girişimcilik Eğilimleri Üzerindeki Etkisinin Ölçülmesine Yönelik Bir Araştırma. Doktora Tezi. İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Kılınç, S., & Yener, S. (2019). Din ve girişimcilik. *Gümüşhane Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Elektronik Dergisi*, 10(3), 508-521.
- Kıllı, F., & Beycioğlu, T. (2019). Türkiye'de ve Dünyada Yağlı Tohum ve Ham Yağ Üretim Durumu Türkiye Yağlı Tohum Üretimine İlişkin Önemli Sorunlar. *Uluslararası Anadolu Ziraat Mühendisliği Bilimleri Dergisi, Özel Sayı*, 17–33.
- Kosgeb, (2023). <https://www.kosgeb.gov.tr/site/tr/genel/detay/7580/destek-basvuru-sartlari-ve-destek-turu#:~:text=Destek%20tutar%C4%B1%3A, personel%20i%C3%A7in%20135%2000%20TL%20olacakt%C4%B1r.> (Son erişim 31.05.2023)
- Köse, Z., & Meral, G. T. (2021). Türkiyede Tarımsal Destekler, Gıda Güvenliği ve

- Ekonomik Büyüme İlişkisi. *Studies on Social Science Insights*, 1(2), 51–73.
- Kubar, Y. (2016). Az Gelişmiş ve Gelişmekte Olan Ülkelerin Kalkınma Göstergeleri ile Ekonomik Büyüme Arasındaki İlişki: Bir Panel Veri Analizi (1995-2010). *Ardahan Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 2 (4), 65-99.
- Kuşat, N. (2014). Sürdürülebilir Kırsal Kalkınma İçin Bir Alternatif Olarak Kırsal Turizm ve Türkiye. *AİBÜ - İİBF Ekonomik ve Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 10(2), 65–88.
- Küçükkaya, S., & Özçelik, A. (2016). Tarımda Toprak Analizi ve Analiz Desteğinin İşletme Üzerine Etkileri. *Ziraat Mühendisliği*, 363, 23–30.
- Lachman, R. (1980). Toward Measurement of Entrepreneurial Tendencies. *Management International Review*, 20(2), 108–116.
- Mirza, Ş., & Demiral, G. (2019). Kişilik Özelliklerinin Girişimcilik Eğilimleri Üzerindeki Etkileri ve Yüksek Lisans Öğrencileri Üzerinde Bir Uygulama. *İşletme Araştırmaları Dergisi*, 11(4), 3256-3268.
- Narin, M. (2008). Türkiye’de Uygulanan Tarımsal Destekleme Politikalarında Değişim. *Ekonomik Yaklaşım, Özel Sayı*(19), 183–225.
- Nart, S., & YILDIRIM, Y. T. (2021). Girişimcilik eğitiminin girişimcilik niyeti üzerindeki etkisinde öz-yeterlilik algısının aracılık rolü üzerine bir araştırma. *Journal of Entrepreneurship and Innovation Management*, 10(1), 1-28.
- Nazlı, A. R. (2015). Kırsal Alanlara Damga Vuran Yatırımlar. *Kırsal Kalkınma Dergisi*, 28–33. <https://www.tkd.gov.tr/Content/File/Yayin/Dergi/KırsalKalkinmaSayi-2.pdf>
- Nazlı, A. R., & Küden, A. B. (2012). AB Ortak Tarım Politikası ve Türkiye. *Türk Bilimsel Derlemeler Dergisi*, 5(2), 93–95.
- Okutan, E., & Balaban, Ö. (2014). Kültürel Yapının Girişimcilik Eğilimine Etkisi. *Ekonomi ve Yönetim Araştırmaları Dergisi*, 3(1), 7–26.
- Onay, M.(2018). *Girişimcilik: Temel Kavramlar, Girişimcilik Türleri, Girişimcilikte Güncel Konular* (E. Kaygın & B. Güven (ed.)). Siyah İnci Akademi.
- Orçan, F. (2018). Açımlayıcı ve Doğrulayıcı Faktör Analizi: İlk Hangisi Kullanılmalı? Eğitimde ve Psikolojide Ölçme ve Değerlendirme Dergisi, 9(4), 413-421.
- Önel, A. (2018). Girişimci Öğrenciler ve Öğretmenlerle Girişimci Türkiye’ye. *Amasya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 7(2), 256–286.
- Örenç, D. (2019). Uygulamalı Girişimcilik Eğitiminin Girişimcilik Üzerine Etkisi: Çanakkale İli Örneği. Yüksek Lisans Tezi. Çanakkale: Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Övgün, B. (2009). Türkiye’de Kamu İktisadi Teşebbüsü Olgusu. Mülkiyeliler Birliği Vakfı Yayınları.
- Özcan, B. (2011). Örgüt Kültürü ve Örgütsel Bağlılık İlişkisi: Bankacılık Sektöründe Bir Araştırma. Yüksek Lisans Tezi. Denizli: Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Özçelik, A., & Özer, O. O. (2016). Çiftçilere Yapılan Kimyevi Gübre Desteği ve Tarımsal Faaliyette Kullanılan Mazot İçin Destekleme Ödemelerinin Değerlendirilmesi. *Tarım Bilimleri Dergisi*, 13(1), 1–8.
- Özdemir, A. H. (2018). *İnternet Girişimciliği Çalışma Grubu Raporu*. <https://www.sbb.gov.tr/wp-content/uploads/2020/04/InternetGirisimciligiCalismaGrubuRaporu.pdf> (Son erişim 10.07.2022)

- Özdemir, A. , Saygılı, M. & Yıldırım, K. (2016). Risk Alma Eğilimi ve Başarma İhtiyacının Girişimcilik Potansiyeline Etkisi: Üniversite Öğrencileri Üzerine Bir Araştırma. *İşletme Bilimi Dergisi*, 4 (2), 121-141.
- Özdemir, G. (2011). Belediye İktisadi Teşebbüsleri'nin Kuruluş Amacı, Hukuki Dayanakları ve Güncel Durum. *Sosyal Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, 11 (22), 59-84
- Özdemir, Z. (1989). Türkiye'de Gübre Destekleme Uygulamaları. *İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi Mecmuası*, 47(4), 281–289.
- Özer, O. O., Özçelik, A., & Kayalak, S. (2014). Geçmiş Fiyatlar İle Fark Ödeme Sisteminin Pamuk Üretimine Etkisi. *XI. Ulusal Tarım Ekonomisi Kongresi*, 830–835.
- Özgül, M. M., Türker, U., & Beyaz, A. (2014). Türkiye'nin Tarımsal Yapısı ve Mekanizasyon Durumu. *Gaziosmanpaşa Üniversitesi Ziraat Fakültesi Dergisi*, 2010(2), 89–100.
- Öztemel, N. (2019). KOSGEB Uygulamalı Girişimcilik Eğitimlerinin Kişinin Girişimcilik Eğilimi Üzerine Etkisi: Gaziantep İli Örneği. Yüksek Lisans Tezi. Gaziantep: Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Papatya, G.(2018). *Girişimcilik: Temel Kavramlar, Girişimcilik Türleri, Girişimcilikte Güncel Konular* (E. Kaygın & B. Güven (ed.)). Siyah İnci Akademi.
- Polat, O. (2021). Kıtığa Çare: Yeni Tarımsal Yönetim ve Örgütlenme Modeli "Yöneticileri ve Çalışanları Hibeyle Desteklenen Köy Kooperatifleri Modeli (YÖÇHEDEK). İçinde Ö. Gökçaya, İ. Kılıcaslan, B. Demir, & M. Of (Ed.), *International Marmara Social Sciences Congress Proceedings Book* (ss. 350–355). Kocaeli Üniversitesi, Kartepe Belediyesi.
- Poyraz, E. (2017). Yerel Yönetimlerde Siyasal Katılım ve Temsiliyet Sorunsalı Üzerine Bir Değerlendirme: Belediye Meclislerinin Etkinliği. *Al Farabi Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi*, 1(1), 136-146.
- Sadıç, V., & İşler, İ. İ. (2020). Kalkınma Ajansları ve Kamu Tüzel Kişiliği Kavramı. *Fiscaoeconomia*, 4(3), 722–735.
- Sanayiteknoloji. (2022a). *Bölge Kalkınma İdaresi Başkanlıkları*. Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı. <https://www.sanayi.gov.tr/bolgesel-kalkinma-faaliyetleri/kurumsal-yapilar/01130b>, (Son erişim 02.08.2022)
- Sanayiteknoloji. (2022b). *Kalkınma Ajansları*. Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı. <https://www.sanayi.gov.tr/bolgesel-kalkinma-faaliyetleri/kurumsal-yapilar/01129b>, (Son erişim 02.08.2022)
- Sarıoğlu, K. (2020). COVID-19 Salgınının Türkiye ' deki Girişimciler ve Faaliyetleri Üzerinde Etkileri : Nitel Bir Araştırma. *Journal of Entrepreneurship and Development*, 15(2), 54–77.
- Saygılı, M., & Ersoy, A. Y. (2018). Dış Ticaret Girişimciliği Potansiyeli Bağlamında Kamu ve Vakıf Üniversitelerinin Karşılaştırılması. *İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi*, 7(3), 1864-1888.
- Scarborough N.M. & Zimmerer T.W. (2006). *Effective Small Business Management an Entrepreneurial Approach* (Eighth Edition), Pearson Prentice Hall Education.
- Selcuk, H., & Burak, E. (2019). Effect of Social Environment And Personality Traits On Entrepreneurship Tendencies of Students: An Application In Foundation University. *Journal of Life Economics*, 6(2), 119-132.
- Semerci, A., Kaya, Y., Şahin, İ., & Çıtak, N. (2012). Türkiye'de Yağlı Tohumlar

- Üretiminde Uygulanana Destekleme Politikalarının Ayçiçek Ekim Alanları ve Üretici Refahı Üzerine Etkisi. *Selçuk Tarım ve Gıda Bilimleri Dergisi*, 26(2), 55–62.
- Serhateri, A., & Coşkun, E. (2017). *Girişimcilikte Elektronik Ticaretin Önemi* (Sayı Ağustos 2017), 111-117.
- Soysal, A. (2010). Türkiye’de Kadın Girişimciler: Engeller ve Fırsatlar Bağlamında Bir Değerlendirme. *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, 65(1), 83–114.
- Sönmez, R.V. (2017). KOSGEB Girişimcilik Eğitiminin Girişimcilik Eğilimi Üzerine Etkisi ve Bir Araştırma. *International Journal Of Social Humanities Sciences Research*, 4(12), 1114-1124.
- Susam, N., & Bakkal, U. (2008). Türkiye’de Tarım Politikalarındaki Dönüşümün Kamu Bütçesi ve Ekonomi Üzerindeki Etkileri. *Afyon Kocatepe Üniversitesi, İ.İ.B.F. Dergisi*, 10(1), 327–357.
- Şahan, Ö., & Saraç, Ö., (2022). Türkiye’nin Genç Nüfus Avantajı, Genç İşsizlik Sorunu Ve Genç Girişimci Destekleri. *Vergi Raporu*, no.268, 115-129.
- Şahin, A. (2012). Türkiye Tohumculuk Sektörünün Analizi. *Çankırı Karatekin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 4(2), 73–88.
- Şahin, L., & Akgül, O. (2021). *Girişimcilik* (M. Paksoy & A. Özgöz (ed.)). İstanbul Üniversitesi.
- Tan, S., & Everest, B. (2015). Türkiye’de Tarımsal Destekleme Politikaları. *International Conference on Eurasian Economies 2015*, 266–270.
- Tan, S., Şimdi, U., & Everest, B. (2010). Organik Tarım Yapan Üreticilerin Mevcut Tarım Politikalarından Faydalanma Düzeyini Etkileyen Faktörlerin Analizi: İzmir İli Seferhisar İlçesi Örneği. *International Conference on Eurasian Economies*, 10(12), 385–391.
- Tanrıverdi, K., & Çelik, Y. (2016). Konya İli Çumra İlçesi Tarım İşletmelerinde Üreticilerin Toprak Analizi Yaptırma Nedenleri ve Yaklaşımları. *Bahri Dağdaş Bitkisel Araştırma Dergisi*, 5(1), 35–44.
- Tarımorman. (2020). Tarım ve Orman Bakanlığı Konya Tarım ve Orman İl Müdürlüğü Konya Tarım İstatistikleri 2020 Verileri <https://konya.tarimorman.gov.tr/Belgeler/liflet/%C4%B01%C3%A7e%20Baz%C4%B1nda%20Tar%C4%B1m%20%C4%B0statistikleri-2020.pdf> (Son erişim 07.10.2023)
- Tarımorman. (2018). *Tarımsal Mekanizasyon Sektör Politika Belgesi (2018-3022)*, Tarım ve Orman Bakanlığı, Ankara.
- Tarımorman. (2021a). *Tohum İthalat ve İhracat İstatistikleri*. <https://www.tarimorman.gov.tr/Konular/Bitkisel-Uretim/Tohumculuk/Tohumculuk-Istatistikleri>, (Son erişim 01.11.2022)
- Tarımorman. (2021b). *Tohumluk Üretimleri*. https://www.tarimorman.gov.tr/BUGEM/Belgeler/Bitkisel-Uretim/Tohumculuk/Istatistikler/tohumluk-uretim_yillara_gore.pdf
- Tarımorman. (2022). *Tarım Eski Bakanlarımız*. Tarım ve Orman Bakanlığı. <https://www.tarimorman.gov.tr/Sayfalar/TarimEskiBakanlarimiz.aspx?OgeId=4>, (Son erişim 09.12.2022).
- Taşkıran, R., & Özudoğru, H. (2010). Türkiye’de Tarımsal Kredi Uygulamaları. *Ticaret ve Turizm Eğitim Fakültesi Dergisi*, 1, 150–163.
- Tavşancıl, E. (2014). Tutumların Ölçülmesi ve Spss ile Veri Analizi. Ankara: Nobel Yayınları, s. 27-29.

- Tekin, E. (2019). *Girişimcilik ve Sosyal Sermaye*. Eğitim Yayınevi.
- Telli, R., & Çütçü, İ. (2019). Avrupa Birliği Tarımsal ve Kırsal Kalkınma Destek Programı ile Tarım İhracatı İlişkisi: Türkiye Örneği. *İktisadi İdari ve Siyasal Araştırmalar Dergisi*, 4(8), 101–117.
- Terin, M., Ceylan, M., Çiftçi, K., & Yıldırım, İ. (2022). Damızlık Sığır Yetiştiricileri Birliğine Üye Olan ve Olmayan Süt Sığırcılığı İşletmelerinin Hayvancılık Desteklerinden Faydalanma Durumlarının Analizi. *Atatürk Üniversitesi Ziraat Fakültesi Dergisi*, 53(1), 42–50.
- Terin, M., Güler, İ. O., & Aksoy, A. (2014). Türkiye’de Tarımsal Üretim ile Tarımsal Kredi Kullanımı Arasındaki Nedensellik İlişkisi. *Iğdır Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Dergisi*, 4(1), 67–72.
- Tıktık, A. (2007). Dokuzuncu Kalkınma Planı, Adalet Hizmetleri ve Güvenlik Özel İhtisas Komisyonu Raporu, Yayın No: DPT:2733 – OİK:684. Ankara
- TKDK. (2015). Avrupa Kırsal Kalkınma Ağı (ENRD). *Kırsal Kalkınma Dergisi*, Sayı 1, <https://www.tkd.gov.tr/Content/File/Yayin/Dergi/KırsalKalkınmaSayı-1.pdf>, (Son erişim 07.10.2022)
- Türkmen, M. & İşbilir, U. (2014). Üniversite Öğrencilerinin Girişimcilik Eğilimlerinin Sosyo-Demografik Özellikler Açısından İncelenmesi. *CBÜ Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, 9 (2), 18-28.
- TKDK. (2022). *Destekler*. Tarım ve Kırsal Kalkınmayı Destekleme Kurumu. <https://www.tkd.gov.tr/#> (Son erişim 16.08.2023)
- TOBB, (2023) <https://www.tobb.org.tr/Sayfalar/Detay.php?rid=26664&lst=MansetListesi#:~:text=27%2D30%20Nisan%202021%20tarihlerinde,i%C5%9F%20ge li%C5%9Firme%20hibesi%20ile%20desteklenecek.> (Son erişim 31.05.2023)
- Topçu, Y. (2008). Çiftçilerin Tarımsal Destekleme Politikalarından Faydalanma İstekliliğinde Etkili Faktörlerin Analizi: Erzurum İli Örneği. *Akdeniz Üniversitesi Ziraat Fakültesi Dergisi*, 21(2), 205–212.
- TÜİK. (2021). *Traktör İstatistikleri*. <https://data.tuik.gov.tr/Kategori/GetKategori?p=tarim-111&dil=1>
- 5216 Sayılı Büyükşehir Belediyesi Kanunu, Pub. L. No. 8901, 1 (2012).
- Türkmenler, A. (2007). *Girişimcilik ve Girişimcilik Kültürü, Yüksek Lisans Projesi, Selçuk Üniversitesi*.
- Uğurlu, C. T., & Arslan, C. (2019). A Study of Reliability and Validity of Union Attitude Scale. *Inonu University Journal of the Graduate School of Education*, 6(11), 80-90.
- Ural, A. ve Kılıç, İ. (2011). Bilimsel Araştırma Süreci ve SPSS ile Veri Analizi. (Genişletilmiş Üçüncü Baskı), Ankara: Detay Yayıncılık.
- Uzuntarla, Y., Bayer, N., & Şahin, İ. (2022). Sağlık Bilimleri Alanında Eğitim Alan Öğrencilerin Girişimcilik Eğilimleri ile Girişimci Kişilik Özellikleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. *Euroasia Journal Of Social Sciences & Humanities*, 9(24), 61-79.
- Usta, S., Akman, E., & Kocaoğlu, M. (2018). 6360 Sayılı Kanun’un Büyükşehir Belediye Sistemine Etkileri: Konya Büyükşehir Belediyesi Örneği. *TESAM Akademi Dergisi, Nisan(Özel Sayı)*, 217–249.
- Uygun, M., Mete, S., & Güner, E. (2012). Genç Girişimci Adayların Girişimcilik Eğilimi ve Girişimcilik Özellikleri Arasındaki İlişkiler. *Organizasyon ve Yönetim Bilimleri Dergisi*, 4(2), 145-156.
- Ürper, Y., Tosunoğlu, B. T., Kağnıcıoğlu, C. H., Başar, M., Demirci, A. E., &

- Sağlam, N. (2015). *Girişimcilik ve İş Kurma* (Y. Ürper (ed.); 3., Sayı Ünite 1). Anadolu Üniversitesi.
- Yağar, F., Dökme, S. & Coşkun, S. (2020). “Öz Yeterlik Düzeyinin ve Demografik Faktörlerin Girişimcilik Eğilimi Üzerindeki Etkisi: Üniversite Öğrencileri Üzerine Bir Çalışma”, Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, (37), 302-314.
- Yalçınkaya, N. , Yalçınkaya, M. H. & Çılbant, C. (2006). Avrupa Birliği’ne Yönelik Düzenlemeler Çerçevesinde Türk Tarım Politikaları ve Sektörün Geleceği Üzerine Etkisi . Yönetim ve Ekonomi Dergisi , 13 (2) , 97-118 .
- Yıldırım, A. E. (2022). *Yeni Tarım Düzeni* (II. Basım). Sia Kitap.
- Yıldırım, M. H., Demirel, Y., & İçerli, L. (2011). İşletme Sahibi Yöneticilerin Girişimci Kişilik Özellikleri İle Girişimcilik Becerileri Arasındaki ilişkisinin Tespiti: Aksaray Örneği. *Organizasyon ve Yönetim Bilimleri Dergisi*, 3(2), 189–200.
- Yıldız, H. (2018). Uygulamalı Girişimcilik Eğitiminin Girişimcilik Eğilimi Üzerine Etkisi: Mühendis Adayları Üzerinde Bir Uygulama. Yüksek Lisans Tezi. İstanbul: Yıldız Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Yılmaz, H., Demircan, V. & Dernek, Z. (2008). Türkiye Tarımında Doğrudan Gelir Desteği Uygulamaları Isparta İli Üreticileri Açısından Bir Değerlendirme. *Doğuş Üniversitesi Dergisi*, 9(2), 248–265.
- Yılmaz, N. (2019). *Girişimcilik Kültürü Ders Notları*. Necmettin Erbakan Üniversitesi
- Yolal, A. K. (2019). *Basınçlı Sulama Sistemleri Hibe Destek Uygulamalarının Değerlendirilmesi - Yozgat İli Örneği, Yüksek Lisans Tezi*, Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi.
- Yurtseven, R., Ergün, M. (2018). Çocuklar İçin Girişimcilik Eğilimleri Envanterinin (ÇGEE) Geliştirilmesi. Kurumsal Eğitim Bilim Dergisi, Aralık 2018, 125-145.
- Yumuk, G. (2013). Turizm Bölümü Öğrencilerinin Girişimcilik Eğitimlerinin Girişimcilik Eğilimlerine Etkisi. Trakya Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi E-Dergi Haziran 2013 Cilt 2 Sayı 2 (96-120)
- Yüceol, N. (2018). Girişimcilik Eğitimi Alan Kişilerin Girişimci Kişilik Özellikleri ve Girişimcilik Eğilimi Arasındaki İlişki Üzerine Bir Araştırma. Yüksek Lisans Tezi. İstanbul: İstanbul Gelişim Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Yüksel, H., Cevher, E., & Yüksel, M. (2015). Öğrencilerin girişimci kişilik özellikleri ile girişimcilik eğilimleri üzerine bir araştırma. Çankırı Karatekin Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 5(1), 143-156.
- Yükseler, Z. (1999). *Tarımsal Destekleme Politikaları ve Doğrudan Gelir Desteği Sisteminin Değerlendirilmesi, Devlet Planlama Teşkilatı Yayınları*, 1-22.
- Zengin, O. (2014). Büyükşehir Belediyesi Sisteminin Dönüşümü: Son On Yılın Değerlendirilmesi. *Ankara Barosu Dergisi*, 2, 91–116.

EKLER

I. BÖLÜM DEMOGRAFİK VE YERLEŞİKLİK DURUMUNA AİT SORULAR						
Sıra No	SORULAR	CEVAPLAR				
1	Yaşınız?					
2	Cinsiyetiniz?					
3	Medeni durumunuz?					
4	Gelir durumunuz?					
5	Eğitim durumunuz?					
6	Kaç yıldır çiftçilik yapıyorsunuz?					
7	Çalışmak veya kendi işinizi yapmak için bulunduğunuz bölgeden ayrıldınız mı?					
8	Köye döndüyseniz dönmenizdeki verilen desteklerin etkisi var mı?					
II. BÖLÜM GİRİŞİMCİLİK EĞİLİMİ ÖLÇEĞİ						
1-Kesinlikle Katılmıyorum, 2-Katılmıyorum, 3-Kararsızım, 4-Katılıyorum, 5-Kesinlikle Katılıyorum						
SORULAR		1	2	3	4	5
9	Girişimci adayları, kendi işlerini kurmak için gerekli fırsatları yaratma yeteneğine sahiptirler.					
10	Girişimci adayları, mutlaka kendi işlerini kurmayı hedeflemelidir.					
11	Girişimci adayları, asla kamu sektöründe çalışmayı planlamamalıdır.					
12	Girişimci adayları, mutlaka girişimci olmaya odaklanmalıdır.					
13	Girişimci adayları, asla özel sektörde çalışmayı planlamamalıdır.					
14	Bir işin fırsatlar sunması; emniyetli ve garantili olmasından daha önemlidir.					
15	Çok çalışan, sürekli hedef büyüten bir kişiliğe sahip olmak isterim.					
16	Sosyal yaşamı, iş yaşamını, eğlenceyi dengeli bir şekilde yaşayan bir kişiliğe sahip olmak isterim.					
17	Var olan gerçeklere birebir bağlı kalarak hareket etmeyi tercih ederim.					
18	Gerçekleri zorlayarak sezgiye, hislere ve hayallere dayalı hareket etmeyi tercih ederim.					
19	İnanmadığım bir konuda çoğunluğun eğilimine uymayarak negatif bir değerlendirmeye maruz kalma pahasına karar veririm.					
20	İnanmadığım bir konu dahi olsa kural dışı davranmayı ve					

	marjinal olmayı göze alırım.					
21	Kariyerimin gelecek 5 yılında yüksek maaşlı bir iş fırsatı karşıma çıksa, kabul etmem.					
22	Kariyerim için gerekli olsa dahi önceliklerimden vazgeçmem.					
III. BÖLÜM TARIMSAL DESTEK						
23	Tarımsal destekler, girişimde bulunma konusunda beni olumsuz etkiledi.					
24	Tarımsal destekler, girişimci olma yolundaki düşüncelerimi olumlu yönde etkiledi.					
25	Tarımsal destekler, önceden fark etmediğim potansiyeli açığa çıkardı.					
26	Aldığım tarımsal destekler ile “ Ben de girişimci olabilirim” düşüncesi ağırlık kazanmaya başladı.					
27	Tarımsal destekler, girişimciliği bir kariyer olarak düşünmeme sebep oldu.					
28	Başarılı bir girişimci olmak için en önemli unsur desteklerdir.					
29	Girişimcilik potansiyelinin geliştirilmesinde destekler önemli bir unsurdur.					
30	Tarımsal destekler sayesinde gençlerin girişimcilik potansiyeli geliştirilebilir.					
31	Potansiyelimin girişimciliğe uygun olmadığını destekler ile görmüş oldum.					
32	Destekler başarılı bir girişimci olunmasında etken bir unsur olduğunu düşünmüyorum.					